

LOS HECHOS DE LOS APOSTOLES

JA NI KASA'A CHAA APOSTOL

Ja ní keyu'u-yá kii Espíritu Santo

1 Teófilo, táta máni. Nuú tutú ja ní chaa núú-ná ni kastu'ún-ná taká tiñu ni sá'a Jesús, jíin taká tu'un ni stá'an-ya onde kivi ní kejá'á-yá, ²te onde kivi ní tá'ú-yá tiñu jíin Espíritu Santo nuú taká apóstol, chaa ni kaji-ya. Te suni kivi-ún ni ndaa-ya kuá'an-ya ándívi. ³Te nuú ní jinu ni ndo'o-ya, te jíin kuá'a tuni ío ndaa ni ndenda-ya chakú-ya núu cháa-ún jíná'an-de. Te uu xiko kivi ní stá'an-ya máá-yá nuu-dé. Te ni ka'an-ya jíin-de tu'un ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. ⁴Ká'jin tútú-de. Te ni tá'ú-yá tiñu nuu-dé ja má kúxio-de ini ñuu Jerusalén, chi ná kúndatu-de chaa I'a ni keyu'u máá Taa-yo Dios. Te ni ka'an-ya jíin-de: A ni kajini so'o-ró ja súan ni ka'an-ri jíin-ró. ⁵Chi Juan, jandáa ja jíin ndúcha ní skuánducha-dé-i. Ko róo jíná'an-ró, yaku-na kivi te kuanducha-ro jíin Espíritu Santo, áchí-ya. ⁶Te chaa ni kakutútú núu-yá, ni kajika tu'ún-de-ya: Táta, te vina natá'ú tiñu chaa Israel ini ñuu máá-de sá'a-ní xí túu, áchí-de. ⁷Te ni kachi-ya: Ma kúu kuni-ro

kivi xí kuiá ja ní teta'an máá Taa-yo jíin tu'un ndiso-ya tiñu. ⁸Ko nú a ni chaa Espíritu Santo siki-ro, yúan-na te ni'in-ro fuerza-ya, te kani ndaa-ro tu'un-ri ní iní ñuu Jerusalén, ní iní ñuu Judea, jíin ñuu Samaria, jíin onde nuu ndí'i ñuyívi. Achí-ya jíin-de.

Ja ní ndaa Jesús kuano'on-yá andívi

⁹Te ni ndí'i ni ka'an-ya taká tu'un yá'a. Te nini kánde'é-de, te ni ndaa-ya kuá'an-ya. Te ni chaa in vikó nu'ún ní jasú nuu-yá. ¹⁰Te nini ká'jin-de kándakoto-de ichi ándívi núu ndaa-ya kuá'an-ya, te ni chaa-ni uu tá'an chaa káñu'un sa'ma ku'jin, ni kajukuini xiin-dé. ¹¹Te ni kaka'an chaa-ún jíin-de: Róo chaa ñuu Galilea, naja kándakoto-ró ichi ándívi. Jesús yá'a, ja ní xndóo-ya róo te kua'an-ya ichi ándívi, suni súan ndii-ya nátu'un ni kajini-ro kuano'on-yá andívi. Achí-de.

**Ja ní nukuiñi Matías
jíin cháa kásku'a**

¹²Yúan-na te ni kanuu-de yuku Olivar káno'on-de ñuu Jerusalén.

Te onde yuku-ún, te onde ñuu, jíká nátu'un kájika cháa judío iin kivi ndétatú. ¹³Te ni najaa koyo-de ini ñuu. Te ni kaka-de xini iin ve'e nuu kaxiukú Pedro, Juan, Jacobo, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Jacobo se'e Alfeo, Simón Zelote jíin Judas ñani Jacobo. ¹⁴Taká cháa yá'a, iin núu-ni ká'jin-de kájikán ta'u-dé, jíin sáva ñasí'í, jíin María náa Jesús, jíin taká ñani-ya. ¹⁵Te iin kivi ní jukuiñi Pedro nuu taká ñani-ún. Te ká'jin nátu'un ciento oko ñayivi. Te ni ka'an-de: ¹⁶Ñani jíná'an-ró, ni skíkuu níni tú'un ká'an tutu i i já ní ka'an Espiritu Santo onde sáa jíin yú'u David tu'un Judas, cháa ni yoxnúu núu já ní kakatiin Jesús. ¹⁷Te suu cháa-ún, ni yoso-dé jíin-yó. Te ni chindéé tá'an-de jíin-yó siki tú'un yá'a. ¹⁸Cháa yúan, ni jaan-de iin ñu'un jíin xú'ún ní ni'in-dé siki tíñu ñáá ni sá'a-de. Te onde súkún te ni kanangava-de, te ni ndata sáva chii-de. Te ni ndi'i jiti-de ni jichá. ¹⁹Te ni jichá tu'un yá'a nuu taká ñayivi kaxiukú ñuu Jerusalén. Te yúan ní kaskúnáni-i ñu'un-ún nuu yú'u máa-i Acéldama, ja kuní ka'an: Ñu'un niñí. ²⁰Chi súan yoso núu tutú Salmo: Ve'e-de, ná kúu iin ve'e sáni. Te ma kúnchaa ni iin-i ini ve'e-ún. Te suni ká'an: Tiñu ndiso-de, ná kundiso inga cháa. Achí. ²¹Núsáa te jínu ñú'ún já káji-yó iin cháa ma'nú taká cháa ja á ká'jin jíin-yó taká kivi ní jika máa Jító'o-yo Jesús jíin-yó, ²²te onde kivi ní skuánducha Juan, te onde kivi ní xndóo-ya yóo te ni ndaa-ya kuá'an-ya ándiví. Te cháa kaji-yó, ná kúu-de testigo jíin-yó

já á ni nachaku-ya. Achí-de. ²³Te ni kajani-de uu tá'an cháa: José, ja nání-de Barsabás te Justo kúu inga sí'ví-de, jíin Matías. ²⁴Te ni kájikán ta'u-dé: Táta, máa-ni chi jiní-ni ndasa káa ini añú taká ñayivi. Núsáa te ja uu tá'an cháa yá'a, stá'an-ni ndé iin-de ni kaji-ni, ²⁵náva'a kundiso-de tiñu apóstol. Chi Judas, ni sá'a-de kuachi, te ni kenda-de kua'an-de lugar máa-de. Achí-de. ²⁶Yúan-na te ni kasá'a-de sortear. Te ni jungava-ni siki Matías. Te ni nukoso-dé jíin uxí iin-ga apóstol.

Kivi Pentecostés

2 Te máa kivi Pentecostés ni ka'jin tútu iin núu-ni-de. ²Te sánaa-ni te ni cháa iin ndusu ichi ándiví nátu'un níin iin tachi xáan, te ni skútú ini ve'e nuu kaxiukú-de. ³Te ni kajini-de ja ní jichá nátu'un yáa ñú'un. Te ni jungoo siki ná iin ná iin-de. ⁴Te ndi'i-de, ni kukútu jíin Espiritu Santo. Te ni kaka'an-de síin síin yu'u, ndasa ni stá'an máa Espiritu nuu-dé ka'an-de. ⁵Te ñuu Jerusalén, kaxiukú ñayivi judío onde taká ñuu ní ñuyivi. Te káchiñú'ún-i Dios. ⁶Te ja súan ni ni'in, te ni kataka ñayivi kuá'a. Te ni kuáa ini-i, chi ná iin ná iin-i, ni kajini so'o-i kaka'an-de yu'u máa-i. ⁷Te ni kánaa ini-i kánde'é-i. Te ni kaka'an-i: Nasu cháa ñuu Galilea kakuu taká cháa kaka'an yá'a náún. ⁸Ndasa kúu núsáa. Chi ná iin ná iin-yó, kajini so'o-yó kaka'an-de yu'u ní kakaku-yó jíin. ⁹Chi cháa onde ñuu Parto jíin ñuu Media jíin ñuu Elam kakuu-yó. Te sava-yó, vai-yó ondé ñuu Mesopotamia, jíin

ñúu Judea, jíin ñúu Capadocia, jíin ñúu Ponto, jíin ñúu Asia. ¹⁰Suni onde ñuu Frigia jíin ñúu Panfilia, jíin ñúu Egipto jíin ndáñúu África ja kánchaa inga lado ñuu Cirene vai koyo-yó. Te sava-ga-yo onde ñuu Roma jíká vái-yó. Te suni ío sava chaa ni naki'in sé'é judío. ¹¹Suni chaa ñuu Creta jíin cháa ñuu Arabia kakuu-yó. Te kájiní so'o-yó ja jíin yú'u máa-yó káka'an-de taká tiñu ñá'nu sá'a Dios. Achí-i. ¹²Te taká-i, cuenta kánaa íi iní-i kánde'é-i. Te káka'an-i jíin tá'an-i: Naún tu'un kúu ya'á núsáa, áchí-i. ¹³Ko sava-i káka'an kátá-i: Kánajini-de, áchí-i.

**Ja ní jani Pedro tu'un
nuu kuá'a ñáyivi**

¹⁴Yúan-na te ni ndukuiñi Pedro jíin uxí iin-ga-de. Te ni ka'an jaa-de jíin-i: Níi, chaa judío, jíin taká níi chaa kaxiukú iní ñuu Jerusalén, tiñu yá'a ná kuni ndi'i-ní jíná'an-ní. Te kuni ná'ín-ní tu'un ná ká'an-ná jíin-ní. ¹⁵Chi chaa yá'a, tú kánajini-de ná tu'un kájani iní-ní, chí sáa ká'iin jañá'an kúu. ¹⁶Ko ya'á kúu tu'un ni ka'an Joel chaa ni jani tu'un Dios onde sáa: ¹⁷Achí Dios: Kivi sándi'í-ñá te kachá nuu-ri Espíritu-ri sikí taká ñáyivi. Te se'e yí-ro jíin sé'e sí'í-ro, kani-i tu'un-ri. Te chaa súchi jíná'an-de jíin cháa ñá'nu, skóto jani-de. ¹⁸Te jandáa ja kivi-ún te kachá nuu-ri Espíritu-ri sikí mozo-ri, kúu chaa kúu ña'an. Te kani-i tu'un-ri jíná'an-i. ¹⁹Te sá'a-ri tiñu ñá'nu onde andíví. Te sá'a-ri tuni nuu ñáyivi. Te koo niñi jíin nú'un jíin yokó ñu'ma. ²⁰Te ndikandii, nduu túún. Te yo, nduu niñi. Te vása jáa kivi máa

Jíto'o-yo. Kivi ká'nu, kivi stá'an ndijin-ya máa-yá kuu-ún. ²¹Te taká ñáyivi ká'an ndá'ú jíin máa Jíto'o-yo onde jíin sí'ví-yá, kaku-i, achí Joel. ²²Níi chaa ñuu Israel, kuni so'o-ní tu'un yá'a jíná'an-ní: Máa Jesús ñuu Nazaret, I'a va'a ni kuu-ya núu Dios. Te nuu máa-ní ni sá'a-ya tiñu ñá'nu jíin kuá'a tuní. Te ni kakee nuu-ní ni kánde'é-ní ja súan ni sá'a-ya onde jíin Dios. Te suni súan kájiní taká-ní. ²³Ko níi, ni kanachi'i-ní-ya ndá'a cháa ñáa. Te ni kaja'ni-dé-ya jiká cruz. Te jíin tiempo, a ni jini Dios ja súan sá'a-ní núu, chí súan ni teta'an-ya. ²⁴Ko ni nachaku-ya ní sá'a Dios. Te ni janchaa-ya fuerza kue'e kuu-yo, chí tú ní kúu kendo-ga Jesús iní nda'a kué'e kuu-yo. ²⁵Chí David, ni ka'an-de tu'un-ya: Ni jini-ri nuu máa Jíto'o-ri, ja nené kánchaa-ya jíin-rí. Chí kánchaa-ya íchi ndává'a-ri, náv'a'a ma yú'ú-ri. ²⁶Ja yúan ní kusii iní añú-ri. Te ni nakana jaa-ri-ya. Te suni ndetátú yiki kúñu-ri, te kuñukuu iní-ri. ²⁷Chi ma skéndo-ní añú-ná iní lugar ndiyi, ni ma kuá'a-ní tu'un te'yu Se'e-ní, I'a ii. ²⁸Ni stá'an-ní nuu-ná ndasa ni'in-ná ichi kúchaku-ná. Te kivi kúnchaa-ná jíin-ní te kusii xaán iní-ná sá'a. Achí David. ²⁹Ñáni jíná'an-ní, ná kachí kaji-ná nuu-ní tu'un David tatá ñúu-yo. Chi ni ji'i-de. Te ni yuji-de. Te ve'e añú-de kánchaa jíin-yó onde vina. ³⁰Chi chaa ni jani tu'un Dios ni kuu-de. Te ni jini-de ja ní ka'an téyí-yá jíin-de ja núu-dé, cuenta chíi tata-de, nukuiñi Cristo kunchaa-ya mesa-de tá'ú-yá tiñu. ³¹Te ya'á ní jini-de jíin tiempo, ni

kastu'ún-de ja náchaku Cristo, chi añu-ya, tú ní kéndoo iní lugar ndiyi. Te ni yiki kúñu-ya, tú ní té'yu. ³²Te Jesús, ni nachaku-ya ní sá'a Dios. Te kájini-yo já chakú-ya. ³³Te ni ndaa-ya kuá'an-ya íchi ndáv'a Dios. Te nátu'un ni keyu'u máá Taa-yo, te onde nuu máá-yá, ni ni'in Jesús Espíritu Santo. Te ni jacha nuu-ya nátu'un kándé'é-ní te kájini so'o-ní vina. ³⁴Chi David, tú ní ndaa-de andívi. Ko ni ka'an-de: Máá Tatá Dios, ni ka'an-ya jíin Jíto'o-ri: Nungoo-ró íchi ndáv'a-ri, ³⁵te ná chúkú-rí chaá kájito u'u róo, kuu-de teyu kúxndíi ja'a-ro, áchí. ³⁶Te ná kuní ndaa ndivii ñayivi Israel ja Dios, ni jani-ya máá Jesús ja ná kúu-ya Jíto'o-yo vasa ni kaja'ni-ní máá-yá jiká cruz, te suni máá-yá kúu Cristo. Achí Pedro jíin-i. ³⁷Te súan ni kajini so'o-i tu'un yá'a. Te ni kanata'u'u iní añu-i. Te ni kaka'an-i jíin Pedro jíin sava-ga apóstol: Nani jíná'an-ní, ndasa sá'a-ná jíná'an-ná núsáá, áchí-i. ³⁸Te ni kachi Pedro jíin-i: Nakani iní-ní jíná'an-ní, te kuanducha-ní jíin sí'ví máá Jesucristo náv'a koo tuká'nu iní nuu kuáchi-ní. Te kuá'a-ya Espíritu Santo-ya núu-ní. ³⁹Chi nuu máá-ní jíin núu sé'e-ní, súan ni keyu'u-yá. Te suni súan ni ka'an-ya núu táká ñayivi kaxiukú jíká, nuu násaa-i ja máá Tatá-yo Dios kana-ya xiní-í ná kí'in-i nuu-yá. ⁴⁰Te Pedro, jíin kuá'a-gá tu'un súan, ni ka'an ndaa-de. Te ni ka'an ni'in-de jíin-i: Ná ndúkú ndéé-ní kaku-ní ma'nú táká ñayivi ñáá yá'a, áchí-de. ⁴¹Te ni kajatú'ún sava-i tu'un ni ka'an-de. Te ni kajanducha-í. Te kivi-ún ni ndea-ga-i nátu'un uní mil ñayivi.

⁴²Te ni ka'jin ni'in-i siki tú'un kástá'an apóstol, ni kandatú'ún íin núu-de, ni kasákuáchí-de staa. Te ni kajikan ta'u-de.

Ja ní kañava'a ká'nu-i taká ndatíñu-i

⁴³Te ndí'i ñayivi, ni kayu'ú-i. Te chaá apóstol, ni kasá'a-de kua'a tíñu ñá'nu jíin tuní. ⁴⁴Te taká ñayivi kákandíja, kaxiukú tútú-i. Te kañava'a ká'nu-i taká ndatíñu-i. ⁴⁵Te ni kaxikó-i taká ndatíñu-i, jíin táká ve'e-i. Te ni kasaka-í xu'ún núu tá'an-i, ndasa jínu ñú'ún íin íin-i jíná'an-i. ⁴⁶Te ndíta'an kivi kája'an tútú-i ve'e íi. Te kasákuáchí-i staa ndíta'an ve'e-i. Te luu, sií ní ka'io iní añu-i káyee-í staa. ⁴⁷Te kánakana jaa-i Dios. Te sava-ga ñayivi ñúu-ún, ni kaka'an jíñú'ún jíin-i. Te ndíta'an kivi ní kakaku sava-ga ñayivi ní sá'a máá Jíto'o-yo. Te ni kandujín-i jíin tíku'ní kándíja-ún.

Ja ní nduva'a chaá rengo

3 Íin kivi te ni kaka Pedro jíin Juan, kája'an-de iní ve'e íi. Chi máá hora ka'uní aini kúu, te jikán ta'u-í yúan. ²Te kákinchaka-i íin chaá rengo onde kivi ní kaku-de. Te chaá-ún, ncháá-de ndíta'an kivi yúxé'é ve'e íi nuu nání hermosa, jikán-de caridad nuu táká ñayivi kivi koyo iní ve'e íi yúan. ³Te chaá-ún, ni jini-de nuu Pedro jíin Juan, ja kuákivi-de iní ve'e íi. Te ni ka'an ndá'u-de jíin-de ja ná kuá'a-de íin caridad. ⁴Te Pedro jíin Juan, ni kande'é vá'a-de nuu cháa-ún. Te ni kaka'an-de jíin-de: Yá'a ndé'é-ró núu-rí, áchí-de. ⁵Te máá cháa-ún, ndátu tu'a-de, jáni iní-de ni'in-dé yaku na jíin núu

Pedro jíin Juan. ⁶Te ñi kachì Pedro: Tú ñáva'a-ri plata ni oro. Ko ja ñáva'a-ri, yuán kuá'a-ri nuu-ro. Jíin sí'ví máá Jesucristo ñuu Nazaret ndukuiñi te kaka-ró, áchí-de. ⁷Te ñi tiin-de ndavá'a cháa-ún. Te ñi xndúkuiñi-de cháa. Te ja'a-dé jíin sukún já'a-dé, ñi kanduva'a-ni. ⁸Te iin ñi kanda-ni-de. Te ñi ndukuiñi-de. Te ñi jika-de. Te ñi kivi-de jíin Pedro jíin Juan inì ve'e ii, jika-de, kanda-de, te nákana jaa-de Dios. ⁹Te ñi kajini taká ñayivi núu-dé ja nákana-de te nákana jaa-de Dios. ¹⁰Te ñi nakuni-i nuu-dé ja máá cháa jikán caridad yux'é vé'e ii ja nání hermosa kúu-de. Te ñi kakee nuu-í kánde'é-i. Te ñi kayu'ú-i, chí kajini-i ja súan ñi ta'an cháa-ún. ¹¹Te cháa ñi nduva'a-ún, nini tiin-de Pedro jíin Juan, te ñi kataka-ni ñayivi núu-dé inì corredor ja nání Salomón. Te ñi kakee nuu-í kánde'é-i. ¹²Te ñi jini Pedro ja súan kúu. Te ñi ka'an-de jíin ñayivi-ún: Cháa ñuu Israel, naja kánaa iní-ní kánde'é-ní tiñu yá'a. Naja kánde'é-ní nuu-ná. Kájani inì-ní ja cháa va'a kákuu-ná xí ío fuerza inì-ná náva'a nakaka cháa yá'a sá'a-ná náún. ¹³Máá Dios Abraham, jíin Isaac, jíin Jacobo, máá Dios, Táa-yo, ñi nduñá'nu Se'e-ya Jesús ñi sá'a-ya, te ñi kanastúu-ní Jesús, te ñi kanakuxndí-ní I'a-ún jíto nuu Pilato, vaša sía cháa-ún-ya kuní-de núu. ¹⁴Ko máá-ní, ñi kaské'ichi-ní I'a ii, I'a ndoo. Te ñi kajikan-ní iin cháa já'ni ndíyi sía Pilato. ¹⁵Te ñi kaja'ni-ní máá Jító'o, I'a náschakú yóó. Ko Dios, ñi naschakú-ya Jesús onde ma'ñú

ndíyi. Te máá-ná kákuu-ná testigo ja súan ío. ¹⁶Te a kájini-ní cháa yá'a te kánakuni-ní-de. Te ñi kandíja-de Jesús jíin sí'ví-yá, te ja yuán ní nasáva'a-ya-dé. Chí kándíja-de-ya, te yuán ní nduva'a ii cháa yá'a nátu'un kájini máá-ní. ¹⁷Ko vina ñáni, a jini-ná chí siki já tú ní kájuku'un inì-ní kúu ja ní kasá'a-ní súan, te suni súan ñi kasá'a cháa kátá'ú tiñu nuu-ní. ¹⁸Te jíin kivi, ñi kajani cháa tu'un onde sáá ní sá'a Dios, ndasa koo tiñu, jíin ndása ndo'o Cristo. Te vina a ñi skíkuu-ya súan. ¹⁹Te ná náxíó káva inì-ní, te ná nákan inì-ní jíná'an-ní núsáá, náva'a ná ndá'va taká kuachi-ní, te cháa kivi já ndúsi inì-ní sá'a máá Jító'o-yo. ²⁰Náva'a táji Dios Jesucristo kii-ya, nátu'un ñi sándaq-ya já kúu ní onde sáá. ²¹Ko jínu ñú'ún já kéndoo-ya onde andívi, onde kivi ndújáá taká ndatíñu, nátu'un ñi kaka'an cháa ndoo ñi kajani tu'un onde aná'an ní sá'a Dios. ²²Chí Moisés, ñi ka'an-de jíin táa-yo: Máá Tatá-ro Dios, kuá'a-ya iin cháa nátu'un ruu, te kani-de tu'un nuu-ro. Te kenda-de ma'ñú taká ñani-ro nátu'un ñi kenda-ri. Te ná chú'un inì-ro tú'un ka'an cháa-ún nú naún ndí'i tu'un ka'an-de jíin-ró. ²³Te nú ndé cháa tú kuní-de chu'un inì-de tu'un ka'an cháa kani tu'un-ún, te naa íi-dé ma'ñú taká-ga ñayivi, áchí Moisés. ²⁴Te taká cháa ñi kajani tu'un, onde kivi ní kii Samuel te níi-gá onde vina, suni ñi kajani-de tu'un ja kii kivi yá'a. ²⁵Máá-ní kákuu se'e cháa ñi kajani tu'un-ya jíin sé'e siki contrato ñi sándaq Dios jíin táa-yo. Te ñi ka'an-ya jíin Abraham: Onde

chij tataro kenda ja kendo ndatu taká se'e ñuyivi sá'a, áchí. ²⁶Te Dios, ni naschakú-ya Sé'e-ya. Te ni táji-yá Se'e-ya, te ni kii-ya nuu máá-ní xna'an-ga, nává'a chaxio-ya-ní nuu taká kuachi-ní. Yúan-na te kendo ndatu-ní.

Ja ní kakatiin-de Pedro jíin Juan

4 Te nini kaka'an-de jíin ñáyivi-ún, te sutu, jíin ja kúñá'nu iní ve'e ii, jíin saduceo, ni chakoyo-ún nuu-dé. ²Te kákiti xaan iní ja kástá'an apóstol nuu ñáyivi, ja kájani-de tu'un Jesús ja á ni nachaku-ya má'ñú ndíyi. ³Te ni kakatiin-ún-de. Te ni kachindee-de iní vekaa onde kivi xían-ún, chi a ni iní. ⁴Ko kua'a xaan ñáyivi ní kajini so'o-i tu'un ni kaka'an chaa apóstol. Te ni kakandíja-i. Te ni jinu nátu'un u'un mil chaa. ⁵Te kivi xían-ún, te chaa kakuñá'nu nuu máá-i, jíin chaa ni kayii, jíin chaa kachaa tutu, ni kandutútú-de iní nuu Jerusalén. ⁶Te suni ni kandutútú-de jíin máá sutú ñá'nu-ga Anás, jíin Caifás, jíin Juan, jíin Alejandro, jíin taká-ga ja kakuu tá'an sutu ñá'nu-ga-ún. ⁷Te ni kajani-ún-de ma'ñú. Te ni kajika tu'un-de: Na jíin fuerza, xí na jíin sí'ví kásá'a-ró tíñu yá'a, áchí. ⁸Yúan-na te Pedro, chi ni kútú-de jíin Espíritu Santo, te ni kachi-de jíin chaa-ún: Ní chaa kakuñá'nu iní nuu, jíin ní chaa ni kayii nuu núu Israel: ⁹Vina te nú xndichí-ní náá siki iní tíñu va'a ni kasá'a-ná jíin in chaa kú'u yá'a nú ndasa ni nduva'a-de, ¹⁰núsáá te máá-ní jíin taká ñáyivi núu Israel, ná júku'un iní-ní ja jíin sí'ví máá Jesucristo nuu Nazaret ni nduva'a chaa

kándij nuu-ní yá'a. Te suu I'a-ún ni kaja'ni-ní-ya jiká cruz. Ko ni nachaku-ya má'ñú ndíyi ni sá'a Dios. ¹¹I'a yá'a kúu yuu já ní kaské'ichi ní, chaa kachutá'an ve'e. Te yuu-ún, máá yúu ndíso fuerza jiki kúu vina. ¹²Te tuká inga chaa nama yóó, chi túu inga sí'ví nání ni in chaa ío iní ñuyivi yá'a ja kúu nama taká ñáyivi jíin'an-i. Achí Pedro. ¹³Yúan-na te ni kajini ja tú káyú'u Pedro jíin Juan kaka'an-de. Te a kájini ja tú tu'a va'a-de, chi tú ní kájika-de escuela. Te ni kanaa iní kánde'é núu-dé. Te ni kajuku'un iní ja ní kajika-de jíin Jesús. ¹⁴Te kánde'é núu chaa ni nduva'a-ún, kándichi-de jíin Pedro jíin Juan. Te tú ní kakuu kuti xndíó káni ni in tu'un. ¹⁵Ko ni katátú tíñu nuu-dé ja ná kenda koyo-de ichi yatá municipio nini ná ndátu'ún máá jíin'an. ¹⁶Te ni kaka'an: Ndasá sá'a-yó jíin chaa yá'a núsáá. Chi jandaa kúu ja ní jicha tu'un kua'an nuu taká ñáyivi núu Jerusalén ja súan ni kasá'a-de in tíñu ñá'nu. Te ma kúu ka'an-yo já tú ío ndaa. ¹⁷Ko nává'a ma kuichá-ga tu'un yá'a ki'in nuu taká ñáyivi, te ná ká'an xaan-yo núu-dé ja má kachí kuti-gá-de tu'un chaa-ún nuu ní in ñáyivi, áchí. ¹⁸Te ni kanakana xini-dé. Te ni katátú tíñu nuu-dé ja má ká'an-ga-de te ma stá'an-ga-de ni in tu'un jíin sí'ví Jesús. ¹⁹Yúan-na te ni kaka'an Pedro jíin Juan: Tava máá-ní cuenta te nú játa'an iní Dios ja kuándatu-ná nuu-ní xna'an-ga vásá núu máá-yá. ²⁰Chi níni káni-ná tu'un ja ní kajini-ná jíin já ní kajini so'o-ná. Achí-de. ²¹Yúan-na te chaa junta, ni kaka'an xaan núu Pedro

jín Juan, te nì sía-de kua'an-de, chì tú ní kání'in kúti modo xndó'o Pedro jín Juan, chì káyul'ú kájito ñayivi, chì taká-i, kánakana jaa-i Dios sikì já ní kuu-ún. ²²Chi cháa nì nduva'a jín tínu ñá'nu-ún, ví'í-gá uu xiko kuia ío-de.

Ja ní kajikan ta'u tiku'ni kándija

²³Te nì kakaku-de kája'an-de. Te nì najakoyo-de nuu tá'an-de. Te nì kanakani-de taká tu'un nì kaka'an sutu ñá'nu jín cháa nì kayii nuu-dé. ²⁴Te súan nì kajini so'o-i tu'un kánakani-de. Te ñin jínu-ni nì kaka'an jaa-i jín Dios: Táta, máá-ní kúu Dios nì sá'a andívi, ñuyívi, mar, jín taká-ga ndatínu. ²⁵Te jín Espíritu Santo nì ka'an-ní jín yú'u táa-yo David, ja ní kuu-de mozo-ní. Chi nì ka'an-de: Naja kákiti inì ñayivi, te naja kánakani sáni inì-i. ²⁶Nì kataka cháa kákuu rey ñuyívi jíná'an-de. Te cháa kákuñá'nu-ún, nì kakutútú-de. Te ñin-na nì kandongda-de sikì máá Tatá Dios jín sikí Cristo-ya. ²⁷Chi Herodes jín Poncio Pilato jín cháa sñin nación jín ñayivi ñuu Israel, nì kakutútú ndíja-de inì ñuu yá'a, nì kandongda-de sikì Sé'e ñi-ní Jesús, I'a nì jani-ní, ²⁸náva'a sá'a-de taká tínu nì teta'an máá-ní, jín já ní kundaa inì-ní onde sáa. ²⁹Te vina, Táta, nde'é-ní ndasa káka'an xaan-dé nuu-ná jíná'an-ná. Te ku'a-ní fuerza nuu mozo-ní ja ná chundéé inì-ná kani-ná tu'un máá-ní. ³⁰Te skáa-ní nda'a-ní náva'a sá'a-ní tana, jín tuní, jín tínu ñá'nu. Te taká yuán ná kúu jín sí'ví máá Sé'e ñi-ní Jesús. Achí-i. ³¹Te súan nì kajikan ta'u-í. Te nuu ká'jin tútú-i-ún, nì

taan. Te ndí'i-i, nì kakútú-i jín Espíritu Santo. Te nì kachundéé inì-i kájani-i tu'un Dios.

Ja ní kañava'a ká'nu-i ndatínu-i

³²Te ñayivi kuá'a kákandíja, chì jín inì jín añú-i nì kanduu ñin núú-i. Te tú ni ñin-i ní káka'an-i ja máá-i xíin ñin ndatínu. Chi taká ndatínu, nì kañava'a ká'nu-i. ³³Te téyíi xaán kájani ndaa apóstol tu'un ndasa nì kajini-de ja ní nachaku Jito'o-yo Jesús. Te bueno nì kuu tu'un luu Dios inì-de. ³⁴Te tú kuti naún nándi'i ni ñin-de, chì taká cháa káxiin ñú'un, xí vé'e, nì kaxikó-de, te nì kakinchaka-de xu'ún, ³⁵te nì kachúkú-de xu'ún-ún nuu já'a cháa apóstol. Te cháa apóstol nì kasaka-dé nuu ñin ñin tá'an-de ndasa kájinu ñú'un máá-i. ³⁶Te José, tata Leví, ncháa-de ñuu Chipre, ío inga sí'ví-de kájatínu apóstol, nání-de Bernabé, ja kuní ka'an, se'e tu'un ndéé inì. ³⁷Nì xikó-de ñin ñu'un-dé. Te nì kinchaka-de xu'ún. Te nì chúkú-de xu'ún-ún nuu já'a cháa apóstol.

Sikì Ananías jín Safira

5 Ko ñin cháa nání Ananías jín ñásí'í-de Safira, nì kaxikó-de ñin ñu'un. ²Te nì janchaa-de sava xu'ún. Te suni jiní ñásí'í-de ja súan nì sá'a-de. Te nì kinchaka-de yaku-ni. Te nì chúkú-de nuu já'a cháa apóstol. ³Te nì ka'an Pedro: Ananías, naja ní kivi Satanás inì añú-ro já xndá'ú-ro Espíritu Santo núú. Chi nì janchaa-ro sava xu'ún ñú'un ní kaxikó-ró. ⁴Ná té xikó-ga-ro, á nasu máá-ró xíin núú. Te nuu ní xikó-ró, á nasu inì

nda'a máa-ró ñú'un núú. Naja ní nakani iní-ro sá'a-ró súan. Ko nasu cháa xndá'ú-ro, chí Dios, áchí-de. ⁵Te súan ni jini so'o Ananías taká tu'un yá'a, te ni ndua-ni-de. Te ni jil'i-ni-de. Te taká ñayivi ní kajini so'o tu'un-ún, ni kayu'ú xaan-í. ⁶Te ni kandukuiñi cháa súchí. Te ni kaxndánuu-de ndiyi-ún, te ni kaxiñi'in-de-i yata vé'e. Te ni kachiyuji-de-i. ⁷Te ni kunúu, nátu'un uní hora. Te ni jaá ñasí'í-de ni kivi-ña vé'e-ún. Te naún jini máa-ña ja súan ni kuu. ⁸Te Pedro, ni jiká tu'ún-de-ña: Kastu'ún núu-rí. Ni xikó-ró ñú'un-ún iin tanto súan xí túu. Achí-de. Te ni kachí-ña: Jaan, iin súan ni kaxikó-ná, áchí-ña. ⁹Te Pedro, ni ka'an-de jíin-ña: Naja ní skétá'an-ró tú'un ja kóto nchaa-ro Espíritu máa Tatá Dios. Kuni so'o, yuxé'é yá'a ká'ma vai koyo cháa ni kachinduji yii-ro. Te suni súan kiñi'in-de róo ki'in-ro, áchí-de. ¹⁰Te ni ndua-ni-ña núu já'a Pedro. Te ni jil'i-ni-ña. Te ni ndivi koyo cháa súchí-ún. Te ni kajini-de ja á ni jil'i-ña. Te ni kaxiñi'in-de-ña, te ni kachinduji-de-ña xíin yíi-ñá. ¹¹Te ndivi tku'ni kándíja jíin taká ñayivi ní kajini tu'un tiñu yá'a, ni kayu'ú xaan-í.

**Kua'a tínu ñá'nu jíin tuní
ni kasá'a apóstol**

¹²Te cháa apóstol, ni kasá'a-de kua'a tínu ñá'nu jíin tuní jíto nuu ñayivi. Te iin ká'nu-ni kándutútú-de iní corredor Salomón. ¹³Ko tú ní chundéé iní ni iin-i ketá'an-i jíin-de. Ko ñayivi, ví'í-gá ni kajatú'ún-i-de. ¹⁴Te ñayivi ní kaxandíja nuu máa Jíto'o-yo, ví'í-gá ni ndea-i, kúu cháa

kúu ña'an, kua'a xáan-í. ¹⁵Te ni kaxinchaka-de kua'a ñáyivi kaku'u. Te ni kajakin-de-i iní ya'ya kándaa-i nuu jíto jíin núu yúu, náva'a nú vai Pedro sanaa jinú vasté máa káti-dé siki-í. ¹⁶Te suni taká ñayivi núu yani-ún, ni kataka kua'a-í iní nuu Jerusalén, ni kaxinchaka-i ja kaku'u jíin já káta'an tachí káni. Te ndi'i-ún, ni kanduva'a jíná'an.

Ja ní kachindikin-i Pedro jíin Juan

¹⁷Yúan-na te ni kakukuásún iní sutu ñá'nu jíin sáva tá'an ja kachíñú'ún sikí saduceo, te ni kandonda. ¹⁸Te ni kakatiin-ún cháa apóstol. Te ni kataan-dé iní vekaa nuu. ¹⁹Ko ndajá'a máa Tatá Dios, akuáa ní juña-ya yúxé'é vekaa-ún. Te ni kiñi'in ya-dé jíná'an-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: ²⁰Kuá'an, te kuiñi-ró iní ve'e ij. Te yúan kani-ró taká tu'un nuu ñáyivi ndasa kuchaku-i vida jáa yá'a. Achí-ya. ²¹Te ni kajini so'o-de tu'un yá'a. Te nuu ní kundijin, te ni kivi koyo-de iní ve'e ij. Te ni kastá'an-de tu'un nuu ñáyivi. Te nini kástá'an-de, te ni chakoyo sutu ñá'nu jíin tá'an-de. Te ni nastútú-de cháa junta jíin cháa ni kayii iní nuu Israel. Te ni tájí-de ndajá'a kuáki'in-de cháa-ún iní vekaa. ²²Ko nuu ní jakoyo cháa kakuu ndajá'a-ún vekaa, te tú ní káni'in-dé apóstol. Te ni kanaxió káva-de. Te ni kakastu'ún-de tu'un yá'a: ²³Jandáa kúu ja ní kajini-ná ndasú va'a vekaa. Te ká'jin cháa kándito-ún ichi yúxé'é. Ko nuu ní kajuña-ná, te tú kuti naún cháa ní kajini-ná nuu. Achí-de. ²⁴Te cháa kúná'nu iní ve'e ij jíin sutú ñá'nu, nuu ní kajini so'o-de tu'un yá'a, ni

kakejá'a-de káy'u'ú-de ja má júkuiñi tu'lun-ún. ²⁵Ko ni jaá iin ñayivi. Te ni kastu'ún-i: Ña'an-ní, te nde'é-ní. Chaa ni kataan-ní vekaa, ká'lin-de ini ve'e ii. Te kástá'an-de tu'lun nuu ñayivi. Achí-i. ²⁶Yúan-na te ni kaja'an chaa kúñá'nu-ún jíin ndájá'a. Te ñúkuún vái-de jíin apóstol, chi káy'u'ú-de kájito-de ñayivi já kuá'a-i yuu xiní-dé. ²⁷Te nuu ní jaá-de jíin apóstol, te ni jani-de chaa-ún ini municipio. Te sutu ñá'nu, ni xndichí-ún: ²⁸Á tú ní kástu'ún-rí nuu-ro já má stá'an-ga-ro tú'lun chaa jian. Ko vina chi ñí ñúu Jerusalén ni xndeá-ro sá'an-ro. Te kákuni-ro chaa-ró ñíñ chaa jian sikí-rí jíná'an-ri, áchí. ²⁹Ko Pedro jíin apóstol, ni kaka'an-de: Níni kuándatu-ná nuu Dios vásá núu táká chaa. ³⁰Máá Dios ndiyi táa-yo, ni naschakú-ya Jesús, I'a ni kaja'ni máá-ní ja ní kajata kaa-ní-ya jiká cruz. ³¹I'a yá'a ni nduñá'nu-ya kánchaa-ya íchi ndává'a Dios. Te ni nduu-ya I'a tá'ú tíñu jíin I'a nama yóo, nává'a nakani ini ñayivi ñúu Israel te koo tuká'nu ini-ya núu táká kuachi-i. ³²Te máá-ná jíin Espíritu Santo, kákuu-ná testigo máá-yá nuu táká tu'lun yá'a. Chi já'a Dios Espíritu-ya núu táká ñayivi kájandatu nuu-yá. Achí-de. ³³Te máá-ún, súan ni kajini so'o tu'lun yá'a. Te ni kakiti xaan iní. Te ka'ni-ún-de kákuni núu. ³⁴Ko ío iin maestro ley, nání-de Gamaliel. Te kúu-de chaa fariseo. Te taká ñayivi, kájatú'ún-i-de. Te ni ndukuiñi-de nuu junta. Te ni tá'ú-de tíñu ná kúxio núu chaa apóstol. ³⁵Te ni ka'an-de jíin: Róo chaa ñuu Israel, kani va'a ini-ro te nú ñaún kákuni

ro sá'a-ró jíin chaa yá'a. ³⁶Chi onde sáá ní ndonda Teudas, te áchí-de ja chaa téyí kúu-de. Te ni kataka-i nuu-dé nátu'un kuun ciento chaa. Te ni ji'i-de ni sá'a sava-ga chaa. Te taká ja ní kajandatu tu'lun ni ka'an-de, ni kajicha nuu kája'an sáni. ³⁷Yúan-na te kivi ní ndutútú xiní, te ni ndonda Judas chaa ñuu Galilea. Te ni jaka-de kua'a ñayivi kuángoyo yata-dé. Te suni ni naa chaa-ún. Te taká ñayivi ní kajandatu nuu-dé, ni kajicha nuu-i kája'an-i. ³⁸Te vina ná kuá'a-ri consejo róo: Ma kél'é-ga-ro chaa yá'a. Sía-de ná kí'in-de. Chi nú onde chi ñayivi vái tu'lun yá'a xí tíñu yá'a, te naa íi. ³⁹Ko nú onde nuu Dios vai, ma kúu kasu-ro. Chi sánaa te natuu ja jíin Dios kájatá'an-ró. Achí-de. ⁴⁰Te ni kajatú'ún tú'un ni ka'an Gamaliel. Te ni kakana xiní chaa apóstol. Te ni kaskúun yunu xii sukun-dé. Te ni ka'an xaan núu-dé ja má ká'an-ga-de tu'lun jíin sí'ví Jesús. Te ni kasía-de kája'an-de. ⁴¹Te máá apóstol, nuu junta ni kenda koyo-de kája'an-de, kákusi iní-de ja ní jatú'un-ya kándo'o-de sikí sí'ví-yá. ⁴²Te ini ve'e ii jíin táká ve'e, tú ní kájukuiñi-de ja kástá'an-de te kájani-de tu'lun Jesucristo.

Ja ní kajani-de usia chaa kuatíñu

6 Te ni ndea kua'a chaa káskuá'a. Te iin kivi, te chaa ñuu Grecia, ni kaka'an sóo-de sikí chaa hebreo, chi tú ní téta'an iin núu-de staá kée ná'an viuda hora ja sáka-dé ndita'an kivi. ²Yúan-na te máá uxí uu apóstol, ni kanastútú-de taká chaa káskuá'a, te ni kaka'an-de: Ma kúu jukuiñi

maá-rí ja kájani-ri tu'un Dios, te kuatíñu-ri nuu mesa. ³Núsáa te róó ñáni, kaji-ró usiá tá'an máa-ró, chaá va'a, chaá ndíchi, chaá káñu'un chítú Espiritu Santo ná kúu-de. Te ná cháa-yó tíñu yá'a siki-dé. ⁴Te nuu jíná'an-ri, kukuu-ri jíin já kakán ta'u-rí, te kani-ri tu'un yá'a. Achí-de. ⁵Te tu'un ni ka'an-de, ni kajata'an ini ñayivi kuá'a-ún. Te ni kakaji-i Esteban, chaá kándija va'a kúu-de. Te ñu'un chítú-de Espiritu Santo, jíin Felipe, jíin Prócoro, jíin Nicanor, jíin Timón, jíin Parmenas, jíin Nicolás, chaá ni naki'in sé'é judío ñuu Antioquía. ⁶Taká chaá yá'a, ni kajani-i nuu cháa apóstol. Te ni kajikan ta'u-dé te ni kaxndée-de nda'a-dé xiní cháa-ún. ⁷Te tu'un Dios ni jika kua'an. Te chaá káskuá'a, ni kandeá xaán-dé ini ñuu Jerusalén. Te suni kua'a sutú ni kajatú'ún, te ni kakándija.

Tu'un Esteban

⁸Te Esteban, ni chítú ndíi-de jíin fuerza, te ñúkuún ní sá'a-de tíñu ñá'nu xaán jíin tuní nuu táká ñayivi. ⁹Te ini ve'e sinagoga ni kandongda yakú chaá, chaá libertino, jíin cháa ñuu Cirene, jíin cháa ñuu Alejandría, jíin cháa ñuu Cilicia, jíin Asia, ni kastátá'an jíin Esteban. ¹⁰Ko tú ní kákundéé jíin-de, chi ndíchi-de, te suni ni ka'an-de jíin fuerza máa Espiritu. ¹¹Yúan-na te ni kaská'an yakú chaá ja ní kaka'an: Ni kajini so'o-ná ká'an ndiva'a Esteban siki Moisés jíin siki Dios, achí. ¹²Te súan ni kaská'an-ún ñayivi, jíin cháa ni kayii, jíin cháa káchaa tutu. Te ni kajinu yuán siki-dé, te ni kakatiin-ún-de kuangoyo jíin-de

onde nuu junta. ¹³Te ni kajani testigo falso ja ní kaka'an: Chaá yá'a, ndita'an kivi ká'an ndiva'a-de siki ve'e ii yá'a jíin siki ley. ¹⁴Chi ni kajini so'o-ná ká'an-de ja Jesús, chaá ñuu Nazaret, kanu-de ve'e ii yá'a, te nasama-de taninu ni xndóo Moisés nuu-yo. Achí. ¹⁵Yúan-na te taká ja káxiukú iní municipio, ni kandakoto nuu-dé, te ni kajini ja jito nuu-dé nátu'un nuu ñin ndajá'a ándívi.

Tu'un ni jani ndaa Esteban

7 Te máa sutú ñá'nu-ga, ni ka'an jíin-de: Súan kúu náún, achí. ²Te máa-de, ni ka'an-de: Táta, ñáni, kuni so'o-ní tu'un yá'a jíná'an-ní. Máa Dios, I'a ñá'nu, I'a luu, ni kenda-ya núu táa-yo Abraham ná ni kanchaa-de ini ñuu Mesopotamia, onde ná té ki'in-ga-de kunchaa-de ini ñuu Harán núu. ³Te ni ka'an-ya jíin-de: Kenda ini ñuu-ro jíin má'ñú tá'an-ró, te ki'in-ro kunchaa-ro ini ñuu ja stá'an-ri nuu-ro, achí-ya. ⁴Yúan-na te ni kenda-de ini ñuu Caldea. Te ni kanchaa-de ini ñuu Harán. Te yúan ni ji'i táa-de. Te ni sá'a Dios ja ní chaá-de ñuu yá'a nuu káxiukú-ní vina. ⁵Te tú ní já'a-ya ñú'un-ún kuu ta'u-dé, ni vasté ñin tí'li. Ko ni keyu'u-ya ja kuá'a-ya ñú'un-ún nuu-dé onde jíin núu táká tata kii nuu-dé, vasa tú ní ío se'e-de sáa. ⁶Te súan ni ka'an Dios jíin-de: Tata-de kuxiukú jík-a inga ñuu. Te kuun ciento kua kuatíñu sáni-de-i te xndó'o-de-i. ⁷Te ni ka'an Dios: Ko máa-rí, ndonda-ri siki ñuu nuu kúu-i mozo-ún. Te onde nú ni kuu-ún, te kenda koyo-i te chiñú'ún-i ruu ichi yá'a. ⁸Te ni sá'a-ya contrato jíin-de

jín tuní ja xití ndúu-de. Te se'e Abraham nì kuu Isaac. Te nì xiti ndúu-de-i nuu uná kivi-í. Te se'e Isaac nì kuu Jacob, te se'e Jacob nì kuu ndí'uxí uú máá tatá ñúu. ⁹Te taká tatá ñúu-ún, nì kakukuásún iní-de. Te nì kaxikó-de José kua'an-i onde ñuu Egipto, Ko Dios nì jika-ya jíin-i. ¹⁰Te nì nama-ya-í nuu taká tundó'o nì ta'an-i. Te nì kundichí-i. Te Faraón, chaá kúu rey ñuu Egipto, nì kusii iní-de jíin-i nì sá'a-ya. Te nì chaá-de gobernador siki José. Te José, nì tá'ú-de tiñu nuu ñúu Egipto jíin núu vé'e Faraón. ¹¹Te nì kii ñin tama xaán ñí ñúu Egipto jíin ñí ñúu Canaán. ñin tundó'o xaán ní kuu-ún. Te ndiyi táa-yo, tú ní káni'in-dé ja kée-dé jíná'an-de. ¹²Te nì jini tu'un Jacob ja ío trigo onde ñuu Egipto. Te nì tájí-de táa-yo ní kaja'an-de vuelta ñin. ¹³Te ja vuelta uú, nì kanakuni ñani José nuu-dé ja máá-de kúu. Te suni nì stá'an José ñani-de nuu Faraón. ¹⁴Te José, nì tájí-de chaá kaja'an ja ní kana-de xini táa-de Jacob kii-de jíin taká tá'an-de. Ío unì xiko xia'un-i. ¹⁵Súan nì kuun Jacob kua'an-de onde ñuu Egipto. Te yúan nì jilí-de jíin taká tatá ñúu-yo. ¹⁶Te chaá-ún, nì kanaja'a-de káno'on-de onde ñuu Siquem. Te nì kayuji-de inì ve'e añu ja jíin plata nì jaan Abraham nuu sé'e Hamor ñuu Siquem. ¹⁷Ko nì kuyani kivi ní keyu'u Dios nuu Abraham. Te ñayivi-ún, nì ndea-i. Te nì kukua'a-í inì ñuu Egipto. ¹⁸Te nì kuu kuia. Te nì nukuiñi inga rey inì ñuu Egipto ja tú játú'ún-de tu'un José. ¹⁹Te rey-ún, nì xndá'ú-de ñayivi ñúu-yo, nì sándiva'a-de jíin táa-yo, ja fuerza ná skána-de se'e-de kuu-i. ²⁰Te kuia-ún

nì kaku Moisés. Te nì kusii inì Dios jíin-i. Te unì yoo ní ja'nu-i inì ve'e táa-i. ²¹Te náa-i, nì skána-ña-í. Te nì naki'in sesí'í Faraón-ún-i. Te nì skuá'nu-ña-í nátu'un se'e máá-ña. ²²Te nì kutu'a Moisés taká tu'un ndichí ñúu Egipto. Te ñá'nu xaán ní kuu-de jíin taká tu'un ká'an-de jíin taká tiñu sá'a-de. ²³Te nuu úu xiko kuia-de, te nì kusii iní-de kindé'é-de taká ñani-de ja kákuu se'e Israel. ²⁴Te nì jini-de nuu ñin chaá Egipto ja sándiva'a jíin ñin chaá Israel. Te nì stují-dé chaá Egipto-ún, te súan nì nama-de ñani nda'ú-de. ²⁵Ko máá-de, jáni iní-de ja júku'un inì taká ñani-de ja Dios nì tájí-yá-de ja náma-de ñani-de núu. Ko máá ñani-de, tú ní kájuku'un kuti iní. ²⁶Te inga kivi xian-ún, suni nì jini-de nuu úu chaá kajatá'an. Te nì jaá-de. Te nì ka'an-de jíin já ná júkuiñi: Súchi, naja kásá'a ndiva'a-ró jíin tá'an-ró. Chj ñani-ro kanakuni tá'an-ró. Achí-de. ²⁷Ko máá cháa já'a ta'u tá'an-ún, nì chujikí-de Moisés. Te nì ka'an-de: Ndéja ní jani róo ja kúñá'nu-ró te sándaq-ro tíñu-ri jíná'an-ri. ²⁸Te suni kuni-ro ká'ni-ro rúu nátu'un nì ja'ni-ro cháa ñuu Egipto iku náún. Achí-de jíin Moisés. ²⁹Te tu'un yá'a nì jini so'o Moisés. Te nì jinu-de kua'an-de. Te jíká ní nchaá-de onde ñuu Madián. Te yúan nì skáku ñasí'í-de uú se'e yí. ³⁰Te nì jinu tuku uú xiko kuia. Yúan-na te ñin ndajá'a ándiví, nì kenda-ya núu-dé onde nuu ñú'un té'é yúku Sinaí, ma'ñú ñin yuku kayú yáá ñú'un nì kenda-ya. ³¹Yúan-na te Moisés, ndé'é-de, te náa iní-de ja ní jini-de ñu'un-ún. Te nì kandita-de náva'a kuni-de nuu. Te nì ka'an máá

Tatá-yo Dios jíin-de: ³²Máa-rí kúu Dios ndiyi táa-ro, Dios Abraham, Dios Isaac, Dios Jacob, áchí-ya. Ko Moisés, kisi-i-de, te tú ní chundéé iní-de nde'é-de nuu. ³³Te máa Tatá Dios, ni kachí-ya jíin-de: Kiñi'in ndijan-ro já'a-ro. Chi nuu kándii-ro jián, ñu'un íi kúu. ³⁴A ni jini-ri ja sé'e-ri ká'iin-i iní ñuu Egipto, xaan kándo'o-i. Te suni jini so'o-ri ja kánde'e nda'ú-i. Te ni kuun-ri vai-ri ja náma-ri-i jíná'an-i. Te vina, ña'an yá'a núsáa. Te ná táji-rí róo ki'in-ro onde ñuu Egipto. Achí-ya jíin-de. ³⁵Núsáa te Moisés yá'a, vasa a ni kaské'ichi-i-de te vasa ni kaka'an-i: Ndéja ní jani róo ja kúñá'nu-ró sikí-rí, te sánda-a-ro tíñu-ri, ni achí-i jíin-de. Ko Dios, ni táji-yá-de kua'an-de ja tá'ú-de tíñu nuu-í te nama-de-i. Te ndajá'a-yá ja ní kenda nuu-dé nuu yukú-ún, suni ni chindéé ní chituu-ya-dé. ³⁶Te cháa yá'a, ni ndiñi'in-de-i jíná'an-i iní ñuu yúan, te ni sá'a-de kua'a tíñu ñá'nu, jíin táká tuni iní ñuu Egipto, jíin núu mar ku'á, jíin núu ñú'un té'é, uu xiko kua. ³⁷Chaa yá'a kúu Moisés ja ní ka'an jíin táká se'e Israel: Ma'ñú táká ñani-ro, nukuiñi iin cháa kani tu'un máa Tatá-ro Dios sá'a-ya nátu'un ruu. Te nuu cháa-ún kuni ná'ín-ró tú'un ka'an-de. Achí. ³⁸Chaa-ún kúu cháa ni kandee jíin tiku'ni ndiyi táa-yo onde nuu ñú'un té'é. Te ni ka'an iin ndajá'a-ya jíin-de xini yúku Sinaí, te ni ni'in-dé tu'un ndasa kuchaku-yo. Te ni jani-de tu'un-ún nuu-yo. ³⁹Ko ndiyi táa-yo, tú ní kákuni-de kuandatu-de nuu cháa-ún, chi sasua ni kaské'ichi-de cháa. Te ni kaksuñ iní-de, no'on-de ñuu Egipto kákuni-de núu. ⁴⁰Te ni

kaka'an-de jíin Aarón: Sáva'a tini-ro I'a ná kúxnúu núu-yo. Chi cháa Moisés, ja ní kiñi'in-de yóo iní ñuu Egipto vai-yó, tú kájiini-yo naún ní ta'an-de. Achí. ⁴¹Yúan-na te ni kasá'a-de iin chelu. Te nuu ndosó-ún ni kasoko-dé kiti. Te ni kakusi iní-de jíin tíñu ni kasá'a-de jíin ndá'a-dé. ⁴²Te Dios, ni kuxio-ya núu-dé kua'an-ya. Te ni xndóo-ya-dé ná kuátíñu-de nuu tíñuú xini ándívi, nátu'un yóso núu tutú cháa ni kajani tu'un Dios onde sáa: Róo ñayivi Israel, a ni kaja'ni-ro kiti núu-rí uu xiko kua nuu ñú'un té'é naún. ⁴³Túu, chi sasua ni kajani-ró ve'e kuii ndosó Moloc jíin tíñuú xini máa Renfán, ndoso ja ní kasá'a máa-ró já chíñú'ún-ró. Ja yúan ná sjá'a-ri róo ki'in-ro onde yata ñuu Babilonia, áchí-ya. ⁴⁴Ndiyi táa-yo, onde ñu'un té'é ní kañava'a-de ve'e ñii Dios, nátu'un ni tá'ú Dios tíñu nuu Moisés ja súan sá'a-de ve'e-ún, nátu'un muestra ni jini-de. ⁴⁵Sáa chi jíin fuerza Dios ni kaskúnu ndiyi táa-yo ñayivi sijn nación ja ní katíin máa-i ñuu yá'a. Yúan-na te jíin Josué ni kivi koyo-de iní lugar máa-i, ni kakinchaka-de ve'e ñii-ún ni kendo yá'a onde kivi David. ⁴⁶Te David, ni kusi iní Dios jíin-de. Te ni jikan-de ja ná sáva'a-de iin ve'e kuu Dios Jacob. ⁴⁷Ko Salomón, ni sá'a-de iin ve'e máa-yá. ⁴⁸Ko I'a ñá'nu-ún, tú ncháa-ya iní ve'e kásá'a cháa, nátu'un ni ka'an cháa jani tu'un-ya onde sáa: ⁴⁹Ándívi kúu silla kánchaa-ri, te tá'ú-rí tíñu. Ñuyívi kúu teyu nuu káxníi ja'a-ri. Ndasá koo ve'e kani-ró kúnchaa-ri núsáa. Xí ndénu kúu nuu ndéatú-ri. ⁵⁰Á tú ní sá'a ndi'i-ri ndatíñu yá'a, áchí

máa Tatá Dios. ⁵¹Xaḥn kákujá'a iní-ní. Tú kákandíja iní añú-ní te xaḥn só'ó-ní. Chí nene kájasu-ní nuu Espíritu Santo, nátu'un nī kasá'a ndíyi táa-ní onde aná'an. ⁵²Ió iin cháa nī kajani tu'un-ya onde sáa ja tú ní káchindikīn táa-ní-de náún. Chī táa-ní, a nī kaja'ni-dé cháa kájani tu'un ja kíi máa I'a ndaa núu. Te I'a-ún, a nī kanastúu-ní-ya te nī kaja'ni-ní-ya. ⁵³Ko máa-ní, tú ní káskíkuu-ní, vasa ndajá'a máa-yá, nī kajani-ya ley nuu-ní. Achí Esteban. ⁵⁴Taká tu'un yá'a nī kajini so'ó. Te nī kata'u'u iní. Te kánakaji nīi yú'u kájito Esteban. ⁵⁵Ko máa Esteban, nī kútú-de Espíritu Santo. Te nī ndakoto-de ichi ándíví. Te nī jiní-de ja ndíi ncháa nuu káncháa Dios. Te Jesús, kándij-ya íchi ndáv'a Dios. ⁵⁶Te nī ka'an-de: Vina te ndé'é-rí ja núña andíví. Te ndé'é-rí nuu máa Séle cháa kándij-ya íchi ndáv'a Dios. Achí-de. ⁵⁷Yúan-na te nī kákana kó'ó. Te nī kajasu so'ó. Te iin jínu-ni nī kándonda vaḥ sikí Esteban. ⁵⁸Te nī kákiñi'in Esteban kua'an jíin-de onde yu'u nūu. Te nī káskána tikáchí. Te nī kaja'a yuu xiní-dé. Te ñayivi kánde'é, nī kachúkú-i tikáchí-ún nuu já'a iin cháa súchí nání Saulo. ⁵⁹Te nini kájoto yuu xiní Esteban, te nī ka'an nda'ú Esteban jíin máa Jíto'o-yo: Táta Jesús, naki'in-ní añú-ná vina, áchí-de. ⁶⁰Te nī jukuiñi jíti-de. Te nī ka'an jaa-de: Táta, ma chí'i-ní cuenta kuachi yá'a sikí-í jín'an-i, áchí-de. Súan nī ka'an-de tu'un yá'a, te nī ji'i-ni-de.

Ja ní chindikīn Saulo tikuní kándíja

8 Te Saulo, nī jatú'ún-de ja ní ji'i Esteban. Te kivi-ún nī kejá'a

káchindikīn xaḥn-í tikuní kándíja iní nūu Jerusalén. Te tikuní-ún, nī kajicha nuu-i kaja'an-i ní ndáñuu Judea jíin ndáñuu Samaria. Ko cháa apóstol chí túu. ²Te cháa káchiñú'ún Dios, nī kajachinduji-de Esteban. Te nī kande'e xaḥn-dé ja ní naa Esteban. ³Ko Saulo, chí xnáa-dé tikuní kándíja kuní-de. Te kivi-de ndita'an ve'e. Te nū'un-de cháa, ña'an, táan-dé-i vekaa.

Ja ní jika tu'un Dios iní nūu Samaria

⁴Te taká ñayivi ní kajicha nuu-ún, kaja'an-i taká nūu kájani-i tu'un Dios. ⁵Te Felipe, nī kuun-de kua'an-de nūu Samaria. Te yúan nī jani-de tu'un Cristo nuu ñayivi. ⁶Te taká ñayivi-ún, nī kachu'un iní-i taká tu'un ja ní ka'an Felipe jíin-i. Te nī kajini so'ó-i, te nī kajini-i taká tuní nī sá'a-de. ⁷Chí iní kua'a ñayivi ní kiñi'in-de tachí káni. Te nī kenda-ún kákana kó'ó kaja'an. Te tiní cháa nī kuyúnú jíin cháa rengo, nī kanduva'a-de. ⁸Te nī kákusií xáan iní ñayivi nūu-ún. ⁹Te iní nūu-ún nī io iin cháa nání Simón. Te cháa-ún, cháa ñav'a kúu-de. Te xaḥn kánaa iní ñayivi nūu Samaria kánde'é-i. Te nī ka'an-de ja iin cháa ñá'nu xaḥn kúu máa-de. ¹⁰Te ñayivi, xaḥn vá'a kachu'un iní-i tu'un ká'an-de onde suchí lúlí te onde cháa ñá'nu. Te nī kaka'an-i: Cháa yá'a xaḥn yí'i fuerza Dios ñá'nu iní-de. ¹¹Te kachu'un iní-i tu'un ká'an-de, chí xaḥn káni kivi ní sá'a-de tiñu ñav'a nuu-í, nī kánaa iní-i kánde'é-i. ¹²Ko nuu-í nī jani Felipe tu'un va'a nūu nuu tá'ú Dios tiñu, jíin tú'un sí'v'í Jesucristo. Yúan-na te nī kákandíja-i. Te nī

kajanducha-í kúu cháa kúu ña'an. ¹³Te máá Simón, suni nì kandíja-de, nì janducha-dé. Te nì jika kuu-de jíin Felipe, ndé'é-de ja sá'a Felipe taká tuni jíin taká tiñu ñá'nu. Te nì kee nuu-dé kándii-de. ¹⁴Te cháa apóstol ká'jin-de ini ñuu Jerusalén, nì kajini tu'un-de ja ñáyivi ñuu Samaria, nì kajatá'ú-i tu'un Dios. Te nì katájí-de Pedro jíin Juan kája'an-de yúan. ¹⁵Te nì jakoyo cháa-ún. Te nì kajikan ta'u-dé ja'a ñáyivi-ún, náva'a ná ní'in-í Espíritu Santo jíná'an-i. ¹⁶Chì té cha'an-ga kii-ya sikí ní iin-i. Chì máni nì kajanducha-í jíin sí'v'í Jesús. ¹⁷Yúan-na te nì kachaa-de nda'a-dé xini-í jíná'an-i te nì cháa Espíritu Santo sikí-í. ¹⁸Te nì jini Simón ja súan kachaa apóstol nda'a-dé xini ñáyivi-ún, te ja'a-ya Espíritu Santo nuu-í. Te kuá'a-de xu'ún núu apóstol kuní-de núu. ¹⁹Te nì ka'an-de: Suni kuní-ná ja kuá'a-ní fuerza yá'a nuu-ná náva'a nani ñáyivi xndée-ná nda'a-ná xini-í, te cháa Espíritu Santo sikí-í, áchí-de. ²⁰Yúan-na te nì kachì Pedro jíin-de: Xu'ún-ró ná náa jíin-ró, chì jani ini-ro ja jíin xu'ún kúu kuaan-ró tá'u ja'a Dios. ²¹Tú cuenta-ro ni tú ta'u-ro ja kúndii-ro sikí tíñu yá'a, chì tú ío ndaa ini añú-ro núu Dios. ²²Núsáa te nakani ini-ro sikí kuáchi-ró yá'a. Te nandakan ta'u-ro núu Dios, sanaa te sá'a-ya tóká'nu ini-ya núu kuáchi ñú'un ini-ro. ²³Chì jini-rì ja xaán kújá'a ini-ro núu-yá. Te máni kuáchi tíin róó. Achí Pedro jíin-de. ²⁴Yúan-na te nì ka'an Simón jíin-de: Kakan ta'u máá-ró ja'a-rí nuu máá Jíto'o-yo náva'a ni iin tu'un ká'an-ro jián ma kí sikí-rí,

áchí-de. ²⁵Te máá-de, nì kaka'an ndaa-de. Te nì kajani-de tu'un Dios. Te nì kanaxió káva-de káno'on-de ñuu Jerusalén. Te kua'a-gá ndañúu Samaria kájani-de tu'un va'a.

Felipe jíin cháa eunuco

²⁶Te iin ndajá'a máá Tatá Dios, nì ka'an-ya jíin Felipe: Ndukuiñi te ki'in-ro ichi sur, ichi já kenda ini ñuu Jerusalén, ja kúun kua'an onde ñuu Gaza. Achí-ya. Te yúan chì ñu'un té'le kúu. ²⁷Yúan-na te nì ndukuiñi Felipe kua'an-de. Te nì kenda-ni iin cháa eunuco etíope. Te cháa-ún játíñu-de nuu reina etíope, nání-ña Candace. Te iin gobernador kúu-de. Te suni ndíto-de yaka xu'ún-ña. Te nì kii-de ñuu Jerusalén, nì kichiñú'ún-de Dios. ²⁸Te kuano'on-dé kánchaa-de nuu carreta-de. Te ká'u-de tutu nì cháa Isaías cháa nì jani tu'un Dios onde sáá. ²⁹Te máá Espíritu nì ka'an-ya jíin Felipe: Kuá'an te kita'an-ro carreta-ún. ³⁰Te Felipe, nì kundéé-de nì jaq-de. Te nì jini so'o-de ká'u cháa-ún tutu ja ní cháa Isaías onde sáá. Te nì jiká tu'ún-de cháa-ún: Á júku'un ini-ní naún ká'u-ní xí túu. Achí-de. ³¹Te máá eunuco, nì ka'an-de jíin Felipe: Te ndasa júku'un ini-ná te nú tú stá'an iin cháa nuu-ná, áchí-de. Te nì ka'an nda'ú-de ja ná kaa Felipe nuu carreta-de te kunchaa-de jíin-de. ³²Te nuu ká'u-de tutu ij-ún nì ka'an tu'un yá'a: Nátu'un iin riñ ja kuá'an-ti kúu-ti, súan nì ja'an-ya. Te nátu'un iin lélu sété tú ndé'e-ti, suni súan tú ní ká'an kuti-yá. ³³Te hora nì kuka nuu-yá, tú ní sándaá va'a-i jíin-yá. Ndasaa koo tu'un

tata-ya, chi ni jil'i-ya iní ñuyívi yá'a. Achí. ³⁴Yúan-na te cháa eunuco-ún, ni ka'an-de: Chaa ni jani tu'un yá'a, ndé siki cháa ká'an-de. Siki máa-de xí siki ingá cháa, áchí-de jíin Felipe. ³⁵Yúan-na te Felipe, ni kejá'a-de ká'an-de. Te jíin tú'un ká'an tutu i-ún ni jani-de tu'un va'a Jesús nuu cháa-ún. ³⁶Te nini ká'a'an-de ichi-ún, te ni jakoyo-de iin nuu ñú'un nducha. Te ni ka'an cháa eunuco: Yá'a ñú'un nducha. Á tú kuu kuanducha-ná, xí ndéja jasú. Achí-de. ³⁷Te ni kachi Felipe: Nú kándija-ní onde jíin iní jíin añú-ní, te kuu, áchí-de. Te ni ka'an eunuco: Kándija-ná ja Jesucristo kúu máa Sé'le Dios, áchí-de. ³⁸Te ni tá'ú-de tiñu ni jukuiñi carreta. Te ni kanuu ndendú-ú-de ká'a'an-de nuu ñú'un nducha yúan. Te ni skuánducha Felipe cháa eunuco. ³⁹Te nuu ní kanana-de iní nducha, te Espiritu máa Tatá Dios, ni chaxio-ni-ya Felipe kua'an-de. Te cháa eunuco, tuká ní jiní-de nuu Felipe. Te ni ki'in-de ichi kuáno'on-dé. Te kúsi iní-de. ⁴⁰Ko Felipe, ni ndenda-de onde ñuu Azoto. Te nini já'a-de kua'an-de, te jáni-de tu'un va'a-ya táká ñuu. Te vásá ní jaa-de ñuu Cesarea.

Ja ní nakani iní Saulo

9 Te Saulo, nákatá-de ja ndóna-de ka'ni-dé taká cháa káskuá'a tu'un máa Jító'o-yo. Te ni jaa-de nuu sutú kúñá'nu-ga. ²Te ni jikan-de tutu nuu cháa-ún ja kí'in-de taká ve'e sinagoga ñuu Damasco, náv'a katiin-de sava cháa xí ná'an já ká'jin siki tú'un-ya. Te ku'ni-de ñayivi-ún

kunchaka-de-i kii-de jíin-i ñuu Jerusalén kuní-de. ³Te ni ki'in-de ichi kuá'an-de. Te ni kuyani-de ñuu Damasco. Te sánaa-ní te ni ndii ncháa-ni ní nú-ú-dé onde andívi. ⁴Te ni ndua-ni-de nuu ñú'un. Te ni jini so'o-de ká'an iin tu'un jíin-de: Saulo, Saulo, naja chándikin-ro rúu. Achí. ⁵Te máa-de, ni ka'an-de: Ndé cháa kúu-ní vii, Táta, áchí-de. Te ni kachi-ya jíin-de: Máa-rí kúu Jesús ja chándikin-ro rúu. Xaan yí kúu ja kuañú yátá-ró punta garrocha. Achí-ya. ⁶Te máa-de, kisi-i-de, chi yú'ú-de. Te ni ka'an-de: Táta, naún sá'a-ná kuní-ní, áchí-de. Te máa Jító'o-yo, ni kachi-ya jíin-de: Ndukoo, te kivi-ró iní ñuu. Te yúan ni'in-ro tú'un ndasa sá'a-ró. Achí-ya. ⁷Te cháa ká'a'an jíin Saulo, ni kajukuiñi-de kákee nuu-dé kánde'é-de. Chi ni kajini so'o ndija-de ní'in, ko tú ní kájiní-de nuu ní iin cháa ká'an. ⁸Yúan-na te ni ndukoo Saulo nuu ñú'un. Te ni ndakoto-de. Ko tú ni iin nuu ní jiní-de. Te kátiin cháa-ún nda'a-dé ká'a'an-de jíin-de. Te ni kaskívi-de Saulo iní ñuu Damasco. ⁹Te yúan ni kancháa-de uní kivi. Te tú ní kúu kuti ndé'é-de, ni tú ní yéé-dé staa, ni tú ní jíi-de nducha.

Saulo iní ñuu Damasco

¹⁰Te ni io iin cháa skuá'a tu'un-ya ñuu Damasco nání-de Ananías, te jíin jáni ni ka'an máa Jító'o-yo jíin-de: Ananías, áchí-ya. Te máa-de, ni ka'an-de jíin-yá: Táta, yá'a káncháa-ná, áchí-de. ¹¹Te ni ka'an máa Jító'o-yo jíin-de: Ndukuiñi te kí'in-ro íchi yá'ya ja nání derecha. Te iní ve'e Judas ná ndúkú-ró iin

chaa nání Saulo ñuu Tarso, chi jandáa jikán ta'u-dé. ¹²Te skóto jani-de ja ín chaa nání Ananías, kivi-de te chaa nda'a xiní-dé, návā'a ndundijin nduchi-dé. Achí-ya.

¹³Yúan-na te ni ka'an Ananías: Táta, a ni jini tu'un-ná siki cháa yúan ja xaán sá'a ndiva'a-de jín ñáyivi ndóo-ní ini ñuu Jerusalén. ¹⁴Te vina ni chaa-de yá'a ndíso-de tiñu sutu ñá'nu, návā'a katiin-de taká ñayivi kachiñú'un-i ní, te taan-dé-i vekaa. Achí-de. ¹⁵Te máa Jító'o-yo, ni ka'an-ya jín-de: Kuá'an, chi chaa ni kaji máa-rí kúu chaa jian, návā'a ná káni-de tu'un-ri ki'in-de ní núu ñáyivi sñin nación, ní núu rey, jín ní núu taká ñayivi ñúu Israel. ¹⁶Chi stá'an-ri nuu-dé ja kánúu ndó'o-de kua'a xaán túndó'o siki sí'ví-rí. Achí-ya. ¹⁷Yúan-na te kua'an Ananías. Te ni kivi-de ini ve'e-ún. Te ni xndée-de nda'a-dé xini Saulo. Te ni ka'an-de: Nání, Saulo. Máa Jító'o-yo Jesús, I'a ni kenda nuu-ro íchi vái-ró, ni tájí-yá ruu vai-ri nuu-ro návā'a ná ndundijin nduchi-ro, te ná kútú-ró Espíritu Santo. Achí-de. ¹⁸Te ni koyo-ni nátu'un soq yúndúchi-dé. Te ni ndundijin nduchi-dé. Te ni ndukuiñi-de. Te ni janducha-dé. ¹⁹Yúan-na te ni nakee-dé staa. Te ni nani'in ini-de. Te ni kendoo Saulo yakú kivi jín cháa káskuá'a ja káxiukú-de ini ñuu Damasco. ²⁰Te ni kejá'a-ni-de jáni-de tu'un Jesucristo ini ve'e sinagoga, áchí-de ja I'a yá'a kúu-ya Sé'e Dios. ²¹Te taká ñayivi ní kajini so'o tu'un ká'an-de, ni kakee nuu-í kánde'é-i. Te ni kaka'an-i: Á nasu cháa yá'a xaán sá'a ndiva'a-de jín taká ñayivi

kándaku ñi'in sí'ví-yá yá'a núu. Te ja yúan ní chaa-de yá'a, ku'ni-de preso no'on-de jín-i nuu sutú ñá'nu núu. Achí-i. ²²Ko Saulo, ví'í-gá ni ndúkú ndée-de ni sáká núu-de xini cháa judío káxiukú ini ñuu Damasco, ká'an téyí-de ja Jesús kúu Cristo. ²³Te ni kuu-ga kivi. Te chaa judío, ni kanatiin tu'un tá'an-de ja ká'ni-dé Saulo. ²⁴Ko Saulo, ni ni'in-dé tu'un ja súan ni kandatu'un cháa-ún. Te máa cháa judío ndúu ñúu-ni kájito yu'u-dé ichi núu kenda yux'é ñuu ja ká'ni-dé Saulo núu. ²⁵Yúan-na te chaa káskuá'a jín-de, ni káki'in-de Saulo akuáa. Te ini in jika ni kaskúun-de chaa jika ín nama ñúu-ún.

Saulo ini ñuu Jerusalén

²⁶Te nuu ní najaa-de ñuu Jerusalén, te kuní-de naketá'an-de jín cháa káskuá'a-ún. Ko máa cháa-ún, ni kayu'ú-de ni kajito-de Saulo, chi tú ní kákandíja-de ja cháa skuá'a kúu Saulo. ²⁷Ko Bernabé, ni jaka-de kua'an jín-de nuu cháa kákuu apóstol. Te ni jani-de tu'un nuu cháa-ún ndasa ni jini Saulo nuu máa Jító'o-yo íchi kuá'an-de, te ni ka'an-ya jín-de, jín ndasa ni chundéé ini Saulo ni ka'an téyí-de tu'un Jesús ini ñuu Damasco. ²⁸Te ndénda-de ndívi-de ñuu Jerusalén jín cháa kákandíja yúan. ²⁹Te ni jani téyí-de tu'un máa Jító'o-yo. Te ni státá'an-de jín cháa judío ñuu Grecia. Ko máa cháa-ún, kákuñi-de ka'ni-dé Saulo. ³⁰Te ni kajini tu'un taká ñani. Te ni kachu'un íchí-de Saulo onde ñuu Cesarea. Te yúan ni katájí-de Saulo kuano'on-dé onde ñuu Tarso.

³¹ Te tiku'ní kákandíja ní iní ñuu Judea, jíin ñuu Galilea, jíin ñuu Samaria, tuká ní káchindikín-de-i. Te nì ja'nu-ga-i jíin tú'un. Te nì kachiñú'un-i máá Jító'o-yo. Te nì kandundéé iní-i nì sá'a Espiritu Santo. Te nì ndea-ga-i.

Já ní nduva'a Eneas

³² Te Pedro, jíká kuu-de nuu-í taká lado. Te suni nì ja'an-de nuu ñáyivi ndóo iní ñuu Lida. ³³ Te yúan nì jiní-de nuu ñin chaá nání Eneas, ja ní kuu una kuia káa-de jito, chi nì kuyúnú-de. ³⁴ Te nì kachi Pedro jíin-de: Eneas, Jesucristo ná násáva'a-ya róó. Ndukoo, te natuu-ro jító-ró. Achí-de. Te nì ndukoo-ni chaá-ún. ³⁵ Te nì kajini taká ñáyivi káxiukú ñuu Lida jíin ñuu Sarón. Te nì kanaxió káva iní-i nuu máá Jító'o-yo.

Já ní nachaku Dorcas

³⁶ Te suni nì io ñin ña'an skuá'a iní ñuu Jope, nání-ña Tabita, ja kuní ka'an nuu yú'u griego, Dorcas. Ña'an yá'a, xaán ní sá'a-ña tíñu va'a jíin caridad. ³⁷ Te kivi-ún nì ku'u-ña. Te nì jil'i-ña. Te nì ndi'i nì nasándoo-de ña'an-ún. Te nì kajakin-de-ña ñin iní ve'e. ³⁸ Te ñuu Lida, yani kánchaá jíin ñuu Jope. Te chaá káskuá'a-ún, nì kajini tu'un-de ja kánchaá Pedro yúan. Te nì katájí-de uú chaá kuaka'an nda'ú jíin Pedro: Ma kúkuéé-ní te chaá-ní nuu-ná, achí-de. ³⁹ Yúan-na te nì ndukuiñi Pedro kua'an-de jíin-de. Te nuu ní jaa-de, nì kajaka-de Pedro kua'an-de jíin-de iní ve'e-ún. Te yúan, taká ña'an viuda, nì kajikó ndúu-ña-dé

kánde'e-ña. Te kástá'an-ña taká su'nuu jíin taká tikachí ní sá'a Dorcas ná nì kánchaá-ña jíin-ña jíná'an-ña núu. ⁴⁰ Yúan-na te Pedro, nì jacha ndi'i-de ñáyivi-ún kája'an-i yata vé'e. Te nì jukuiñi jíití-de. Te nì jikan ta'u-dé. Te nì naxió kóto-de ichi núu kátuu ndíyi-ún. Te nì ka'an-de: Tabita, ndukoo, achí-de. Te máá-ña, nì ndakoto-ni-ña. Te nì jiní-ña nuu Pedro. Te nì ndukoo-ni-ña. ⁴¹ Te máá-de, nì tiin-de nda'a-ña. Te nì xndúkuiñi-de-ña. Yúan-na te nì kana-de xini ñáyivi ndóo jíin viuda. Te nì stá'an-de-ña já á chakú-ña. ⁴² Te tíñu yá'a nì jicha tu'un ní ñuu Jope kua'an. Te kua'a ñáyivi, nì kákandíja-i nuu máá Jító'o-yo. ⁴³ Te Pedro, kua'a kivi ní kendoo-de iní ñuu Jope, kánchaá-de ve'e ñin chaá curtidor nání Simón.

Pedro jíin Cornelio

10 Te iní ñuu Cesarea nì io ñin chaá nání Cornelio, nì kuu-de capitán, nì tiin-de soldado nání Italiana. ² Chaá chíñú'un vá'a Dios kuu-de onde jíin ní vé'e-de. Te bueno sá'a-de caridad nuu taká ñáyivi. Te nene jikán ta'u-de nuu Dios. ³ Te chaá yá'a, nì skóto-ya-dé natu'un ka'uní aini. Te nì jiní-de nuu ñin ndajá'a máá Dios nì kivi-ya núu kánchaá-de. Te nì ka'an-ya jíin-de: Cornelio, achí-ya. ⁴ Te máá-de, nì ndakoto-de nuu-yá. Te yú'ú-de. Te nì ka'an-de: Naún kuní-ní Táta, achí-de. Te nì kachi-ya jíin-de: A nì jiní Dios ndasa jikán ta'u-ro jíin já sá'a-ró caridad. ⁵ Vina te tájí-ró úu chaá ná kí'in-de ñuu Jope. Te kana-ró xini Simón ná kí-de, te

chaa-ún, nání-de Pedro. ⁶Ncháá núu-de ve'e iin chaa nání Simón curtidor, ja ncháá ve'e-de yani yundúcha mar. Te máá-de kastu'ún núu-ro ndéja kánúú sá'a-ró. Achí-ya. ⁷Te ndajá'a ní ka'an jíin Cornelio, a kua'an-ya. Te ni kana-de xini úu mozo-de jíin xini iin soldado ja jatiñu kútu núu-dé. ⁸Te onde ni ndí'i ni nakani-de taká tu'un nuu mozo-ún, te ni táji-de mozo kája'an onde nuu Jope. ⁹Te inga kivi xían-ún, kájika-i kája'an-i. Te ni kakuyani-i nuu-ún. Te Pedro, ná ka'uxi uu ni kaa-de xini vé'e ja kakán ta'u-dé. ¹⁰Te ni chaa soko chij-de. Te ni kuni-de kee-dé staa. Ko nini kásatu'a-ña-ún, te ni skóto-ya-dé. ¹¹Te ni jini-de núña andívi. Te iin bulto nátu'un iin sa'ma kuítá ja nú'ni ndíkuun punta, ni kuun vai nuu nú'un ní skóto-ya-dé. ¹²Te ini-ún káñu'un taká kití kúun ndá'a ío nuu nú'un yá'a, jíin kóo, jíin taká tisaq andívi. ¹³Te ni jini so'o-de iin tu'un ni ka'an: Pedro, ndukuiñi, te ka'ni-ro, te kee-ro, achí. ¹⁴Ko Pedro, ni ka'an-de: Ma kúu Tátá, chi té kee-gá-ná kuñu chá'an ni ja tú ío ndoo, achí-de. ¹⁵Te ni ka'an tuku jíin-de vuelta uu: Ja ní sándoo Dios, ma skúnání-ró kúñu chá'an, achí. ¹⁶Te tu'un yá'a ni kii uní vuelta nuu-dé. Te sa'ma kuítá-ún, ni ndaa kuano'on andívi. ¹⁷Te nini kánchaa Pedro jáni ini-de naún kúu ja ní jini-de-ún, te ni jakoyo mozo ni táji Cornelio kua'an, kájika tu'un-i ve'e Simón onde ni jakoyo-i yuxé'é cháa-ún. ¹⁸Te ni kaka'an jaa-i. Te ni kajika tu'un-i nú yúan ncháá iin chaa nání Simón, te ío

inga sí'ví-de nání-de Pedro. ¹⁹Te nini kánchaa Pedro nákani ini-de nú naún kúu ja ní jini-de-ún, te ni ka'an máá Espiritu jíin-de: Ni chaa uní mozo kánandúkú-i róo. ²⁰Ndukuiñi, te nuu-ró. Te ma yú'ú-ro kí'in-ro jíin-i. Chi máá-rí, ni táji-rí-i vai-i, achí-ya. ²¹Yúan-na te Pedro, ni nuu-de nuu mozo ni táji Cornelio. Te ni ka'an-de: Amigo, máá-rí kúu chaa kánandúkú-ró. Ndé sikí kúu ja vái koyo-ró núu-rí núsáá, achí-de. ²²Te máá mozo-ún, ni kaka'an-i: Cornelio, chaa capitán, chaa ndaa, chaa chíñ'ún vá'a Dios kúu-de. Te suni taká ñayivi judío káka'an-i ja cháa va'a kúu-de. Ni ka'an iin ndajá'a ndoo-ya jíin-de ja ná kána-de xini-ní kii-ní ki'on vé'e-de. Te ná kúni ná'in-de tu'un ka'an-ní jíin-de. Achí-i. ²³Yúan-na te ni skívi-de mozo-ún ini ve'e. Te ni kakendoo-i yúan. Te inga kivi xían-ún, ni ndukoo-de. Te ni kee-de kája'an-de. Te suni kája'an yaku ñani nuu Jope jíin-de. ²⁴Te inga kivi ní jakoyo-de nuu Cesarea. Te Cornelio, ndátu-de chaa jíná'an-de, chi ni stútú-de tá'an-de jíin amigo va'a-de. ²⁵Te nini kivi Pedro ini ve'e, te ni kenda Cornelio ka'an-de jíin Pedro. Te ni jukuiñi jít-de nuu já'a Pedro. Te ni chíñ'ún-de chaa. ²⁶Ko Pedro, ni xndúkuiñi-de Cornelio. Te ni ka'an-de: Ndukuiñi, chi ruu, suni chaa kúu-ri. Achí-de. ²⁷Te kándatu'ún-de. Te ni kivi koyo-de. Te ni jini Pedro ja ní kakutútú kuá'a ñayivi káxiukú-i ini ve'e. ²⁸Te ni ka'an Pedro jíin ñayivi-ún: A kájiní-ní ja tú ío ley ja iin chaa judío, ketá'an-de xí sá'a-de iin visita nuu iin chaa tú kúu judío.

Ko Dios, ni stá'an-ya núu-ná ja tú ni iin ñayivi chá'an, ñayivi káni ío. ²⁹Ja yúan, te nuu ní kana-ní xini-ná, te vaí-ná, tú ní sájá'a iní-ná. Ja yúan jiká tu'un-ná ní: Na sikí kúu ja ní kana-ní náá, áchí Pedro.

³⁰Yúan-na te ni ka'an Cornelio: Vina ío kuun kivi nátu'un máá hora yá'a ío ndicha iní-ná. Te ka'uní aini kúu jikán ta'u-ná iní ve'e-ná. Te ni chaá iin ndajá'a-yá nuu-ná. Te ndíi ncháa sa'ma nú'un-ya. ³¹Te ni ka'an-ya jíin-ná: Cornelio, a ni jini Dios ndasa jikan ta'u-ro jíin ja sá'a-ró caridad. ³²Núsáa te tájí-ró mozo ná kí'in nuu Jope. Te kana-ró xini iin chaá kúu Simón ja nání-de Pedro, ná kí-de nuu-ro. Te chaá-ún, ncháa-de ve'e iin chaá nání Simón curtidor. Te máá yú'u mar ncháa ve'e-de. Te chaá chaá-ún, te kastu'un-de nuu-ro, áchí-ya jíin-ná.

³³Súan ni kuu. Te ni tájí-ná mozo kujaá kana ní. Te va'a ni sá'a-ní ja ní chaá-ní. Te vina, taká-ná, ká'jin tútú-ná yá'a nuu Dios, náva'a kuni so'o-ná tu'un ka'an-ní, ndasa ni tá'ú Dios tiñu nuu-ní. Achí-de.

³⁴Yúan-na te ni ka'an Pedro: Vina te ni jini ndaa-ná ja Dios tú ncháa nuu-yá ñayivi. ³⁵Chi ñani ñayivi, nú káchiñú'un-i-ya te kásatiñu va'a-i nuu-yá, te kúsi iní-ya jíin-i. ³⁶Ni ka'an-ya jíin taká se'e Israel, ni kastu'un-yá nuu-í ja máá Jesucristo já'a-ya tú'un ndéé iní-i. Te I'a yá'a kúu Jito'o taká-yo. ³⁷Máá-ní, a kájin tu'un-ní tu'un Jesucristo. Chi ni jani Juan tu'un jánducha, yúan-na te ni kejá'a tú'un-ya ondé nuu Galilea, te ni jicha nuu ní núu Judea, ³⁸ndasa ni ja'a Dios Espíritu Santo jíin fuerza nuu-yá. Te ndasa

ni jika kuu ya ní sá'a-ya tíñu va'a, te ni nasáva'a-ya taká ñayivi tá'an tachí káni. Chi Dios, ni chindéé ní chituu-ya Jesús nuu Nazaret. ³⁹Te máá-ná, ni kájin-ná taká tiñu ni sá'a-ya iní nuu Judea, jíin iní nuu Jerusalén. Te ni kaja'ni-í-ya, ni kajata kaa-i-ya jiká iin cruz. ⁴⁰Ko I'a yá'a, ni nachaku-ya ní sá'a Dios kivi uní. Te ni ndenda ndijin-ya ní sá'a Dios. ⁴¹Ko tú ní ndénda ndijin-ya núu taká ñayivi, chi máni nuu cháa ja á ni kaji Dios ja kúu-de testigo. Te testigo-ún kákuu-ná, chi ni kayee-ná staa ni kaji'i-ná nducha jíin-yá, nuu ní nachaku-ya má'ñú ndíyi. ⁴²Te ni tá'ú-yá tiñu nuu-ná jíná'an-ná ja ná káni-ná tu'un-ya núu taká ñayivi. Te ka'an ndaa-ná ja ní jani Dios máá-yá kuu-ya juez nuu ñayivi káichaku jíin núu ñayivi ní kaji'i. ⁴³Chi tu'un I'a yá'a ni kaka'an ndaa taká chaá ni kajani tu'un Dios ondé sáa. Ja taká ñayivi kándíja nuu-yá, jíin sí'ví-yá koo tuká'nu iní nuu taká kuachi-i. Achí Pedro.

**Ja ní jaá Espíritu Santo
sikí ñayivi sijn nación**

⁴⁴Te nini ká'an Pedro taká tu'un yá'a, te ni chaá-ni Espíritu Santo sikí taká ñayivi kájin so'o tu'un ká'an-de. ⁴⁵Te chaá káandíja, ja ní jakoyo jíin Pedro, ja kákuu-de chaá ni kaxiti ndúu, ni kánaa iní-de kánde'é-de ja súni ni chaá Espíritu Santo sikí ñayivi sijn nación. ⁴⁶Chi ni kájin so'o-de káka'an ñayivi-ún sijn yu'u, te kánakana jaa-i Dios. ⁴⁷Yúan-na te ni ka'an Pedro: Ndéja jasú kii nducha, náva'a ná kuánducha ñayivi yá'a, chi ni chaá Espíritu Santo sikí máá-i

nátu'un siki máa-yó, áchí-de. ⁴⁸Te ni tá'ú-de tiñu nuu-í jíná'an-i ja ná kuánducha-í jín s'ví máá Jító'o-yo Jesús. Yúan-na te ni kaka'an nda'ú-i jín-de ja ná kéndoo-de jín-i yaku kivi.

11 Te chaa apóstol jín táká ñani ká'jin ní ñuu Judea, ni kajini tu'un-de ja ñáyivi sñin nación, suni ni kajatá'ú-i tu'un Dios. ²Te ni ndaa Pedro kuano'on-dé ñuu Jerusalén. Te sava chaa ni kaxiti ndúu, ni kaka'an siki-dé. ³Te ni kaka'an-de: Naja ní kivi-ró iní ve'e chaa tú ní kaxiti ndúu, te ni yee-ro stáa jín-de, áchí. ⁴Yúan-na te ni kej'á Pedro ni jani káj-de tu'un nuu chaa-ún: ⁵Ni kanchaa-ri ñuu Jope. Te nini jikán ta'u-rí, te ni skóto-ya rúu. Te ni jini-ri iin bulto nátu'un iin sa'ma kuítá já nú'ni ndíkúun punta. Te ni kuun vai onde nuu-rí ichi ándíví. ⁶Te ni nde'é-rí. Te ni jini-ri ja iní-ún káñu'un kiti kúun ndá'a kájika nuu ñú'un yá'a, jín kíti xáan, jín kóo, jín tísaa ándíví. ⁷Te ni jini so'o-ri iin tu'un ni ka'an jín-rí: Pedro, ndukuñi, ka'ni-ro te kee-ro. Achí. ⁸Te ni ka'an-ri: Ma kúu Táta, chi té kee-gá-ná kuñu chá'an ni kuñu ja tú ío ndoo. ⁹Ko tu'un-ún ni ka'an tuku jín-rí onde ándíví: Ja ní sándoo Dios ma skúnání-ró kuñu chá'an. Achí. ¹⁰Te suni súan ni ka'an uní vuelta. Yúan-na te ni ndaa bulto-ún kuano'on ichi ándíví. ¹¹Yúan-na te suni hora-ún ni jakoyo uní mozo kánandúkú-i ruu. Te onde ñuu Cesarea ni ta'u tiñu nuu-í vai-i. Te ni jakoyo-i ve'e-ri. ¹²Te máá Espíritu, ni ka'an-ya jín-rí ja má yú'ú-ri ki'in-ri jín-i. Te suni

ni kaja'an iñu ñani yá'a jín-rí. Te ni kivi koyo-ri iní ve'e iin chaa. ¹³Te chaa-ún, ni jani-de tu'un nuu-rí, ná ni jini-de iin ndajá'a ándíví kándi-ya iní ve'e-de. Te ni ka'an-ya jín-de: Tájí-ró mozo ná kí'in ñuu Jope te kana-ró xiní Simón, chaa nání Pedro, ná kii-de. ¹⁴Te chaa-ún, kani-de tu'un nuu-ro ndasa kaku-ró onde jín ní ve'e-ró, áchí-de jín-rí. ¹⁵Te nuu ní kej'á-rí ká'an-ri, te ni chaa Espíritu Santo siki-í jíná'an-i suni nátu'un ni chaa-ya siki-yo já xnáñúu. ¹⁶Yúan-na te ni nuku'un iní-ri tu'un ni ka'an máá Jító'o-yo: Jandaa jín ndúcha skuánducha Juan. Ko róo, chi jín Espíritu Santo kuanducha-ro jíná'an-ró, áchí-ya. ¹⁷Te nú suni ni ja'a Dios Espíritu-ya núu máa-i nátu'un ni ja'a-ya núu máa-yó, ja kákandija-yó núu máá Jító'o-yo Jesucristo, te ndé chaa kúu ruu ja kasú-ri nuu Dios núsáa. Achí Pedro. ¹⁸Súan ni kajini so'o-de tu'un yá'a, te tuká ní kaka'an-de. Te ni kanakana jaa-de Dios: Suni ni ja'a Dios tu'un ja ná nákan iní ñáyivi sñin nación náv'a kuchaku-i ní kani núsáa, áchí-de.

Tiku'ni kándija iní ñuu Antioquía

¹⁹Te kivi ní kaja'ni-dé Esteban, ni kej'á ní kachindikin-de-i. Te ñáyivi ní kajicha nuu kaja'an ni jakoyo-i onde ñuu Fenicia, jín ñuu Chipre, jín iní ñuu Antioquía. Te tú ni iin nuu ñáyivi ní kájani-i tu'un, chi máni nuu ñáyivi judío ni kajani-i tu'un-ya. ²⁰Ko ni jo yaku chaa ñuu Chipre jín chaa ñuu Cirene jín ñáyivi ní kajicha-ún. Te chaa-ún, ni jakoyo-de ñuu Antioquía. Te ni kaka'an-de jín ñáyivi ñuu Grecia,

ni kajani-de tu'un va'a máá Jító'o-yo Jesús nuu-í. ²¹Te máá Jító'o-yo, ni chindéé ní chituu-ya-dé. Te ni kakandíja kua'a ñáyivi, te ni kanaxió káva ini-i nuu máá Jító'o-yo. ²²Te ni jichá tu'un yá'a. Te ni jini tu'un tikuní kándíja ini ñuu Jerusalén. Te ni katájí-i Bernabé kua'an-de onde ñuu Antioquía. ²³Te Bernabé, nuu ní jaá-de yúan, te ni jini-de ja lúu kua'an tu'un Dios. Te ni kusii iní-de. Te ni ka'an ni'in-de jíin táká ñáyivi-ún ja jíin iní jíin añú-i ná skíkuu va'a-i tu'un máá Jító'o-yo, te ma náyu'ú-i. ²⁴Chi Bernabé, cháa va'a kúu-de. Te ni kútú-de Espíritu Santo. Te kándíja va'a-de. Te ni kakandíja kua'a ñáyivi núu máá Jító'o-yo. ²⁵Yúan-na te ni kenda Bernabé kua'an-de onde ñuu Tarso, kuanandúkú-de Saulo. Te ni nani'in-dé cháa-ún. Te ncháka-de cháa ni cháa-de ñuu Antioquía jíin-de. ²⁶Te hí-ni iin kuia ni kandatú'ún-de yúan jíin tikuní kándíja. Te ni kastá'an-de tu'un nuu kuá'a ñáyivi. Te cháa káskuá'a-ún, ni ñakunání-de cristiano xnáñúú-gá ini ñuu Antioquía. ²⁷Te cháa kájani tu'un Dios, suni kivi-ún ni kenda koyo-de ñuu Jerusalén kája'an-de onde ñuu Antioquía. ²⁸Te ni ndukuini iin tá'an-de nání-de Ágabo. Te ni kastú'ún-de, ni sá'a Espíritu, ja kii iin tamá xáan ní úyívi. Te tamá-ún, ni kii kivi ní tá'ú Claudio tiñu. ²⁹Yúan-na te ni kandatú'ún cháa káskuá'a-ún ja chundá'a-de yaku na jíin kí'in nuu ñaní-de kaxiukú ini ñuu Judea, ndasa kákanda iin iin-de kua'a-de. ³⁰Te súan ni kasá'a-de. Te ni katájí-de kua'an nuu cháa kákuu

nuu, ni kajanchaka Bernabé jíin Saulo.

Ndasa ni ja'ni-dé Jacobo

12 Te suni kuia-ún ni katiin rey Herodes sava ñáyivi tikuní kándíja. Te ni sá'a ndiva'a-de jíin-i. ²Te jíin machete ni ja'ni-dé Jacobo, ñani Juan.

Ndasa ni kenda Pedro vekaa

³Te ni jini-de ja súan ni kakusii iní cháa judío ni sá'a-de. Te suni ni katiin-de Pedro. Máá kivi-ún ni kuu viko státilá ja tú yí'i yujan íá. ⁴Te nuu ní tiin-de Pedro, te ni chindee-de cháa vekaa. Te ni jani-de xia'un iin soldado kándito-ún-de, chi kuní-de kiñi'in-de cháa stá'an-de nuu ñáyivi nú ná já'a viko Pascua. ⁵Súan ni kuu ja kánde Pedro ini vekaa. Ko tikuní kándíja, ni'in ni kajikan ta'ú-í ja'a Pedro nuu Dios. ⁶Te jáni ini Herodes ja kíni'in-de cháa nuu ñáyivi-ún núú. Te suni akuáa-ún kixí Pedro iní vekaa ma'nú úu soldado, nú'ni-de jíin úu cadena. Te suni ká'iin soldado yuxé'é kándito-ún vékaa. ⁷Te sanaa-ní te ni jaá iin ndajá'a máá Tatá Dios. Te ni ndii ncháa ini vekaa. Te ni skáki'vi-ya Pedro, ni xndúkoo-ya-dé. Te ni ka'an-ya: Yachi ndukoo-ró, áchí-ya. Te cadena nú'ni nda'a-dé-ún, ni jungava-ni kua'an. ⁸Te ni kachi ndajá'a-yá jíin-de: Nachi'i chii-ró te nachi'i ndijan-ro, áchí-ya. Te súan ni sá'a-de. Te ni kachi tuku ndajá'a-yá jíin-de: Kundii tikachí-ró te kundikin-ro rúu ki'on, áchí-ya. ⁹Te ni kenda-ya. Te ndikín-de-ya

kuá'an-de jíin-yá. Te naún jiní máá-de ja jándáa kúu ja ní sá'a ndajá'a-yá jíin-de, chí jáni iní-de iin jáni kúu ja ní skóto-i-de. ¹⁰Te ni kaja'a-de nuu ká'lin yukun iin jíin yukún uu soldado ja kándito-ún-de. Te ni jakoyo-de yuxé'é káa ja jíto ichi yúñúu. Te yuxé'é-ún, ni nuña ij-ní máá. Te ni kenda koyo-de. Te ni kaja'a-de iin ya'ya kája'an-de. Yúan-na te ni kuxio-ni ndajá'a-yá nuu-dé kua'an-ya. ¹¹Te Pedro, ni ndukáji iní-de, te ni ka'an máá-de: Vina te ni jiní ndaa-ri ja ní táji máá Tatá Dios ndajá'a-yá ni kii, te ni nama-ya rúu iní nda'a Herodes jíin núu táká ñayivi judío ja ká'ni-í ruu kákuni-i, áchí-de. ¹²Te nuu ní jiní-de ja ní kaku ndija-de, te ni kee-de kua'an-de ve'e María náa Juan, cháa nání Marcos. Te yúan ni kanataká kua'a ñayivi kájikán ta'u-í. ¹³Te ni ka'an Pedro ichi yuxé'é yatá ké'e. Te kua'an iin suchí sí'í nání-i Rode ja kúña-i yuxé'é núu. ¹⁴Te suchí-ún, ni nakuni-i tachi Pedro. Te ja kúsií iní-i tú ní júña-i yuxé'é-ún, chí jínu-i ni ndívi-i iní ve'e. Te ni kastu'ún-i ja kándii Pedro ichi yatá yuxé'é. ¹⁵Te ni kaka'an jíin-i: Aa, kátachi-ro, áchí. Ko máá-i, ni'in ká'an-i ja máá-de kúu. Yúan-na te ni kaka'an: Añú-de kúu núsáa, áchí. ¹⁶Ko Pedro, ví'í-gá kána-de. Yúan-na te ni kajuña-i. Te ni kajini-i nuu-dé. Te ni kándakoto io-i. ¹⁷Ko máá-de, ni sá'a-de seña jíin ndá'a-dé ja ná kasú-i yu'u-í. Te ni kastu'ún-de ndasa ni kiñi'in máá Jító'o-yo-dé iní veka. Te ni ka'an-de: Kastu'ún táká tu'un yá'a nuu Jacobo jíin núu táká ñani-yo, áchí-de. Te ni kenda-de

kua'an-de inga lugar. ¹⁸Te nuu ní kundijin xian-ún, te ni kakuvaa téyíí soldado ja tú ndénda Pedro. ¹⁹Ko Herodes, nándúkú-de Pedro. Ko tú ní nání'in-dé cháa. Te nuu ní xndichí-de soldado jíná'an, te ni tá'ú-de tiñu ja ná kíngoyo kuu. Yúan-na te ni kenda-de iní ñuu Judea ni kuun-de kua'an-de ñuu Cesarea. Te ni kendo-de yúan.

Ja ní ji'í Herodes

²⁰Te ni kití xaan iní Herodes ni jito-de ñayivi ñuu Tiro jíin ñayivi ñuu Sidón. Ko ñayivi-ún, ni katau-i vai-i nuu-dé. Te ni kakundéé-i ni kaská'an-i Blasto cháa kúñá'nu játíñu nuu rey. Te ni kajikan-i paz. Chi taká máá-i, káñi'in-í ja káyee-í onde ñu'un Herodes. ²¹Te ni teta'an Herodes iin kiví. Te ni nuku'un-de sa'ma rey máá-de. Te ni nungoo-de mesa tá'ú-de tiñu. Te ni ka'an-de iin tu'un nuu-í. ²²Te ñayivi-ún, ni kaka'an jaa-i: Tu'un Dios kúu ya'á vii, nasu tú'un cháa kúu. Achí-i. ²³Te iin ndajá'a máá Tatá Dios, ni stují-ni-ya-dé te ni kayaji tándákú-de, te ni ji'í-ni-de, chi ni sávixi-ni-de máá-de, lugar ja nákana jaa-de Dios. ²⁴Te tu'un máá Tatá Dios, ví'í-gá ni ndea, te ví'í-gá ni jichá nuu kua'an. ²⁵Te Bernabé jíin Saulo, ni kaskíkuu-de tiñu ni kaja'an-de iní ñuu Jerusalén. Te ni kanaxió káva-de káno'on-de. Te ni jaka-de Juan cháa nání Marcos kua'an-de jíin-de.

Ja ní katáji-i Saulo jíin Bernabé sá'a Espíritu Santo

13 Te iní tikuní kándija iní ñuu Antioquia ni ka'io cháa

jáni tu'un Dios jíin cháa kástá'an tu'un-ya. Te káinání-de Bernabé, Simón ja nání Niger, Lucio ñuu Cirene, jíin Manaén cháa ni ja'nu jíin Herodes gobernador, jíin Saulo. ²Te nini káchiñú'ún cháa yá'a nuu máá Jító'o-yo te kásá'a ndicha-de ini-de, te ni ka'an máá Espiritu Santo: Vina te kuni-ri ja sásáin-ró Bernabé jíin Saulo ná kí'in-de iin tiñu, chi ja yúan ní teta'an-ri-de jíná'an-de. ³Yúan-na te ndicha ini-de ni kajikan ta'u-dé. Te ni kaxndée-de nda'a-dé xini cháa-ún. Te ni katájí-de cháa kája'an-de. ⁴Te máá-de, kua'an-de ni sá'a Espiritu Santo, ni kuun-de kája'an-de ñuu Seleucia. Te yúan ni kivi koyo-de barco te kua'an-de onde isla Chipre. ⁵Te ni jakoyo-de ñuu Salamina. Te ni kajani-de tu'un Dios ini ve'e sinagoga cháa judío. Te jika Juan jíin-de, játínu nuu-dé.

Ja ní ndukuáá cháa ñavá'a

⁶Te ni kaja'a-de ini ní isla-ún. Te ni jakoyo-de ñuu Pafos. Te yúan ni kajini-de nuu iin cháa ñavá'a nání Barjesús. Cháa judío kúu-de, te jani-de tu'un tú'ún. ⁷Te cháa-ún, ni sátiñu-de nuu gobernador Sergio Paulo. Te gobernador, cháa ndíchi kúu-de. Te ni kana-de xini Bernabé jíin Saulo, ja kúni ná'in-de tu'un Dios kuni-de. ⁸Ko Elimas, cháa ñavá'a-ún (chi súan kuni ka'an sí'ví-de), jasú-de nuu Saulo jíin núu Bernabé, chi ndúkú ndée-de sáká núu-de náva'a ma kándíja gobernador. ⁹Yúan-na te Saulo, ja súni nání-de Pablo, ni kútú-de Espiritu Santo. Te ni nde'é-de nuu cháa-ún. ¹⁰Te ni ka'an-de: Cháa

sá'a tiñu chá'an xndá'u ñá'an kúu-ró. Se'e kui'na ja jito u'u taká tiñu ndaá kúu-ró. Naja máni sáyo'o-ro ichi ndóo máá Jító'o-yo. ¹¹Te máá Jító'o-yo, xndó'o-ya róo vina. Te kukuáá-ro, ma kuni-ga-ro ndíkandii yakú kivi. Achí Pablo. Te ni kuñaa-ni nuu-dé. Te kíndá'a kí'in íu-de jíku-de, ndúkú-de ndéja tñin nda'a-dé skáka-de. ¹²Yúan-na te gobernador, ni jini-de ja súan ni kuu, te ni kandíja-de. Te náa-ná ini-de jini so'o-de tu'un máá Jító'o-yo.

Ja ní kajani Pablo tu'un ini ñuu Antioquía

¹³Yúan-na te Pablo jíin tá'an-de-ún, ni kenda koyo-de ñuu Pafos. Te jíin barco ni jakoyo-de ndañúu Perge ñuu Panfilia. Te yúan ni kusáin Juan kuano'on-dé ñuu Jerusalén. ¹⁴Te máá-de, ni kaja'a-de ñuu Perge kája'an-de. Te ni jakoyo-de ñuu Antioquía ndañúu Pisidia. Te ni kivi koyo-de ini ve'e sinagoga iin kivi ndétatú. Te ni kajungoo-de. ¹⁵Te nuu ní kuu ni ka'u tutu ley jíin tutu cháa ni kajani tu'un Dios onde sáa, yúan-na te cháa kakuñá'nu ini ve'e sinagoga, ni kakana-de xini cháa-ún: Nání jíná'an-ní, nú káñava'a-ní yakú tu'un kani-ni nuu taká ñayivi yá'a, te ka'an ndée-ni jíin-i, áchi-de. ¹⁶Yúan-na te ni ndukuiñi Pablo, ni sá'a-de seña jíin ndá'a-dé ja ná kúná'in ñayivi-ún, te ni ka'an-de: Róo cháa ñuu Israel, róo cháa káchiñú'ún Dios, kuni nání jíná'an-ró. ¹⁷Máá Dios ñayivi Israel, ni kaji-ya táa-yo jíná'an-de. Te nini káxiukú tatú-de ini ñuu Egipto

nĭ kakuu jĭn'ún-ga-de nĭ sá'a-ya. Yúan-na te jĭn fuerza máa-yá nĭ kiñi'in-ya-í inĭ ñuu-ún kája'an-i. ¹⁸Yúan-na te nĭ ndĭto-ya-í onde nuu ñú'un té'é nátu'un uu xiko kuia. ¹⁹Te nĭ xnáa-yá usia nación inĭ ñuu Canaán. Te nĭ saka-yá ñu'un ñúu-ún nuu-í. ²⁰Te nĭ kuu-ga kivi nátu'un kuun ciento uu xiko uxĭ kuia. Te nĭ ja'a-ya cháa nĭ kakuu juez nuu-í onde kivi ní kenda Samuel cháa nĭ jani tu'un-ya. ²¹Yúan-na te nĭ kajikan-i ĩn rey. Te Dios, nĭ ja'a-ya Saúl nuu-í nĭ tá'u-de tiñu uu xiko kuia. Te Saúl, tata Benjamín, se'e Cis nĭ kuu-de. ²²Te nĭ kuxio Saúl. Te nĭ nakani-ya David nĭ kuu-de rey nuu-í. Te nĭ ka'an ndaa-ya tú'un-de: A nĭ jini-ri David se'e Isaí ja ĩn cháa jándatu va'a nuu-rí kúu-de. Te skíkuu-de taká tiñu játa'an inĭ-ri, áchĭ-ya. ²³Te Dios, chĭi tata yá'a nĭ jani-ya Jesús ja náma-ya ñáyivi Israel nátu'un nĭ keyu'u-yá. ²⁴Te ná té chá'an-ga kii-ya te nĭ jani Juan tu'un jánducha jĭn tú'un nakani inĭ nuu taká ñáyivi Israel. ²⁵Te nuu á yani xnd'i Juan tiñu sá'a-de, te nĭ ka'an-de: Ndé cháa kúu-ri kájani inĭ-ro. Nasu I'a-ún kúu-ri, ko kuni so'o va'a-ró: Ichi yata-rí vai ĩn I'a ja tú kúná'nu-ri ndájĭ-rí ñi yí'i ndijan-yá. Achĭ-de. ²⁶Ñani jíná'an-ró, taká róo tata Abraham jĭn róo ja kájandatu nuu Dios, nuu máa-ró ní tájĭ-yá tu'un yá'a vai ja náma-ya róo. ²⁷Chi taká ñáyivi ñúu Jerusalén jĭn taká cháa kákuñá'nu nuu-í, tú ní kánakuni-i nuu-yá. Te nĭ kãndonda-i sikĭ-yá. Te súan nĭ kaskíkuu-i tu'un nĭ kaka'an cháa nĭ kajani tu'un Dios onde sáa, vasa a nĭ kajini ná'ín-i tu'un-ún

ndita'an kivi ndétatú. ²⁸Vasa tú ní káni'ín-í ni ĩn kuachi sikĭ-yá ja kúu-ya, ko nĭ kaka'an ni'in-i jĭn Pilato ja ná kúu-ya. ²⁹Te nuu ní skíkuu taká tu'un yóso sikĭ-yá nuu tutú, te nĭ kaxnúu-i-ya jĭká cruz. Te nĭ kachindee-i-ya inĭ ĩn ve'e añú. ³⁰Ko nĭ nachaku-ya má'ñú ndíyi nĭ sá'a Dios. ³¹Te kua'a kivi ní ndenda ndijin-ya núu ñáyivi ní kaka kája'an jĭn-yá onde ñuu Galilea te onde ñuu Jerusalén. Te ñáyivi-ún kákuu ja kájani ndaa tu'un-ya núu sáva-ga-i. ³²Te ruu, kájani-ri tu'un va'a yá'a nuu-ro ja súan nĭ keyu'u-yá nuu táa-yo. ³³Te tu'un-ún nĭ skíkuu Dios jĭn máa-yó ja kákuu-yó sé'e-de. Chi nĭ naschakú-ya Jesús. Chi súan ká'an Salmo uu: Se'e-ri kúu-ró, te ruu kúu Táa-ro vína, áchĭ. ³⁴Te nĭ naschakú-ya Jesús ma'ñú ndíyi náva'a ma té'yu kuti-yá, te nĭ ka'an Dios: Skíkuu ná'ín-rí jĭn taká tu'un va'a nĭ keyu'u-rí nuu David, áchĭ. ³⁵Ja yúan súni súan ká'an inga tutu: Té'yu Se'e ĩ-ní, chi ma kuá'a-ní tu'un, áchĭ. ³⁶Chi David, nĭ jatíñu-de nuu Dios, nĭ sá'a-de ja kuni máa-yá. Te nĭ jĭnu kuia-de, te nĭ jĭ'i-de. Te nĭ yuji-de ma'ñú táa-de. Te nĭ te'yu ndija-de. ³⁷Ko I'a nĭ naschakú Dios, tú ní té'yu kuti-yá. ³⁸Ñani jíná'an-ró, ná kãstu'ún-rí nuu-ro, ja I'a yá'a nĭ kastu'ún-yá nuu-ro ja sá'a-ya táká'nu inĭ-ya núu taká kuachi-ró. ³⁹Chi nú ndé cháa kãndĭja-de nuu I'a yá'a, te nda'va-ya taká kuachi-de ja tú ní kúu nda'va máa-de jĭn ley Moisés. ⁴⁰Koto va'a-ró máa-ró jíná'an-ró, náva'a ma kĭi sikĭ-ro taká tu'un yóso núu tutú cháa nĭ kajani tu'un

Dios, súan: ⁴¹Taká róo ñayivi kásákátá, ná ndé'é vá'a-ró, te ná kée nuu-ro ndé'é-ró, te kuu-ro. Chi mañú máá-ró sá'a-rí iin tiñu ja má kándíja kuti-ro vasa ná káni sava-ga ñayivi tú'un-ún nuu-ro. Achí. ⁴²Te ni ndenda koyo-de ini ve'e sinagoga chaa judío. Te ñayivi sñn nación, ni kaka'an nda'ú-i jíin-de ja ingá kivi ndétatú kani tuku-de tu'un yá'a nuu-í. ⁴³Te ni jicha ñayivi-ún kája'an-i. Te ñayivi judío jíin ñayivi ní naki'in sé'é judío ja káchiñú'ún-i nuu Dios, tini-i ni kandikin-i Pablo jíin Bernabé kája'an-i jíin-de. Te ni kandatú'ún-de jíin-i káka'an-de jíin-i ja ná kúndii ni'in-i jíin tú'un luu Dios. ⁴⁴Te kivi ndétatú inga semana, natu'un ndivii ñayivi ñúu-ún, ni kakutútú-i ja kúni nálín-i tu'un Dios. ⁴⁵Ko chaa judío, ni kajini-de nuu ñayivi kuá'a-ún, te ni kakukuásún ini-de. Te ni kaka'an-de siki tú'un ni ka'an Pablo, te ni kaka'an ndiva'a-de. Achí-de ja tú ío ndaa tu'un-ún. ⁴⁶Yúan-na te Pablo jíin Bernabé ni kaka'an ni'in-de: Kánúú ja xná'an-ga nuu máá-ró káni-rí tu'un Dios. Ko a ni kasájá'a ini-ro núu, te kuachi máá-ró kúu ja má ní'in-ro tú'un kuchaku-ro ní káni. Vina te chaxio-rí máá-rí kikastu'ún-rí nuu ñayivi sñn nación. ⁴⁷Chi ni tá'ú máá Jító'o-yo tíñu nuu-rí jíná'an-rí súan: Ni jani-rí róo ja stúun-ro núu ñayivi sñn nación, te kani-ró tú'un nuu ñayivi ní ñuyívi ja náma-rí-i jíná'an-i, achí-ya. ⁴⁸Te ñayivi sñn nación-ún, ni kajini so'o-i tu'un yá'a. Te ni kaksii xáan ini-i. Te ni kanakana jaa-i tu'un máá Jító'o-yo. Te taká ñayivi ní teta'an Dios ja ná

kúchaku-i ní káni, ni kakandíja-i. ⁴⁹Te tu'un máá Jító'o-yo, ni jicha nuu kua'an ní taká ndañúu yúan. ⁵⁰Te ini nuu-ún kaxiukú ñá'an ndaa ja káandatu-ña núu Dios. Ko chaa judío, ni kaská'an-de-ña jíin chaa kakuñá'nu jian. Te ni kachindikín-ña Pablo jíin Bernabé, te ni kaskúnu-ña-dé kája'an-de. ⁵¹Te máá-de, ni kaskóyo-de tikacha nú'un ini ja'a-dé siki máá-i. Te ni jakoyo-de nuu Iconio. ⁵²Te chaa kaskuá'a-ún, ni kakútú-de Espiritu Santo. Te kaksii xáan ini-de.

Ja ní kajinu-de ini nuu Iconio

14 Te nuu Iconio ni kivi koyo-de ini ve'e sinagoga chaa judío. Te ni jani téyíi-de tu'un. Te ni kakandíja kua'a ñayivi judío. Te suni súan ni kakandíja kua'a ñayivi núu Grecia. ²Ko chaa judío ja tú ní kakandíja, jíin tú'un tú'un ni kaská'an téyíi-de ñayivi sñn nación. Yuán ní kaka'an nchaq-i taká ñani. ³Te ni kakendoo-de yúan kua'a kivi. Te jíin máá Jító'o-yo, ni chundéé ini-de, ni kaka'an ni'in-de tu'un. Te máá-yá, ni stá'an-ya ja ío ndaa tu'un va'a, chi ñúukúun ní ja'a-ya tú'un luu ío ini máá-yá, ja ní kasá'a-de tuni jíin tíñu ñá'nu. ⁴Te ñayivi núu-ún, ni kasásñn-i máá-i sava-i ni kandujín-i jíin chaa judío, te sava-ga-i ni kandujín-i jíin chaa apóstol. ⁵Te ñayivi judío jíin ñayivi sñn nación, iin ká'nu ni kándonda-i jíin chaa kakuñá'nu nuu-í náva'a kuá'a-i tuka nuu apóstol, te kuá'a-i yuu xiní-dé. ⁶Te ni kajiku'un ini-de. Te ni kajinu-de kája'an-de onde nuu Listra jíin núu Derbe, ndañúu Licaonia, jíin taká nuu ká'io yani

yúan. ⁷Te yúan nì kajani-de tu'un va'a-ya.

Ja ní kajoto-i yuu xiní Pablo

⁸Te yúan kánchaa iin chaa ñuu Lистра ja tú ío fuerza ja'a-dé. Te káa rengo-de onde kivi ní kaku-de, ja té cha'an-ga kaka kuti-dé. ⁹Chaa yá'a, nì jini so'o-de ká'an Pablo. Te nì nde'é Pablo nuu cháa-ún. Te nì jini-de ja kándija va'a cháa-ún ja ndúva'a-de. ¹⁰Te nì ka'an jaa-de jíin cháa-ún: Ndukuiñi te kundij-ro, áchi-de. Te nì kanda-ni-de, te nì jika kuu-de. ¹¹Te nì kajini ñayivi-ún tiñu nì sá'a Pablo. Te nì kaka'an jaa-i jíin yú'u máa ñuu Licaonia: Nì kuun I'a, nì chakoyo nuu-yo, kájika kuu nátu'un chaa vidáa, áchi-i. ¹²Te Bernabé, nì kaskúnáni-i-de i'a Júpiter. Te Pablo nì kaskúnáni-i-de i'a Mercurio, chi Pablo kuu cháa jáni tu'un. ¹³Te yuñú-ún kánchaa viñu'un Júpiter. Te máa sutú viñu'un-ún, nì kenda-de va'i nchaka-de xndikí jíin itá onde yuxé'é ñuu. Te máa-de jíin ñayivi, ka'ni-dé xndikí te soko-dé-ti núu Bernabé jíin Pablo kákuni-de núu. ¹⁴Te Bernabé jíin Pablo, chaa kákuu apóstol, nì kajini tu'un-de tu'un-ún. Te nì kandatá-de su'nu-dé. Te nì kendava-de nì kivi koyo-de ma'ñú ñayivi kuá'a-ún. Te nì kakana kó'ó-de: ¹⁵Hombre, naja kásá'a-ró súan. Chi ruu, suni chaa kákuu-ri nátu'un máa-ró. Te káastu'ún-ri nuu-ro, ma sá'a-ga-ro tiñu sáni yá'a, chi sua ná chíñú'ún-ró máa Dios, I'a chakú, I'a nì sá'a andíví jíin úyivi jíin ndúcha mar jíin táka-ga ndatiñu ní ká'nu. ¹⁶Te onde aná'an ní ja'a-ya tú'un ja sá'a

táká ñayivi tiñu kákuni máa-i. ¹⁷Ko stá'an ndaa-ya já ío-ya, chi sá'a-ya tiñu va'a nuu-yo. Skúun-ya saú íchi ándíví. Te bueno kée itu-yo sá'a-ya. Te já'a-ya stáa kée-yo. Te kákusiñ iní-yo sá'a-ya. Achí-de. ¹⁸Te vasa súan nì kaka'an-de, ko xaan ú'u nì kajasu-de nuu ñayivi-ún náva'a tú soko-í kiti-ún nuu-dé. ¹⁹Yúan-na te nì chakoyo yakú chaa judío ñuu Antioquía jíin ñuu Iconio. Te nì kaská'an ñayivi kuá'a-ún. Te nì kaja'a-i yuu xiní Pablo. Te nì kaskána-i-de yuñú-ún, nì kajani iní-i ja ní ji'i-de. ²⁰Ko nì kajíko ndúu chaa káskuá'a-ún nuu-dé. Te nì ndukoo-de. Te nì ndivi-de iní ñuu. Ko inga kivi te nì ki'in-de ichi kuá'an-de jíin Bernabé onde ñuu Derbe.

Ja káno'on túku-de ñuu Antioquía

²¹Te iní ñuu-ún nì kajani-de tu'un va'a. Te nì skándija-de kua'a ñayivi. Te káno'on tuku-de ñuu Lистра jíin ñuu Iconio jíin ñuu Antioquía. ²²Te nì kayija-ga iní chaa káskuá'a yúan nì kasá'a-de. Te nì kaka'an nì'in-de jíin cháa-ún ja ná kúkuu-ga-de kandija va'a-de. Te kaka'an-de ja níni kii kua'a túnd'ó siki-yo te vásá kivi-yó iní ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. ²³Te nì kajani-de chaa kákuu nuu ná kóto ndita'an tiku'nì kákandija. Te nì kajikan ta'u ndichá-de ja'a cháa-ún nuu máa Jíto'o-yo, chi nuu máa-yá kákandija-de. ²⁴Te nì kaja'a-de ichi ñuu Pisidia kua'an-de. Te nì najakoyo-de ñuu Panfilia. ²⁵Te nì kajani-de tu'un iní ñuu Perge. Te nì nuu-de nì jakoyo-de ñuu Atalia. ²⁶Te yúan nì kenda-de. Te jíin

barco kája'an-de ñuu Antioquía nuu ondé xnáñúú ní kájikan ta'u ñáyivi núu Dios ja'a-dé ja ná chíndéé chítuu-ya-dé jíin tíñu ja á ni kasíjñu-de. ²⁷Te nuu ní najakoyo-de yúan, te ni nastútú-de tiku'ni kándíja. Te ni kajani-de tu'un ná ñá'nu tíñu ni sá'a Dios jíin-de, chi bueno ni ja'a-ya tú'un ja ná kándíja ñáyivi sñin nación jíiná'an-i. ²⁸Te ni kakendoo-de yúan kua'a kivi jíin cháa kásku'a-ún.

Junta apóstol ini ñuu Jerusalén

15 Yúan-na te ichi ñuu Judea ni kikoyo yakú chaa, te ni kastá'an-de nuu táka ñani: Nú tú xití ndúu-ro nátu'un ká'an ley Moisés, te ma káku kuti-ro, áchí-de. ²Te yuán ní kuvaá. Te Pablo jíin Bernabé, ni kastátá'an téyí-de jíin cháa-ún. Te ni kundaá tu'un ja kíngoyo Pablo jíin Bernabé jíin sáva-ga cháa ñuu Jerusalén. Te yúan ndatu'un-de jíin cháa apóstol jíin cháa kákuu nuu siki tú'un yá'a. ³Yúan-na te tiku'ni kándíja-ún, ni kanakuatá'ú-i nuu-dé. Te ni kaja'a-de kája'an-de ichi ñuu Fenicia jíin íchi núu Samaria, kájani-de tu'un ndasa ni kakandíja ñáyivi sñin nación. Te xaán ní kakusií iní taká ñani. ⁴Te ni jakoyo-de ini ñuu Jerusalén. Te tiku'ni kándíja yúan, jíin cháa apóstol, jíin cháa kákuu nuu, ni kajatá'ú-de cháa. Te ni kajani-de taká tu'un ndasa ni sá'a Dios jíin-de. ⁵Ko sava cháa fariseo ja kákandíja, ni ndukuiñi. Te ni kaka'an: Jínu ñú'ún ja xití ndúu-i te tá'ú-yó tíñu nuu-í ja ná kuándatu-i nuu ley Moisés, áchí. ⁶Te ni kandutútú

táká cháa apóstol jíin táka cháa kákuu nuu náva'a ndatu'un-de, te sándaá-de siki tú'un yá'a. ⁷Te nuu ní jinu ni kastátá'an téyí-de, te ni ndukuiñi Pedro, te ni ka'an-de: Ñani, a kájiní va'a máá-ró ja ondé sáá ní kaji Dios ruu náva'a kani-ri tu'un va'a-ya núu ñáyivi sñin nación te kandíj -i jíiná'an-i. ⁸Te Dios ja jiní-ya iní añú-i, ni stá'an-ya ja ní jatá'ú-yá-i, chi ni ja'a-ya Espiritu Santo nuu-í jíiná'an-i nátu'un ni ja'a-ya núu máá-yó. ⁹Te tú ní sásñin-ya yóó jíin-i, chi suni ni kakandíja-i te ni sándoo-ya añú-i. ¹⁰Te vina naja kájito nchaá-ro Dios núsáá, chi káxdéé-ró íin yugo xiní cháa kásku'a yá'a, te ni ndiyi táa-yo jíiná'an-de te ni máá-yó, tú ní kákanda-yó kúndiso-yó. ¹¹Chi kákandíja-yó ja Jíto'o-yo Jesús kúndá'ú ini-ya yóó, te yuán náma-ya yóó. Te suni súan nama-ya máá-i. Achí-de. ¹²Yúan-na te cháa kua'a-ún, ni kakuná'ín-de. Te ni kajani ná'ín-de tu'un káka'an Pablo jíin Bernabé ná taká tíñu ñá'nu jíin táka tuni ni sá'a Dios jíin-de ja ní kasá'a máá-de nuu ñáyivi sñin nación. ¹³Te nuu ní kakuná'ín-de, te ni chísó Jacobo tu'un: Ñani jíiná'an-ró, kuni so'o tu'un ná ká'an-ri: ¹⁴Simón, ni jani-de tu'un ja ondé xnáñúú ní ja'a Dios tu'un nuu ñáyivi sñin nación ja ná kúndiso-i sí'ví-yá. ¹⁵Te tu'un yá'a, íin núu-ni káka'an jíin táka cháa ni kajani tu'un Dios ondé sáá nátu'un yóso tú'un-de nuu tutú: ¹⁶Te vásá ncháa-ri nasáva'a-ri ve'le David ja ní ndua. Te nachutá'an-ri ja ní tanu, te ndukani jáá-rí kundii, ¹⁷náva'a taká-ga cháa jíin táka ñáyivi sñin nación ja kúnání-i jíin

sí'ví-rí, ná nándúkú-i máá Tata Dios, áchí máá I'a sá'a taká tiñu yá'a. ¹⁸Te onde kiví ní jungoo ñuyívi stá'an-ya tíñu yá'a nuu ñáyivi. ¹⁹Ja yúan jáni iní-ri ja ná tú kasu-yo núu ñáyivi síin nación ja kánaxió káva iní-i nuu Dios, ²⁰chí sua ná cháa-yó carta kí'in nuu-í ja ná kúnu-i koto-i ndatíñu ja kúchá'án sá'a ndoso, te ma káka téné-i, te ma kée-í niñi, ni kuñu kiti ní kuá'ñá. ²¹Chí onde aná'án ká'io cháa jáni tu'un Moisés ndita'an kiví ndétatú iní ve'e sinagoga ndita'an ñuu. Achí Jacobo. ²²Yúan-na te ni kakundaa iní cháa apóstol, jíin cháa kákuu nuu, jíin ndíivi tiku'ni kándíja. Te ni kakaji máa-de sava cháa kingoyo jíin Pablo jíin Bernabé onde ñuu Antioquía. Te cháa ni kakaji-de-ún, kákuu Judas ja nání-de inga sí'ví Barsabás, jíin Silas. Te kakuñá'nu-de nuu taká ñani. ²³Te cháa-ún, ndíso-de carta yá'a: Máa-rí kákuu cháa apóstol, jíin taká cháa kákuu nuu, jíin taká ñani-yo. Te káchaa-ri tu'un yá'a nuu róo, ñani, ñáyivi síin nación ja káxiukú-ró iní ñuu Antioquía jíin ñuu Siria jíin ñuu Cilicia. Sándéé iní-ro jíná'an-ró. ²⁴Ni kajini tu'un-ri ja ní kenda koyo sava cháa yá'a, te kásáká núu-de iní-ro jíin tú'un káka'an-de. Te ni kakuxí iní-ro. Chí kátátú-de tíñu ja xití ndúu-ro, jíin já kuándatu-ro núu ley, kuní-de. Ko ruu, tú ní kátájí-rí cháa-ún ja-de nuu-ro. ²⁵Te ni kasánda-ri, chí iin-na ni naketá'an iní-ri. Te ni kakaji-ri cháa tájí-rí ja nuu-ro jíin nání-yo Bernabé jíin Pablo. ²⁶Cháa yá'a, a kájataña-de máa-de nuu túndó'o, vasa ná kúu-de ja sikí

Jító'o-yo Jesucristo. ²⁷Núsáa te tájí-rí Judas jíin Silas ja-de nuu-ro. Te cháa-ún, suni iin-ni tu'un kastu'ún-de nuu-ro jíná'an-ró. ²⁸Chí máa-rí jíin Espíritu Santo, kájani iní-ri ja má xndée-ri ni iin tíñu ve'e sikí-ro, chí máa-ni tíñu kánúu yá'a. ²⁹Ma káji-gá-ro ndatíñu ja á ni soko núu ndosó, ni niñi, ni kiti kuá'ñá, te ma káka téné-ró. Nú ndí'i taká ya'á xnáa-ro, te bueno skíkuu-ró nú súan. A ni ka'an-yo núsáa. Achí. ³⁰Yúan-na te cháa kája'an-ún, ni kakuun-de kua'an-de ñuu Antioquía. Te ni kastútú-de ñáyivi kuá'a. Te ni kaja'a-de carta-ún nuu-í. ³¹Te ni kaka'u-i carta-ún. Te ni kakusi iní-i jíin tú'un ndéé iní ja ndíso carta-ún. ³²Te Judas jíin Silas, suni cháa kájani tu'un Dios kákuu-de. Te jíin kuá'a tú'un ni kaka'an ni'in-de jíin taká ñani-ún. Te ni kayija-ga iní-i ni kasá'a-de. ³³Te ni kakendoo-de yúan kua'a kiví. Yúan-na te ñani yúan, ni kanachu'un íchí-i-de káno'on-de nuu apóstol. Te ni kuná'ín-ni tu'un-ún. ³⁴Ko Silas, ni jata'an iní-de ja kéndoo-de yúan. ³⁵Te Pablo jíin Bernabé, ni kakendoo-de iní ñuu Antioquía. Te jíin sava-ga cháa ni kastá'an-de tu'un ni kajani-de tu'un máa Jító'o-yo.

Ja ní kusíin Pablo jíin Bernabé

³⁶Te ni kuu-ga kiví. Te ni kachi Pablo jíin Bernabé: Vina te kinde'é-yó taká ñani-yo ndíta'an ñuu ja ní kajani-yó tú'un máa Jító'o-yo núu-í, ná ndéó ndasa kákuu-i. Achí-de. ³⁷Te Bernabé, kuní-de ja kunchaka-de Juan, cháa nání Marcos. ³⁸Ko tú ní jata'an iní

Pablo ja kí'in chaa-ún jíin-de, chi onde ñuu Panfilia ni kusín Juan nuu Pablo jíin Bernabé, te tú ní kuní-de kuuu-de jíin-de jíin tínu. ³⁹Te ni kastátá'an téyíi-de siki Juan. Te ni kakusín-de. Te Bernabé, ni jaka-de Marcos, kua'an jíin-de jíin barco onde ñuu Chipre. ⁴⁰Te Pablo, ni kaji-de Silas, kua'an jíin-de. Te ni kanakuatá'ú táká ñani nuu-dé. Te ni kajikan ta'u-í ja'a Pablo ja ná chindéé chítuu-ya-dé. ⁴¹Te ni jika kuu-de ní ñuu Siria jíin ní ñuu Cilicia. Te tikuní kákandíja yúan, ni kayija-ga iní-i ni sá'a-de.

Ja ní kaji Pablo Timoteo

16 Yúan-na te vásá ní jaá Pablo ñuu Derbe jíin ñuu Lистра. Yúan ío iin chaa súchí skuá'a nání Timoteo. Se'e yíi iin ña'an judía kúu-i. Te ña'an kándíja va'a kúu máá-ña. Ko táa-i kúu chaa ñuu Grecia. ²Te taká ñani iní ñuu Lистра jíin iní ñuu Iconio, ni kaka'an-de ja cháa va'a kúu-i. ³Te Pablo, kuní-de kunchaka-de chaa súchí yá'a kí'in-i jíin-de. Te ni jaka-de-i. Te ni xiti ndúu-de-i kuachi ja ká'iin chaa judío yúan, chi ndí'i-de, a kájiní-de ja cháa ñuu Grecia kúu táa-i. ⁴Te kája'an-de taká ñuu. Te ni kastá'an-de tu'un ni katá'ú tínu chaa apóstol jíin cháa kákuu nuu iní ñuu Jerusalén. Te ni kaka'an-de ja ná kuándatu-i tu'un-ún. ⁵Te tikuní kákandíja, ni kayija-ga iní-i. Te ni ndea kua'a-gá-i ndíta'an kivi.

Ja kája'an-de ñuu Macedonia ni sá'a jani

⁶Te ni kaja'a-de ichi ñuu Frigia ndañú Galacia kua'an-de. Te ni

jasu Espiritu Santo nuu-dé ja má káni-de tu'un iní ñuu Asia. ⁷Te ni jakoyo-de ñuu Misia. Te kákuni-de kingoyo-de ichi ñuu Bitinia. Ko máá Espiritu, tú ní já'a-ya tú'un kí'in-de. ⁸Te ni kaja'a-de ichi xíin ñuu Misia, ni kakuun-de ñuu Troas kája'an-de. ⁹Te iin akuáa ní skóto-ya Pablo. Te ni jini-de nuu iin chaa ñuu Macedonia kándii nuu-dé ká'an nda'ú jíin-de: Ña'an-ní ñuu Macedonia yá'a te chindéé chítuu-ní náá, áchí. ¹⁰Te súan ni jini-de jani-ún, te ni ndúkú ndéé-rí kája'an-ni-rí ñuu Macedonia, chi kájiní káji-rí ja máá Dios ni kana-ya xini-rí ja kástu'ún-rí tu'un va'a-ya núu ñáyivi yúan.

Ja ní kánde-de vekaa iní ñuu Filipos

¹¹Te ni kenda koyo-rí iní ñuu Troas. Te jíin barco ní jó-ni vai koyo-rí ñuu Samotracia. Te inga kivi xían ni jakoyo-rí ñuu Neápolis. ¹²Te yúan ni kenda koyo-rí. Te ni jaá-rí ñuu Filipos ja tíin xini ñuu Macedonia, te chi ñuu Roma kánde. Te yúan ni kakendoo-rí yaku kivi. ¹³Te iin kivi ndétatú ni kenda koyo-rí nuu-ún, ni jaá-rí xiin iin yucha. Te kájaní iní-rí ja yúan ío iin lugar kájukan ta'u-í. Te ni kajungoo-rí. Te ni kaka'an-rí jíin táká ña'an ní kanataka yúan. ¹⁴Te iin ña'an nání Lidia xíko-ña sá'ma ndí'í iní ñuu Tiatira. Te jándatu va'a-ña núu Dios. Te ni jini so'o-ña tú'un káka'an-rí. Te máá Jíto'o-yo, ni juña-ya ańú-ña náva'a kuni ná'ín-ña tú'un ká'an Pablo. ¹⁵Te nuu ní janducha-ña onde jíin ní se'e-ña, te ni ka'an nda'ú-ña jíin-rí: Nú kájaní iní-ní ja kándíja va'a-ná nuu

máá Jító'o-yo, te kivi-ní iní ve'e-ná kendo-ní, áchí-ña. Te nì stétuu-ña rúu. ¹⁶Te nì kee-ri kája'an-ri nuu kájikan ta'u-í yúan. Te iin sùchí s'í ndiso-i tu'un ñavá'a, nì ketá'an-í jín-rí. Te sùchí-ún, ní'in-í kua'a xú'ún kúu patrón-i jíná'an, ja kástu'ún-i nuu ñayivi ndasa ío. ¹⁷Te sùchí-ún, ndikín-i vai yata Pablo jín rúu kána kó'ó-i: Chaa yá'a kájatíñu-de nuu Dios onde andíví, te kákastu'ún-de nuu-ro ndasa kaku-ró jíná'an-ró, áchí-i. ¹⁸Te kua'a kivi ní ka'an-i súan. Te nì kukuí'a iní Pablo. Te nì xío kóto-de nuu-í. Te nì ka'an-de jín tachí-ún: Jín s'í'ví máá Jesucristo tá'ú-rí tíñu nuu-ro ja kenda-ró iní-i ki'in-ro, áchí-de. Te nì kenda-ni kua'an suni máá hora-ún. ¹⁹Te nì kajini patrón-i ja má ní'in-gá xu'ún. Te nì kákatíin Pablo jín Silas kua'an jín-de onde municipio nuu justicia. ²⁰Te nì kajani-ún-de nuu justicia. Te nì kaka'an: Chaa yá'a kakuu chaa judío, te kásáká núu-de iní ñuu-yo. ²¹Te kájakin-de inga costumbre ja tú ío ley kuandatú-yo ni ma sá'a-yó, chi chaa ñuu Roma kakuu-yó. Achí. ²²Te suni nì kánda ñayivi kuá'a sikí-dé. Te chaa justicia, nì kajanchaa sa'ma-dé. Te nì katá'ú tíñu ná ndó'o xaan-dé yunu xíi. ²³Te nuu ní ndí'i nì kastují-ún-de ja ní kaja'a xaan yúnu xíi-de, te nì kaskívi-de vekaa. Te nì katá'ú tíñu nuu cháa ndíto vekaa ja ná kóto va'a cháa-ún-de jíná'an-de. ²⁴Te cháa ndíto vekaa-ún, nuu ní ta'u tíñu yá'a nuu-dé, te nì skívi-de Pablo jín Silas kaja'an-de vekaa onde ichi iní-ga. Te nú'ni ja'a-dé jín manea. ²⁵Ko nuu ní kuu sava ñúu, te kájikan ta'u Pablo jín

Silas, kájita-de yaa ij núu Dios. Te ñayivi ká'íin vekaa jín-de, nì kajini ná'in-i. ²⁶Te sanaa-ní te nì taan xaan. Te onde nuu káyindují ja'a vekaa-ún nì kakanda. Te nì kanuña-ni taká yuxé'é vekaa-ún. Te cadena ja káinu'ní taká ñayivi-ún, nì kandaji-ní. ²⁷Te nì nata'u núu cháa ndíto vekaa. Te nì jini-de ja kánuña yuxé'é vekaa-ún. Te nì tava-dé machete ja ká'ni-dé máa-de núu, chí jani iní-de ja ní kajinu ñayivi ká'íin vekaa-ún kaja'an-i. ²⁸Ko Pablo, nì kana jaa-de: Ma stují-ro máa-ró, chí yá'a ká'íin ndí'i-ri, áchí-de. ²⁹Yúan-na te máa cháa ndíto vekaa, nì kana-de ñu'un nì chaa. Te kisi-i-de nì kivi-de iní vekaa. Te nì jukuíni jítí-de nuu ja'a Pablo jín Silas. ³⁰Te nì kiñi'in-de Pablo jín Silas ichi fuera. Te nì ka'an-de jín-de: Táta, naún sá'a-ná náva'a kaku-ná, áchí-de. ³¹Te nì kaka'an-de jín cháa-ún: Kandíja nuu máá Jító'o-yo Jesucristo te kaku-ró onde jín ní vé'e-ró, áchí-de. ³²Te nì kajani-de tu'un máá Jító'o-yo núu cháa-ún jín núu taká ñayivi ká'íin iní ve'e-de. ³³Te cháa ndíto vekaa, suni máá ákuáa-ún nì kiñi'in-de Pablo jín Silas. Te nì nakacha-de nuu ní katují cháa-ún nì sá'a yunu xíi. Te vása ní janducha-dé onde jín tá'an-de. ³⁴Te nì jaka-de chaa kua'an-de jín-de onde ve'e-de. Te nì ja'a-de staa ní kayee-dé. Te nì kusí iní-de ja ní káandíja-de nuu Dios jín ní vé'e-de. ³⁵Te nuu ní kundijin, te justicia nì katájí policía kaja'an. Te nì kaka'an: Sía chaa jian ná kóngoyo-de, áchí. ³⁶Te cháa ndíto vekaa, nì kastu'ún-de tu'un yá'a nuu Pablo: Chaa justicia, nì

katáji-de tu'un vai ja kenda koyo-ní ki'in-ní. Núsáá te kenda koyo-ní te kuá'an-ní, ma yú'ú-ní. Achí-de. ³⁷Ko ni kachi Pablo jíin-de: Ni kajini kua'a ñáyivi já ní kaja'a-de yunu xii ruu vasa tú na kuachi-ri. Te ni kaskívi-de ruu ini vekaa yá'a vasa chaa ñuu Roma kákuu-ri. Te vina kiñi'in sa'i-de ruu kuní-de náún. Ma kúu kuti. Ná kíkoyo máá-de kiñi'in-de ruu jín'an-ri. Achí Pablo. ³⁸Te policia, ni kanaxió káva-de ni kastu'ún-de taká tu'un yá'a nuu justicia. Te ni kayu'ú xaan, chi ni kajini so'o ja cháa ñuu Roma kákuu Pablo jíin Silas. ³⁹Te ni jakoyo justicia-ún. Te ni kaka'an nda'ú jíin-de. Te ni kakiñi'in-de vekaa. Te ni kaka'an nda'ú jíin-de ná kúxio-de kingoyo-de ini ñuu-ún. ⁴⁰Yúan-na te ni kenda koyo-de vekaa. Te ni ndívi-de ve'e Lidia. Te ni kajande'é-de taká ñani. Te ni kaka'an-de tu'un ndéé ini jíin-i. Te ni kee-de kaja'an-de.

Ja ní kakuvaá ñáyivi Tesalónica

17 Te Pablo jíin Silas, ni kaja'a-de ñuu Anfípolis jíin ñuu Apolonia kaja'an-de. Te ni jakoyo-de ñuu Tesalónica nuu ío iin ve'e sinagoga chaa judío. ²Te Pablo, natu'un sá'a sá'a-de ni kivi-de nuu cháa-ún uní kivi ndétatú. Te ndita'an semana ni kastátá'an-de jíin cháa-ún sikí tutú ii. ³Te ni jani-de tu'un nuu-í, ni stá'an-de ja kánúú ndó'o Cristo te nachaku-ya nú ni ji'i-ya. Te ni ka'an-de: Jesús, I'a jáni-ri tu'un yá'a, máá-yá kúu Cristo, áchí-de. ⁴Te sava ñáyivi, ni kakandíja-i. Te suni súan kua'a cháa ñuu Grecia ja

káchiñú'ún-de Dios, jíin kuá'a ñá'an ñá'nu, ni kandujíin-de jíin Pablo jíin Silas. ⁵Yúan-na te chaa judío ja tú kákandíja, ni kakiti xaan ini. Te ni kastútú sáva chaa ñáá, chaa kúxí, kua'an jíin. Te ni kutútú kuá'a ñáyivi ní kandonda-i ini ñuu-ún. Te ni jakoyo-i ve'e Jasón kánandúkú-i Pablo jíin Silas ja kiñi'in-i-de nuu ñáyivi-ún. ⁶Ko tú ní kánani'in-í-de. Te ni kañu'un-i Jasón jíin sáva-ga ñani ni jakoyo-i jíin-de onde nuu justicia ñuu-ún. Te ni kakana jaa-i: Chaa yá'a ja kásáká núu-de ini ñuyívi, suni ni chakoyo-de yá'a, ⁷te Jasón, ni ja'a núu-de ve'e-de ncháa chaa-ún. Te taká máá-de, tú káandatu-de nuu ley César. Chi sua kaka'an-de ja ío inga rey nání Jesús, áchí-i. ⁸Te ñáyivi jíin cháa kákuu justicia, ni kajini so'o-i tu'un yá'a. Te ni kakuvaá-i. ⁹Ko ni kajikan-i xu'ún núu Jasón jíin núu sáva-ga-de. Te onde ni kajini-i nuu xu'ún te vasa ní kasía-i-de kaja'an-de.

Ñáyivi ñuu Berea kándúkú víi-í tu'un-ya

¹⁰Yúan-na te ñani-ún, ni kaskáka ñúú-ni-de Pablo jíin Silas kaja'an-de onde ñuu Berea. Te nuu ní jakoyo-de yúan, te ni kivi koyo-de ini ve'e sinagoga chaa judío. ¹¹Te chaa judío yúan, ndito-ga xini-dé vasa cháa judío ñuu Tesalónica, chi bueno ni kakusií ini-de jíin tú'un. Te ndita'an kivi kánandúkú víi-dé ini tutu ii nú ndaa ká'an xí túu. ¹²Súan ni kuu. Te ni kakandíja kua'a-í, jíin kuá'a ñá'an ñá'nu ñuu Grecia, te suni súan kua'a cháa. ¹³Ko chaa judío ñuu Tesalónica, ni kajini tu'un-de ja suni onde ñuu

Berea ni jicha tu'un Dios ni sá'a Pablo. Te ni kee-de kája'an-de. Te suni yúan ni kaxndónnda-de ñayivi. ¹⁴Yúan-na te ñani yúan, ni katáji-ni-de Pablo kua'an-de onde yu'u mar. Te Silas jín Timoteo, ni kaxendoo-de ini ñuu Berea. ¹⁵Te ñayivi ní kachu'un íchí Pablo, kua'an-i jín-de onde ñuu Atenas. Te ni natá'ú-de tiñu nuu-í ja yachí jaa Silas jín Timoteo nuu-dé. Te ni kee-i vai ndikoyo-i.

Chaa ñuu Atenas kúj'a ini-de sikí tú'un ni nachaku-ya

¹⁶Te nini ndátu Pablo chaa-ún ini ñuu Atenas, te ni jini-de ja ñayivi ñuu-ún xaan káchiñú'ún-i ndoso. Te ni kuku'á ini-de. ¹⁷Te ini ve'e sinagoga ni státá'an-de jín cháa judío jín cháa káchiñú'ún Dios. Te suni ndita'an kivi státá'an-de jín ñayivi ká'jin nuyá'u. ¹⁸Te sava chaa ndichí kásku'a sikí epicúreos jín sikí estoicos, ni kastátá'an jín-de. Te sava ni kaka'an: Naún tu'un ká'an chaa tllakuá yá'a, áchí. Te sava-ga-i: Chaa jáni tu'un i'a jáa kúu-de, áchí-i. Chi ni jani-de tu'un Jesús ja ní nachaku-ya. ¹⁹Te ni kajaka-ún-de vai jín-de onde municipio Areópago te kaka'an: Á kuu kachi-ro núu-rí naún tu'un jáa kúu ja stá'an-ro-ún, ²⁰chi stá'an-ro tú'un jáa núu-rí. Te ná júku'un ini-ri naún kúu-ún kaku'ni-ri. Achí jín-de. ²¹Chi taká chaa ñuu Atenas jín taká chaa jíká kaxiukú núu-de yúan, tuká ndé inga tiñu kásá'a-de, chi máni ká'an-de xí jini so'o-de in tu'un jáa. ²²Te Pablo, kándij-de ini municipio Areópago-ún. Te ni ka'an-de: Chaa

ñuu Atenas jíná'an-ró, jini va'a-ri ja bueno káchiñú'ún-ró i'a máa-ró. ²³Chi ni jika kuu-ri ni jande'é-ri ini viñu'un-ró. Te ni jini-ri nuu in altar nuu yóso tú'un yá'a: Nuu i'a ja ná tú jini-yo, áchí. Te máa I'a-ún, ja káchiñú'ún-ró-yá vasa tú kájin-ro-yá, I'a-ún kúu Dios ja jáni-ri tu'un-ya núu-ro. ²⁴Máa Dios, I'a ni sá'a ñuyivi jín taká-ga ndatiñu, máa-yá kúu Jito'o andívi jín ñuyivi. Te tú ncháa-ya ini ve'e ii já kúva'a sá'a nda'a. ²⁵Te tú nándi'i-ya ní in ndatiñu ni ñayivi kuatiñu nuu-yá, chi máa-yá, já'a-ya tú'un ja káichaku ñayivi jín já stáa-i tachi jín já ni'in-í ndatiñu. ²⁶Te chi in-ni tata ni sá'a-ya taká ñayivi náva'a kuxiukú-i ní ñuyivi. Te ni jani-ya kivi kúchaku in in-i jín lugar kuxiukú-i jíná'an-i. ²⁷Náva'a ná nándukú-i Dios, te nú súan skáka nda'a-í te ni'in-í-ya, chi tú jíká ncháa-ya jín in in-yó. ²⁸Chi jín máa-yá, káichaku-yo, kákanda-yó, te ñú'un vida-yo. Nátu'un sava chaa kátava yáa-ro, ni kaka'an-de: Chi suni onde tata máa-yá kakuu taká-yo, áchí. ²⁹Nú tata Dios kakuu-yó núsáa, te ma kúu kani ini-yo já Dios kúu oro xí plata xí yúu. Chi máni kájaní ini-i ja súan jito-ya, te súan kánatava máa-i-ya. ³⁰Te vasa tú ní sá'a-ya cuenta ja tú ní káju'ku'un ini ñayivi onde sáa, ko vina kána-ya xini taká ñayivi ní ñuyivi ná nákaní ini-i. ³¹Te a ni teta'an-ya in kivi já náku'ndii ndaa-ya sikí ñuyivi, sá'a Dios jín máa I'a ni jani-ya-ún. Te ni stá'an ndijin Dios ja súan kuu, chi ni naschakú-ya I'a-ún ma'ñú ndíyi. Achí Pablo. ³²Te súan ni

kajini so'lo-o-i tu'un ja náchaku ndiyi, te sava-i, ni kasákátá-i nuu-dé. Te sava-ga-i, ni kaka'an-i: Kákuni-ná kuni so'lo-ná inga jínu siki tú'un ká'an-ní yá'a, áchí-i. ³³Te máá Pablo, ni kenda-de ma'nú ñáyivi-ún kua'an-de. ³⁴Ko yaku ñáyivi, ni kakandíja-i. Te ni kandujín-i jín Pablo. Te iin-i kúu Dionisio chaá Areópago, te inga-i kúu iin ña'an nání-ña Dámaris, jín sáva-ga-i.

Jasú-ya núu cháa náá iní nuu Corinto

18 Yúan-na te ni kenda Pablo iní nuu Atenas, te kua'an-de onde nuu Corinto. ²Te yúan ni jini-de nuu iin chaá judío nání Aquila, chaá nuu Ponto kúu-de, ja sá yakú-ni kivi ní chaá-de jín násfí-de Priscila, ja ní kuxio-de iní nuu Italia. (Chí Claudio, ni tá'ú-de tiñu ja ná kenda koyo taká ñáyivi judío iní nuu Roma.) Te ni jaá Pablo nuu cháa-ún. ³Te suni tiñu sá'a chaá-ún sá'a Pablo. Te ni kendoo-de yúan. Te ni sátiñu-de, chí tiñu kásá'a-de-ún kúu ja kájani-de ve'e sa'ma nátu'un ñii. ⁴Te ndíta'an kivi ndétatú ni jani-de tu'un iní ve'e sinagoga. Te ni ndúkú ndéé-de ni skándíja-de ñáyivi judío jín ñáyivi nuu Grecia. ⁵Te Silas jín Timoteo, ni kikoyo-de ichi nuu Macedonia. Te Pablo, a jáni téyí-de tu'un, te jáni ndaa-de tu'un nuu ñáyivi judío ja Jesús kúu-ya Cristo. ⁶Ko ñáyivi-ún, ni kaka'an ndíva'a-i siki-dé. Te máá-de, ni kaja-dé sa'ma-dé. Te ni kachí-de jín-i: Kuachi máá-ró kúu núsáá, chí ruu, tú kuachi-ri. Vina te ki'in-ri nuu ñáyivi sín naciún. Achí-de. ⁷Te ni kenda-de yúan. Te ni kivi-de ve'e iin chaá nání Justo. Te chaá-ún, chíñú'ún-de Dios. Te

ve'e chaá-ún kándij yani jín ve'e sinagoga. ⁸Te Crispo, chaá kúná'nu iní ve'e sinagoga, ni kandíja-de nuu máá Jíto'o-yo onde jín ní ve'e-de. Te kua'a ñáyivi nuu Corinto, ni kajini ná'ín-i. Te ni kakandíja-i. Te ni kajanducha-í. ⁹Te máá Jíto'o-yo, jín jáni ni ka'an-ya jín Pablo iin akuáa: Ma yú'ú-ro ni ma kasú-ro yú'u-ro, chí kukuu-ró ká'an-ro. ¹⁰Chí jíka-ri jín-ró, te ma sándíva'a ni iin chaá jín-ró. Chí náva'a-ri kua'a ñáyivi iní nuu yá'a, áchí-ya. ¹¹Te ni kendoo-de yúan iin kua yósáva, te stá'an-de tu'un Dios nuu-í. ¹²Te Galión kúu gobernador iní nuu Acaya. Te ñáyivi judío, iin ká'nu-ni ni kánda-i siki Pablo. Te ni kajaka-i-de kua'an-i jín-de onde iní municipio. ¹³Te ni kaka'an-i: Chaá yá'a, xaan ská'an-de taká ñáyivi já ná chíñú'ún-i Dios te ma kuándatu-ga-i tu'un ká'an ley, kuní-de. Achí-i. ¹⁴Te kejá'a Pablo ka'an-de núu, ko ni ka'an-ni Galión jín ñáyivi judío: Ñáyivi judío jíná'an-ró, nú siki iin tu'un ni'in iní kúu, xí iin kuachi xaan kúu, te vatu-ni ná kúni ná'ín-ri tu'un ka'an-ro. ¹⁵Ko nú siki tú'un-ni kúu, xí siki ñani sí'ví, xí siki ley máá-ró, yúan-na te ná sándaá máá-ró núsáá. Chí ruu, tú kuní-ri skívi nduu-ri ja sándaá-ri tu'un súan. ¹⁶Te ni skúnu-de-i kája'an-i fuera municipio. ¹⁷Yúan-na te ni kákatíin-i Sóstenes, chaá kúná'nu iní ve'e sinagoga. Te ni kaja'a-i-de yux'éé municipio. Te Galión, tú ní sá'a-de cuenta.

**Ja kuáno'on túku Pablo
nuu Antioquía**

¹⁸Ko Pablo, ni kuu kua'a kivi kánchaá-de yúan. Te ni

nakuatá'ú-de nuu táká ñani yúan. Te kua'an-de jíin barco onde ñuu Siria. Te Priscila jíin Aquila kája'an jíin-de. Te ni jaa-de ñuu Cencrea. Te ni seté-de xini-dé siki íin tu'un ni keyu'u-dé. ¹⁹Te ni jaa-de ñuu Éfeso, te ni skéndo-de chaa-ún yúan. Ko Pablo, ni kivi-ni-de ini ve'e sinagoga kástatá'an-de jíin ñayivi judío. ²⁰Te ni kaka'an nda'ú-i jíin-de ja ná kéndo-de yakú-ga kivi jíin-i. Ko Pablo, tú ní játu'un-de. ²¹Chi ni nakuatá'ú-de nuu-í. Te ni ka'an-de: Kánúú já kí'in ná'in-rí ñuu Jerusalén, sá'a-ri kivi íi. Ko nú kuni Dios, te nchaa tuku-ri nuu-ro. Achí-de. Te ni kenda-de ñuu Éfeso kua'an-de. ²²Te ni jaa-de jíin barco onde ñuu Cesarea. Te ni kaa-de ñuu Jerusalén. Te nuu ní ndi'i ni ka'an-de jíin tku'ni kándíja yúan, te ni nuu-de ni najaa-de ñuu Antioquía. ²³Te ni kendo-de yúan yakú kivi. Te vásá ní kenda-de kua'an-de, ni jika kuu-de ní ndáñú Galacia jíin ndáñú Frigia. Te ni kayija-ga ini ñayivi káskuá'a-ún ni sá'a-de.

Ndasa ni ni'in Apolos tu'un Jesús

²⁴Te ñuu Éfeso ni chaa íin chaa judío nání Apolos, chaa ñuu Alejandría kúu-de. Te va'a ká'an-de chi ndíchí xáan-dé tutu íi. ²⁵Te chaa-ún, a ni kutu'a-de jíin tú'un máá Jító'o-yo. Te jítú iní-de tú kuítá-de ká'an-de ja stá'an-de tu'un máá Jító'o-yo, vasa máni tu'un ja ní skuánducha Juan jiní-de ká'an-de. ²⁶Te ni chundéé iní-de ká'an káji-de ini ve'e sinagoga. Te ni kajini so'o Priscila jíin Aquila tu'un ká'an-de. Te ni kajaka-de chaa kua'an-de

jíin-de. Te ni kajani káji-ga-de tu'un Dios nuu-dé. ²⁷Te kuni Apolos ja kí'in-de onde ñuu Acaya. Te taká ñani-ún, ni kaka'an ndéé jíin-de. Te ni kachaa tutu kua'an nuu chaa káskuá'a yúan ja ná kuatá'ú-de chaa. Te nuu ní jaa-de yúan, te va'a ni chindéé ní chituu-de ñayivi kákandíja tu'un luu máá-yá. ²⁸Te ma'ñú táká ñayivi ní stá'an-de jíin chaa judío. Te ni stá'an-de ja Jesús kúu-ya Cristo, natu'un ká'an tutu íi.

Chaa káskuá'a jíin Juan káni'in-dé tu'un Espiritu Santo

19 Te nini kándeé Apolos ini ñuu Corinto, te ni ja'a Pablo vai-de ñuu ichi nínu-ga, te ni nchaa-de ñuu Éfeso. Te yúan ni jini-de nuu sáva ñayivi káskuá'a. ²Te ni jika tu'un-de-i: A ni kani'in-ro Espiritu Santo ja ní kákandíja-ró xí té chá'an-ga, áchí-de. Te máá-i, ni kaka'an-i jíin Pablo: Té kuni tu'un-ga-ná ja ío Espiritu Santo, áchí-i. ³Yúan-na te ni kachi Pablo: Na siki ní kajanducha-ro núsáá, áchí-de. Te ni kaka'an-i: Siki tú'un ni skuánducha Juan, áchí-i. ⁴Te ni ka'an Pablo: Ni skuánducha Juan jíin tú'un ja ná nákani ini-i, te áchí-de jíin ñayivi já ná kándíja-i nuu I'a vai ichi yatá-dé, kúu Cristo Jesús. Achí-de. ⁵Te nuu ní kajini so'o-i tu'un yá'a, te ni kajanducha-ní-i jíin sí'ví máá Jító'o-yo Jesús. ⁶Te Pablo, ni chaa-de nda'a-dé siki-í. Te ni chaa-ni Espiritu Santo siki-í jíná'an-i. Te ni kaka'an-i sín sín yu'u. Te ni kajani-i tu'un-ya. ⁷Te ni jo natu'un uxí uu tá'an-i. ⁸Te ni kivi Pablo ini ve'e sinagoga. Te

n̄i chundéé iní-de, n̄i ka'an watu máá-de nuu uní yoo, ndátu'ún-de te skándija-de ñayivi sikí ñúu nuu tá'ú Dios tiñu. ⁹Yúan-na te sava-i, n̄i kakujá'a iní-i te tú ní kákandija-i. Te ni kaka'an ndiva'a-i sikí íchi Dios nuu táká ñayivi kánataka. Te n̄i kuxio-ni Pablo núu ñayivi-ún. Te kája'an cháa káskuá'a-ún jíin-de. Te ndita'an kivi n̄i ndatu'ún-de jíin cháa-ún iní escuela iin cháa nání Tiranno. ¹⁰Te uu kua n̄i sá'a-de súan. Te taká ñayivi káxiukú ñúu Asia, kúu ñayivi judío te kúu ñayivi ñuu Grecia, n̄i kajini so'o-i tu'un máá Jító'o-yo Jesús. ¹¹Te n̄i sá'a Dios tin̄i tiñu ñá'nu xa'an jíin ndá'a Pablo. ¹²Te n̄i kákinchaka pañito-de xí sá'ma-dé nuu ñayivi káku'u. Te n̄i kaxndée sikí-í. Te n̄i kanduva'a-ni-i kuele káta'an-i. Te tachí kíni, n̄i kákenda iní-i kája'an.

**Ja ní kundéé tachí kíni
jíin sé'e Esceva**

¹³Te sava cháa judío, n̄i kajika kuu-de káskúnu-de tachí kíni. Te kákuñi-de kuatíñu-de sí'ví máá Jító'o-yo Jesús ja kíni'in-de tachí kíni iní ñayivi. Te súan n̄i kaka'an-de: Ká'an ni'in-ri jíin-ró jíin sí'ví Jesús ja jáni Pablo tu'un-ya, áchí-de. ¹⁴Te iin cháa judío nání-de Esceva, kúu-de sutu'ú ñá'nu, te n̄i io usiá se'e yí-de ja kásá'a tiñu yá'a. ¹⁵Ko n̄i ka'an-ni tachí kíni-ún: A jiní-ri máá Jesús. Te suni a jiní-ri Pablo. Ko róo, ndé cháa kákuu-ró. Achí jíin-de. ¹⁶Te cháa tá'an tachí kíni-ún, n̄i kundéé-de, n̄i kēndava-de sikí usiá cháa-ún. Te n̄i kajinu víchí líi-dé n̄i kenda koyo-de iní ve'e-ún chi n̄i katuji-dé. ¹⁷Te

tu'un yá'a n̄i jicha kua'an ní núu ñayivi káxiukú iní ñuu Éfeso, kúu ñayivi judío jíin ñayivi ñúu Grecia, n̄i kajini tu'un-i. Te n̄i kayu'ú xa'an-í. Te n̄i kanakana jaa-i máá Jító'o-yo Jesús jíin sí'ví-yá. ¹⁸Te kua'a ñayivi já ní kákandija, n̄i jakoyo-i nuu Pablo, n̄i kanakani ndaa-i kuachi-i jíin tiñu ñáá n̄i kasá'a-i. ¹⁹Te kua'a cháa ja ní kasá'a tiñu ñavá'a, n̄i jakoyo-de kándalá-de tutu-de. Te n̄i kaja'mu-de tutu-ún jító nuu táká ñayivi. Te n̄i katava-dé cuenta nasaa ncháá tutu n̄i kayu-ún. Te n̄i kajini-de ja úu xiko uxí mil peso kúu. ²⁰Súan n̄i ndea téyíí tú'un máá Jító'o-yo. Te n̄i jicha nuu kua'an. ²¹Te nuu ní ndi'i taká tiñu yá'a, te n̄i cháa iní Pablo ja kí'in-de ñuu Macedonia jíin ñúu Acaya te vása nájaa-de ñuu Jerusalén. Te n̄i ka'an-de: Nú n̄i ja'an-ri yúan, yúan-na te kánúu kí'in-ri ñuu Roma, áchí-de. ²²Te n̄i táji-de uu cháa káchindéé tá'an jíin-de kája'an ñuu Macedonia, kákuu Timoteo jíin Erasto. Te n̄i kanchaa máá-de ñuu Asia yakū-ga kivi.

**Ja ní kãndonda ñuu Éfeso
káka'an-i ja'a ndosó Diana**

²³Te suu kivi-ún n̄i kãndonda xa'an ñayivi sikí íchi-yá. ²⁴Chi n̄i io iin cháa platero nání Demetrio. Te máá-de jíin cháa kásatiñu ta'an jíin-de, xa'an ní kani'in-dé xu'ún, chí jíin plata kásá'a-de ve'e lúli í'a Diana. ²⁵Te cháa-ún, n̄i kastútú-de tá'an-de ja kásá'a suni tiñu-ún jíin-de. Te n̄i ka'an-de: A kájiní-ro já sikí tiñu kásá'a-yó yá'a káni'in téyíí-ró xú'ún. ²⁶Te kájiní-ro te suni kájiní tu'un-ró já cháa Pablo yúan,

nasu máá ñin ñuu Éfeso chí ní-ni ñuu Asia sásáin-de ñayivi jíin tú'un ská'an-de-i. Chí ká'an-de ja násu Dios kákuu i'a kásá'a nda'a. ²⁷Te yú'ú-ri ja káni iní ñayivi já tíñu sáni kúu tíñu kásá'a-yó. Te sanaa te jita viñu'un i'a ñá'nu Diana, te suni sájá'a iní-i nuu Diana luu vasa ndivii ñáyivi ñuu Asia jíin ní ñúyivi káchiñú'ún-i nuu-yá vina. Achí-de. ²⁸Súan nì kajini so'o-de tu'un yá'a, te nì kakiti xaan iní-de. Te nì kakana jíin-de: Kúñá'nu téyí Diana i'a ñuu Éfeso, áchí-de. ²⁹Te ñayivi ñuu-ún, nì kakuvaá-i. Te ñin ká'nu-ni nì kãndonda-i kája'an-i onde iní teatro káñu'un-i Gayo jíin Aristarco, chaá ñuu Macedonia ja kájika ta'an-de jíin Pablo. ³⁰Te kuní Pablo kivi-de nuu kál'jin tútu ñáyivi-ún. Ko ñayivi káskuá'a-ún, tú ní kája'a-i tu'un ki'in-de. ³¹Te suni sava chaá kákuñá'nu iní ñuu Asia, ja kákuu amigo-de, nì katájí tú'un kua'an nuu-dé káka'an ndá'ú jíin-de ja má kí'in-de iní teatro. ³²Te sava ñayivi, nì kakana jaa-i ñin tu'un, te sava-ga-i inga tu'un, chí junta-ún, nì kasakã nuu-i. Te kua'a-gá-i, tú kájiní kuti-í na sikí kúu ja ní kataka-i. ³³Te sava chaá judío, nì kachundá'a-de Alejandro, nì kákiñi'in-de chaá ma'ñú ñáyivi kuá'a-ún. Yúan-na te Alejandro, sá'a-de seña jíin ndá'a-dé ja ná kúná'in-i, chí ka'an-de ja'ã judío jíin ñáyivi kuá'a-ún kuní-de. ³⁴Ko nì kanakuni-i-de ja cháa judío kúu-de, te yúan ní kakana kó'ó-i nátu'un uu hora: Kúñá'nu téyí Diana i'a ñuu Éfeso, áchí-i. ³⁵Yúan-na te nì kakuná'in ñáyivi ní sá'a chaá kúu secretario ñuu-ún. Te

nì ka'an-de: Róo ñayivi ñuu Éfeso, a kájiní taká ñayivi já ñuu Éfeso xaan káchiñú'ún-i i'a Diana jíin ndosó ja ní tájí Júpiter, nì kuun vai. ³⁶Te tu'un yá'a, taká kájatú'ún-i. Núsáa te va'a-ga ná kasú-ro yú'u-ro te ma sá'a yachi-ro ní ñin tíñu ja tú ní kátava-ro cuenta. ³⁷Chi nì kákinchaka-ró cháa yá'a onde yá'a vasa tú ní kásá'a-de ni ñin kuachi ni tú ní káka'an ndiva'a-de ni ñin tu'un sikí i'a máa-yó. ³⁸Te Demetrio jíin taká chaá kásatiñu ta'an jíin-de, nú kájakin-de kuachi sikí ñin chaá, ío juzgado ná kí'in-de. Te ío gobernador, yúan ná kakán-de kuachi sikí tá'an-de. ³⁹Te nú ío inga tu'un kákuni-ro, te kuu sãndaa-ro onde nuu ñin junta legal. ⁴⁰Chi yú'ú-ri ja cháa-de kuachi sikí-yo, kachi-de ja kánakuatá'an máa-yó, chí ma ní'in-yo tú'un ka'an-yo naja ní kanataka-yo vina. Achí-de. Te nì ndi'i nì ka'an secretario tu'un yá'a. ⁴¹Te nì jacha-de ñayivi-ún kája'an-i.

20 Yúan-na te nì jukuñi tixin-ún. Te nì kana Pablo xiní cháa káskuá'a. Te nì ka'an-de jíin cháa-ún ja má yú'ú-de. Te nì kananuu tá'an-de. Te kua'an-de ñuu Macedonia. ²Te nì jika kuu-de ní taká ndañú-ún. Te nì ka'an-de kua'a tú'un ndéé iní jíin taká ñayivi. Te nì jaa-de ñuu Grecia. ³Te nì kanchaa-de yúan uní yoq. Te a yani ki'in-de jíin barco onde ñuu Siria núú. Ko chaá judío, nì kanatiin tu'un tá'an ja ndóna sikí-dé. Ja yúan ní nakani iní-de te ñu'ichí ní ja'an-de ñuu Macedonia. ⁴Te nì ka'io sava chaá nì kaja'an jíin Pablo onde ñuu Asia. Te káinání-de Sópater ñuu Berea, Aristarco jíin

Segundo onde ñuu Tesalónica, Gayo ñuu Derbe, Timoteo, Tíquico jíin Trófimo onde ñuu Asia. ⁵Chaa yá'a, ñi kayoxnúu-de. Te kañdatu-de ruu jíiná'an-ri onde ñuu Troas. ⁶Te ruu jíiná'an-ri, nuu ní ja'a viko státilá tú yí'i yujan ía, te jíin barco ñi kenda koyo-ri ñuu Filipos. Te nuu ú'un kivi ní kanaketá'an-ri jíin-de onde ñuu Troas. Te ñuu yúan ñi kaxiukú-rí iin semana.

**Ja ní jungava Eutico
ventana sá'a numá'ná**

⁷Te máá kivi iin semana, ñi kandutútú cháa káskuá'a-ún ja sákuáchí-de státilá. Te ñi stá'an Pablo tu'un nuu cháa-ún, chi kenda-de kivi xían-ún. Te káni ní ka'an-de onde sava ñúú. ⁸Te ñi io kua'a lámpara iní ve'e súkún núu ní kál'jin tútú-de yúan. ⁹Te iin chaa súchí nání-i Eutico, kánchaa-i máá yú'u ventana. Te nini ñi kuná'an ká'an Pablo, jí'i xaan-í numá'ná. Te ñi kixi-ni-i. Te ñi jungava-ni-i onde piso uní te onde nuu ñú'un. Te a ñi jí'i-i ñi kandukani-de-i. ¹⁰Yúan-na te ñi nuu Pablo. Te ñi jito nuu-de nuu-í. Te ñi junu nchaa-de-i. Te ñi ka'an-de: Mā yú'ú-ro jíiná'an-ró, chi chakú-i, áchí-de. ¹¹Te ñi ndaa-de. Te ñi sákuáchí-de státilá. Te ñi yee-dé. Te ñi ka'an ná'an-ga-de onde kuakundijin. Yúan-na te ñi kee-de kua'an-de. ¹²Te káno'on ñayivi jíin súchí-ún chakú-i. Te kákusi xáan iní-i. ¹³Te ruu, ñi kakoyo-ri iní barco te kája'an-ri jíin ondé ñuu Asón, yúan naketá'an-ri jíin Pablo. Chi súan ñi sánda-de ja kí'in-de ñu'un íchí te ja-de yúan. ¹⁴Te ñi kanani'in tá'an-ri jíin-de

iní ñuu Asón. Te ñi kaa-de barco. Te kua'an-de jíin-rí ñuu Mitilene. ¹⁵Yúan ñi kakenda-ri jíin barco. Te inga kivi ní jakoyo-ri ñuu Quío, te inga kivi ní jakoyo-ri ñuu Samos. Te ñi kakendoo-ri ñuu Trogilio. Te inga kivi ní jakoyo-ri ñuu Mileto. ¹⁶Chi jáni iní Pablo ja já'a-ni-de kí'in-de ñuu Éfeso náva'a ma kúkué-de ñuu Asia te naa tiempo núú. Chi jítú iní-de ja yachi-de ñuu Jerusalén máá kivi Pentecostés nú ná kúni'in-de.

**Consejo Pablo nuu cháa
kákuu nuu ñuu Éfeso**

¹⁷Te kánchaa-de ñuu Mileto. Te ñi táji-de tu'un kua'an onde ñuu Éfeso ñi kana-de xini cháa kákuu nuu iní tiku'ni kándíja. ¹⁸Te nuu ní chakoyo chaa-ún nuu-dé, te ñi kachi-de: Máá-ró kájiní va'a-ró ndasa ñi jiku-ri jíin-ró ondé kivi ní chaa núú-rí ñuu Asia. ¹⁹Te tú ní sávixi-ri máá-rí kivi ní jatíñu-ri nuu máá Jító'o-yo. Te ío hora ñi nde'e-ri. Te kuachi ñayivi judío, ja ní kanatiin tu'un tá'an-i te ñi kii tundó'o siki-rí. ²⁰Te tú ní yú'ú-ri kani-ri tu'un nuu-ro ja kuatíñu va'a-ró, ni tú ní yú'ú-ri stá'an-ri tu'un nuu-ro, vasa nuyá'u xí iní ve'e-ró. ²¹Te ñi jani ndaa-ri tu'un nuu ñayivi judío jíin núu ñayivi sñin nación ja ná nákani iní-i kuandatu-i nuu Dios. Te ná kándíja-i nuu máá Jító'o-yo Jesucristo. ²²Te vina cháa téyí iní-ri te ja yúan ñú'un íchí-rí kí'in-ri ñuu Jerusalén. Ko tú jiní-ri naún ta'an-ri yúan. ²³Ko ndita'an ñuu já'an-ri chi ká'an Espíritu Santo jíin-rí ja chíndee-i ruu vekaa te kii tundó'o siki-rí. ²⁴Te ni tú sá'a-ri

cuenta vasa ná ká'ni-í ruu, chi ja ná s'jínu-ri tiñu ni ja'a máá Jító'o-yo Jesús nuu-rí kúu ja kánúú jáni iní-ri, jín súni ja kúsiñ iní-ri kani-ri tu'un va'a tu'un luu Dios. ²⁵Te ma'ñú táká róo ja á ni jika kuu-ri ni jani-ri tu'un ndasa koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, te vina a jiní-ri ja ní ñin-ró ma kuní kuti-gá-ro núu-rí. ²⁶Ja yúán kástu'ún kájí-rí nuu-ro jíná'an-ró vina, ja tú tau ya'u-ri niñi-ró. ²⁷Chi tú ní yú'ú-ri kani-ri ndivii tú'un Dios nuu-ro. ²⁸Núsáá te koto va'a-ró máá-ró jín n'í t'ku'ni, chi Espíritu Santo ni jani-ya róo ja kúndito-ró-i te skée-ro t'ku'ni máá Jító'o-yo, chi ni nakuaan-ya-í jín niñi-yá. ²⁹Chi jiní-ri ja nú ná kí'in-ri, te kivi koyo yi'i kiti xaán má'ñú-ró te ma kúndá'ú iní-ti t'ku'ni. ³⁰Te suni onde nuu tá'an máá-ró kenda sava-de ka'an-de tu'un tú'ún náva'a xndá'ú-de ñayivi káskuá'a kí'in-i jín-de. ³¹Koo ndito iní-ro jíná'an-ró núsáá. Te ma náa iní-ro já uní kuia ndúú ñúú-ni tú ní júkuñi-ri ja kána jín-rí nuu ñin ñin-ró vasa ni nde'e-ri. ³²Te vina ñáni, jikán ta'u-rí nuu Dios ja'a máá-ró ja ná kuá'a-ya tú'un luu-ya núu-ro. Chi tu'un-ún kuu skuá'nu róo te ni'in-ro tá'u jín táká-ga ñayivi ní sásin-ya. ³³Tú ní ndío iní-ri ni plata ni oro ni sa'ma ñin ñayivi. ³⁴A kájiní va'a-ró já ndéndúú nda'a-rí yá'a, ni ndúkú táká ja jínu ñú'ún-rí jín cháa káxiukú jín-rí yá'a. ³⁵Te modo ni stá'an ndi'i-ri nuu-ro já kánúú sátiñu-yó súan, náva'a chindéé tá'an-yó jín táká cháa vitá kaku'u. Te ma náa iní-ro tú'un máá Jító'o-yo Jesús, chi súan ni ka'an-ya: Luu-ga ja kuá'a-yó ñin ndatíñu nasu ja

ni'in-yo. Achí-ya. Achí Pablo. ³⁶Te nuu ní ndi'i ni ka'an-de taká tu'un yá'a, te ni jukuñi jítí-de. Te ni jikan ta'u-dé jín táká cháa-ún. ³⁷Yúan-na te xaán ní kande'e taká-de. Te ni kakanuu-de Pablo, te ni katitú-de cháa. ³⁸Chi kákukuí'a xaán iní-de jín tú'un ni ka'an Pablo ja má kuní-ga-de nuu-dé. Te kája'an-de jín-de onde nuu ío barco.

Ja ní chaa iní Pablo kí'in tuku-de ichi ñúu Jerusalén

21 Yúan-na te ni kaksin-ri jín-de. Te ni káki'in ndóo-ni-ri ichi jín barco onde ni cháa-ri ñuu Cos. Te inga kivi ní jakoyo-ri ñuu Rodas. Te yúan ni kenda-ri te ni jakoyo-ri ñuu Pátara. ²Te ni kani'in-rí ñin barco ja kí'in ñuu Fenicia. Te ni kaka-ri nuu te kája'an-ri. ³Te nuu ní kajini-ri nuu ñuu Chipre, te ni kaskéndo-ri ñuu-ún ichi ndávésé-rí. Te ni kajika-ri kája'an-ri jín barco onde ñuu Siria. Te ni jakoyo-ri ñuu Tiro, chi yúan skéndo-ri barco-ún carga. ⁴Te ni kákeño-ri yúan ñin semana, chi ni kani'in tá'an-ri jín ñayivi káskuá'a. Te ni kaka'an-i jín Pablo ni sá'a Espíritu ja má kí'in-de ñuu Jerusalén. ⁵Ko nuu ní ja'a kivi-ún, te ni kenda koyo-ri. Te taká-i jín násí'i-ri jín sé'e-i, ni kajachu'un íchí-i ruu onde yata ñuu-ún. Te ni kajukuñi jítí-rí jín-i yu'u mar. Te ni kajikan ta'u-rí. ⁶Te ni kanaanuu tá'an-ri yúan. Te ni kaka-ri nuu barco kája'an-ri. Te ni kanaxió káva-i káno'on-i ve'e-i. ⁷Te ruu jíná'an-ri, ni kenda koyo-ri ñuu Tiro ni kajika-ri jín barco. Te ni jakoyo-ri ñuu Tolemaida. Te

yúan ni kaka'an-ri jíin táká ñani. Te ni kakendoo-ri jíin-de iin kivi. ⁸Te inga kivi-ún ni kenda Pablo jíin táká-ga-ri ja ká'íin-ri jíin-de. Te ni chakoyo-ri ñuu Cesarea. Te ni kivi koyo-ri ini ve'e iin chaa jáni tu'un nání-de Felipe. Chaa-ún kuu iin chaa ndí'usiá. Te ni kakendoo-ri jíin-de. ⁹Te chaa-ún, ío kuun sésí'í súchí-de kájani-i tu'un Dios. ¹⁰Te ni kaxiukú-rí yúan kua'a kivi. Te ichi ñuu Judea ni kii iin chaa jáni tu'un Dios, nání-de Ágabo. ¹¹Te ni chaa-de nuu-rí. Te ni ki'in-de sánchii Pablo. Te ni ju'ni-de nda'a jíin sí'in Pablo. Te ni ka'an-de: Súan ká'an Espíritu Santo: Ñayivi judío, súan ku'ni-i chaa xiin sánchii yá'a, te nú ná jáa-de ñuu Jerusalén. Te nastúu-i-de nuu ñayivi síin nación. Achí-de. ¹²Tu'un-ún ni kajini so'o-ri. Te ruu jíin cháa ká'íin yúan, ni kaka'an nda'ú-ri jíin Pablo ja má káa-de ki'in-de ñuu Jerusalén. ¹³Yúan-na te ni ka'an Pablo: Naja kánda'i-ro te ndúkuí'a ini añú-ri kásá'a-ró. Chii ruu, a ío tu'a-ri ja násu máa fin ja kúnu'ni-ri ini ñuu Jerusalén, chii suni ja kúu-ri yúan ja siki sí'ví máa Jíto'o-yo Jesús, achí-de. ¹⁴Te tú ní kuu ská'an-ri-de. Te ni kasía-ni-ri-de. Te ni kaka'an-ri: Ná koo ndasa játa'an ini máa Jíto'o-yo, achí-ri. ¹⁵Yúan-na te vasa ní kasátu'a-ri taká ndatínu-ri. Te ni kaka-ri ñuu Jerusalén kája'an-ri. ¹⁶Te suni kája'an yakú chaa kaskuá'a ini ñuu Cesarea jíin-rí, ncháka-de iin chaa ñuu Chipre nání-de Mnasón. Chaa ni skuá'a aná'an kúu-de. Te ni kakendoo-ri ve'e chaa-ún. ¹⁷Te nuu ní jakoyo-ri ñuu Jerusalén,

te ñani-yo-ún, ni kakusií xáan ini-de ni kajatá'ú-de ruu. ¹⁸Te inga kivi xáan-ún ni kivi Pablo jíin-rí jíná'an-ri ini ve'e Jacobo. Te yúan ni kakutútú taká chaa kakuu nuu. ¹⁹Te Pablo ni sá'a-de saludar chaa-ún. Yúan-na te ni jani-de tu'un taká tínu ni sá'a Dios jíin ñayivi síin nación nini játínu-de nuu-yá. ²⁰Te ni kajini so'o-de tu'un yá'a. Te ni kanakana jaa-de Dios. Te ni kaka'an-de jíin Pablo: Nání, vina te ni jini-ro ná kua'a mil ñayivi judío ni kakandíja-i. Te nene kájandatu ni'in-i nuu ley. ²¹Ko ni kajini tu'un-de ja stá'an-ro núu taká chaa judío kaxiukú ini ñuu ñayivi síin nación ja má kuándatu-ga-de nuu Moisés, ni ma xití ndúu-ga se'e-de, ni ma kuándatu-de taninu aná'an. ²²Ndasa kuu núsáa, chii kuni tu'un ñayivi já ní chaa-ro, te taká kua'a ndíja-i. ²³Sá'a ja kaka'an-ri jíin-ró yá'a núsáa: A ká'io kuun cháa yá'a ja á ni kakeyu'u-dé. ²⁴Kuaka chaa yá'a ná ki'in-de jíin-ró. Te nasándoo-ró máa-ró jíin-de. Te kua'a-ró xú'un núu-dé náva'a ná sété-de xini-dé. Yúan-na te juku'un ini taká ñayivi-ún ja tú kuti-gá naún ío ja ní kandatu'ún-i siki-ro, chii kundaá ini-i ja súni jándatu máa-ró núu ley. ²⁵Ko ñayivi síin nación ja kákandíja-ún, a ni kachaa-ri carta kua'an nuu-í ja má kuándatu-i ni iin tu'un yúan. Te ma kée-í kuñu ja ní soko núu ndosó, ni niñi, ni kiti kuá'ñá. Te ma káka téné-i. Achí-de. ²⁶Yúan-na te Pablo, ni jaka-de chaa-ún. Te inga kivi xáan-ún, ni nasándoo-de máa-de jíin-de. Te ni kivi-de ini ve'e ii ja kástu'ún-de nuu-í na kivi jínu kádundoo-de te

soko-dé kiti núu-yá siki ñin ñin-de núu.

Ja ní kakatiin-i Pablo iní ve'e ii

²⁷Te kákuu-de ja síjñu-de ndí'usiá kivi-ún núu. Ko sava judío ñuu Asia, ni kajini nuu Pablo kánde-de ini ve'e ii. Te ni kaská'an ndí'i ñayivi yúan. Te ni kakatiin Pablo. ²⁸Te ni kakana jaa: Chaa Israel, kua'a núu nda'a jíná'an-ró, chi chaa yá'a jika kuu-de taká ñuu, stá'an-de nuu taká chaa te ká'an-de siki ñayivi-yo, jín siki ley, jín siki lugar yá'a. Te suni a ni skívi-de sava chaa sñin nación ini ve'e ii yá'a te ni sáchá'an-de ve'e ii. Achí. ²⁹Chi onde ná kánde Pablo iní ñuu-ún ni kajini judío ja kánde-de jín Trófimo, chaa ñuu Éfeso. Te ni kajani iní ja ní skívi Pablo chaa-ún ini ve'e ii. ³⁰Te ní-ñi ñuu-ún ni kánda-i. Te ni kataka-i. Te ni kakatiin-i Pablo. Te ni kastáa-i-de ni kenda-de yata vé'e ii-ún. Te ni kanakasy-ni-i yuxé'é. ³¹Te kája'ni-í Pablo núu. Ko ni ja'an tu'un yá'a nuu general chaa tñin soldado ja ní ñuu Jerusalén ni kánda-i kákuva-i. ³²Te chaa general, ni jaka-de soldado jín capitán. Te kájinu-de kája'an-de onde nuu ká'jin ñayivi kuá'a-ún. Te ni kajini ñayivi ja ní jakoyo general jín soldado, te ni kajukiñi-i ja kája'a-i Pablo. ³³Yúan-na te ni jaa general te ni tñin-de Pablo. Te ni tá'u-de tiñu ni jakunu'ni Pablo jín uu cadena. Yúan-na te ni jika tu'ún ndé chaa kuu-de te naún ní sá'a-de. ³⁴Te ñayivi kuá'a-ún, sava-i ni kakana-i ñin tu'un te sava-ga-i inga. Te tú ní kúnda iní-de naún siki kuu ja súan kákuva-i. Te ni tá'u-de

tiñu kua'an Pablo cuartel. ³⁵Te nuu ní jaa Pablo escalera ve'e-ún, te soldado ni kandiso Pablo, chi xaan ní kánda ñayivi kuá'a. ³⁶Chi kua'a ñayivi vái koyo-i ichi yatá soldado, te kákana jaa-i: Ka'ni-ni chaa jian, áchí-i. ³⁷Te káskívi-de Pablo ini vekaa, te ni ka'an Pablo jín general: Á kuu ka'an-ná ñin tu'un jín-ní, áchí-de. Te ni kachi general jín-de: Jini-ro ká'an-ro yú'u ñuu Grecia náún. ³⁸Nasu róo kuu máa chaa ñuu Egipto ja íku ñuu ni xndóna-ró-i ni kanakuatá'an máa-i, te suni ni kiñi'in-ró kúun mil chaa kuí'ná kája'an-de jín-ró onde nuu ñú'un té'é náún. Achí. ³⁹Yúan-na te ni kachi Pablo: Máa-ná kuu ndija chaa judío, te ñin se'e ñuu Tarso, ñin ñuu ká'nu ndañuu Cilicia. Te ká'an nda'ú-ná jín-ní kua'a-ní tu'un ná ká'an-ná jín ñayivi yá'a. Achí-de. ⁴⁰Te general, ni ja'a-de tu'un. Te ni jukiñi Pablo nuu escalera. Te ni sá'a-de señal jín ndá'a-dé nuu ñayivi-ún. Te ná'ín yúu-ni ni kákuu-i. Yúan-na te jín yú'u hebreo ni ka'an-de:

Ja ní ka'an Pablo ja'a máa-de nuu-í

22 Nani jíná'an-ní, jín taká ní chaa kákuu táa, kuni so'o-ní tu'un ká'an-ná ja'a máa-ná jín-ní vina, áchí-de. ²Te ni kajini so'o-i ja ká'an Pablo tu'un jín yú'u hebreo, te ví'ig-gá ni káku'ín-i. Te ni ka'an Pablo: ³Máa-ná kuu chaa judío, ni kaku ndija-ná ini ñuu Tarso ndañuu Cilicia. Ko ni ja'nu-ná ini ñuu yá'a. Te escuela Gamaliel ni kutu'a va'a-ná ni stá'an-de tu'un ni'in ley ñuu-yo núu-ná. Te káchiñú'ún vá'a-ná nuu Dios

nátu'un kásá'a máá-ní vina. ⁴Te ni chindikín-ná ñayivi kákandíja tu'un yá'a onde ná ndí'i-i kuu. Te kúu cháa kúu ña'an, ni katiin-ná-i ni chindee-ná-i vekaa. ⁵Te sutu ñá'nu jíin táká cháa kákuu nuu, ni kajini-de ja súan ni sá'a-ná. Te suni cháa-ún, ni kachaa-de tutu nuu táká ñani. Te ni kaja'a-de tutu-ún nuu-ná ni ja'an-ná onde ñuu Damasco ja kuáku'ni-ná ñayivi káxiukú yúan. Te kinanchaka-ná-i onde ñuu Jerusalén te ndo'o-i yá'a núú. ⁶Te ni ki'in-ná ichi kua'an-ná. Te ni kuyani-ná yuúu Damasco nátu'un kaxiuu kúu. Te ni ndii ncháa-ni nuu-ná ni jinú ñin ndua ndíi ní kii ichi ándívi. ⁷Te ni ndua-ni-ná nuu ñú'un. Te ni jini so'o-ná ká'an ñin tu'un jíin-ná: Saulo, Saulo, naja chindikín-ro rúu, áchí. ⁸Yúan-na te ni ka'an-ná: Ndé cháa kúu-ní vii, Táta, áchí-ná. Te ni ka'an-ya jíin-ná: Máá-rí kúu Jesús ñuu Nazaret ja chindikín-ro rúu, áchí-ya. ⁹Te cháa kája'an jíin-ná, ni kajini ndija-de ndua ndíi-ún, te ni kayu'ú-de, ko tú ní káini so'o-de tu'un ni ka'an-ya jíin-ná. ¹⁰Yúan-na te ni ka'an-ná: Táta, te naún sá'a-ná, áchí-ná. Te ni kachi máá Jító'o-ná jíin-ná: Nduko te ki'in-ro ñuu Damasco. Te yúan ta'u tínu nuu-ro ndasa sá'a-ró, áchí-ya. ¹¹Te tú ní jiní-ná nuu ní ñin, chi ndíi ncháa ndua ndíi-ún. Te cháa kája'an jíin-ná, kátiin-na-de nda'a-ná kua'an-ná jíin-de onde ñuu Damasco. ¹²Te yúan kánchaa ñin cháa nání Ananías. Te táká ñayivi judío yúan káka'an ja cháa va'a kúu Ananías, chi va'a jándatu-de nuu ley. ¹³Te ni ja cháa-ún te ni

kandita-de nuu-ná. Te ni ka'an-de jíin-ná: Nani Saulo, ná ndúndijin nuu-ro, áchí-de. Te ni jini-ni-ná nuu-dé. ¹⁴Te ni kachi-de: Máá Dios ndíyi táa-yo, ni jani-ya róo vina ja ná júku'un ini-ro tú'un kuni-ya. Te kuni-ro núu máá l'a ndaa, te kuni so'o-ró tú'un ka'an-ya. ¹⁵Te kuu-ró testigo máá-ya nuu ndívi ñayivi táká ja ní jini-ro jíin ja ní jini so'o-ró. ¹⁶Ma kúu uun ini-ro vina núsáa. Ndukiñi te kuanducha-ro. Te kakan ta'u-ro núu-ya. Achí-de jíin-ná. ¹⁷Te ni naxió káva-ná ni ncháa-ná ñuu Jerusalén. Te jikan ta'u-ná ini ve'e i, te ni skóto-ya náa. ¹⁸Te ni jini-ná nuu-ya ni ka'an-ya jíin-ná: Ndúkú ndéé-ró te kenda yachi-ro ini ñuu Jerusalén yá'a, chi ma kuátú'ún-i tu'un-ri jáni ndaa-ro núu-í, áchí-ya. ¹⁹Te ni ka'an-ná jíin-ya: Táta, a káini-i ja ní kivi-ná ndíta'an ve'e sinagoga ni jatíin-ná táká ñayivi kákandíja nuu-ní. Te ni stují-ná-i ni taan-ná-i vekaa. ²⁰Te kivi ní jichá niñi Esteban, cháa ni jani ndaa tu'un-ní, suni kándii-ná yúan sáa. Te ni jatú'ún-ná ja ní ji'i-de. Te ni ndíto-ná sa'ma cháa ni kaja'ni Esteban. Achí-ná jíin-ya. ²¹Te ni kachi-ya jíin-ná: Kuá'an, chi táji máá-rí róo ki'in jíká-ró onde nuu ñayivi sáin nación, áchí-ya jíin-ná. Achí Pablo. ²²Te a ni kajini ná'in-i onde ni ka'an-de tu'un yá'a. Yúan-na te ni kakuva-a-i. Te ni kaka'an jaa-i: Ná kúxio cháa jian ná kúu-de. Tú va'a cháa kúu-de ja kúchaku-ga-de ñuyivi yá'a. Achí-i. ²³Te súan kákana kó'o-i. Te ni kaskée-i tikachi-i kája'an. Te ni kaskánda-i tikacha ñú'un. ²⁴Te ni tá'u tínu general ná kvi Pablo ini

cuartel. Te ni ka'an-de ja ná xndichí soldado Pablo onde jiín cuarta náva'a kutuní iní general na sikí ní kandonda ñayivi-ún sikí Pablo. ²⁵Te ni kaju'ni-de Pablo jiín yó'o ñíi. Te ni ka'an Pablo jiín cháa kúu capitán ja kándii-de yúan: Á ío ley kua'a-ní cuarta iin cháa ñuu Roma ja té chá'an-ga ndúkú víi-ní kuachi-de, áchí-de. ²⁶Te ni jini so'o capitán tu'un yá'a, te ni kee kua'an. Te ni ka'an jiín general: Ndasá sá'a-ní, chí cháa ñuu Roma kúu cháa yá'a, áchí. ²⁷Yúan-na te ni jaa general nuu Pablo. Te ni jiká tu'ún-de: Kachi nú suu cháa ñuu Roma kúu-ró, áchí. Te ni ka'an Pablo: Jaan, suu máá-ná kúu, áchí-de. ²⁸Te ni ka'an general: Ruu, chí ni ja'a-ri kua'a xú'ún, te ni kaja'a-de tu'un kuu-ri iin cháa ñuu yúan, áchí. Te ni ka'an Pablo: Ko náá, chí túu. Chí iní ñuu-ún ni kaku-ná, áchí-de. ²⁹Yúan-na te ja kákuⁿⁱ xndó'o-de, ni káku^{xio}-ni kája'an. Te suni onde general ni yu'ú, chí ni juku'un iní-de ja ní ju'ni-de Pablo. Te iin cháa ñuu Roma kúu Pablo. ³⁰Te inga kivi xían-ún, kuní-de kundaq va'a iní-de na sikí kúu ja ní kandonda cháa judío sikí Pablo. Te ni ndájí-de cadena nú'ni Pablo. Te ni tá'ú-de tínu ni taká taká sutú ñá'nu jiín taká cháa junta. Te ni kiñi'in-de Pablo. Te ni jani-de nuu cháa ni kandututú.

**Ja ní kandii Pablo nuu
junta sikí máá-de**

23 Yúan-na te ni ndakoto Pablo nuu junta. Te ni ka'an-de: Ñáni jíná'an-ní. Máá-ná chí a jini va'a iní-ná ja ní jandatu

va'a-ná nuu Dios onde vina. Achí-de. ²Yúan-na te máá sutú ñá'nu-ga nání Ananías, ni tá'ú tínu nuu cháa ká'lin yani nuu-dé-ún ja ná kuá'a-ún iin jikí máá yú'u-dé. ³Te ni ka'an Pablo jiín sutú ñá'nu-ún: Xáán ndoo ka'an-ro. Dios stují-yá róó. Chí kánchaa-ro ja sándaq-ro tínu-ri nátu'un ká'an ley. Chí vasa tú ío ley te tá'ú-ró tínu ja stují-dé ruu náún. Achí-de. ⁴Te ni kaka'an cháa ká'lin nuu-dé-ún: Naja ká'an ndiva'a-ró jiín sutú ñá'nu Dios, áchí jiín-de. ⁵Te ni ka'an Pablo: Tú ní jini-ná ja sutú ñá'nu kúu-de ñáni, chí yóso núu tutú: Ma ká'an ndiva'a-ró sikí cháa kúñá'nu iní ñuu-ro. Achí. ⁶Ko nuu ní jini Pablo ja sáva-de kákuu-de saduceo te sava-ga-de kákuu-de fariseo, te ni ka'an jaa-de nuu junta: Ñáni jíná'an-ní, máá-ná kúu cháa fariseo, se'e fariseo. Chí ñúkuu iní-ná ja náchaku taká ndiyi, te ja yúan xndichí-ní náá. Achí-de. ⁷Te ja súan ni ka'an-de, te ni kakanáq cháa fariseo jiín cháa saduceo. Te cháa junta, sín sín tu'un ni kaka'an-de. ⁸Chí káka'an cháa saduceo ja má náchaku ndiyi, ni tú ká'io ndajá'a-yá, ni tachí. Ko cháa fariseo, kájatú'ún-de ndenúni tu'un-ún. ⁹Te xaan ní kuvaq. Te sava cháa káchaa tutú ja kákuu tá'an cháa fariseo, ni kandukuñi. Te ni kaka'an ni'in: Tú ni iin kuachi káni'in-rí sikí cháa yá'a. Sanaa te ni ka'an ndija iin añú xí iin ndajá'a-yá jiín-de. Ma sáni'in iní-yo núu Dios núsáá. Achí. ¹⁰Te xaan ní kakanáq-i. Te general, yú'ú-de ja ndátá ñáq-i Pablo. Te ni tá'ú-de tínu ja ná kivi soldado te ka'naa ninu Pablo sava ma'ñú-i, te ná kivi-de iní

cuartel. ¹¹Te akuáa-ún nī chaa-ni máá Jító'o-yo núu-dé te nī ka'an-ya jíin-de: Pablo, ma ndúkuí'a iní-ro, chí nátu'un nī jani ndaa-ro tú'un-rí iní ñuu Jerusalén, suni súan kánúú kíkanı-ró tú'un-rí onde iní ñuu Roma, áhí-ya.

Ja ní kanatiin tu'un tá'an-i ka'ni-í Pablo

¹²Te nuu ní kundijin, nī kakutútú sáva ñayivi judío. Te nī kanatiin tu'un tá'an-i. Te nī kaka'an téyí-i ja má kée kúti-í staq ni ma kó'o kuti-í nducha onde nú tú ka'ni-í Pablo. ¹³Te ví'í-gá uu xiko judío nī kaka'an téyí-i tu'un yá'a. ¹⁴Te nī kaja'an-i nuu sutú ñá'nu jíin núu cháa kákuu nuu, te nī kaka'an-i jíin cháa-ún: Máá-ná, nī kaka'an téyíí-ná ja má kée kúti-ná onde nú tú ka'ni-ná Pablo. ¹⁵Núsáa te máá-ní jíná'an-ní jíin táká junta, kuáka'an-ní jíin general ná kíñi'in-de Pablo chaa-de nuu-ní yá'a, chí kákuni-ní xndichí va'a-ga-ní-de, achi-ní. Te ná kótú'a máá-ná ka'ni-ná-de onde té chaa-ga-de yá'a. Achí-i. ¹⁶Ko iin se'le yíí kuá'a Pablo, nī jini so'o-i ja súan nī kanatiin tu'un tá'an. Te nī ja'an-i nī kivi-i iní cuartel. Te nī kastu'ún-i nuu Pablo. ¹⁷Te nī kana Pablo xiní iin chaa kúu capitán. Te nī ka'an-de: Kunchaka suchí yá'a ki'in-ro jíin-i nuu general, chí ío iin tu'un kastu'ún-i nuu-dé, áhí-de. ¹⁸Te capitán, nī jaka-de-i kua'an-de jíin-i nuu general. Te nī ka'an-de: Pablo chaa yíndi'u vekaa, nī ka'an nda'ú-de jíin-ná ja kíchaka-ná suchí yá'a nuu-ní, chí ío iin tu'un ka'an-i jíin-ní, áhí-de. ¹⁹Te nī tiin general nda'a-í. Te

nī kuxio-de jíin-i. Te nī jiká tu'un sá'í-de-i: Naún tu'un ka'an-ro jíin-rí kuní-ro, áhí-de. ²⁰Te nī ka'an-i: Chaa judío nī kaskétá'an-de tu'un ja yúchaan ka'an nda'ú-de jíin-ní kiñi'in-ní Pablo nuu táká chaa junta, chí xndichí va'a-de Pablo sikí tíñu kákuni-de, achi-de. ²¹Ko ma kándija-ní, chí ví'í-gá uu xiko-de káindatu sa'í-de. Te káka'an téyíí-de ja má kée-dé staq ni ma kó'o-de nducha onde nú tú ka'ni-dé Pablo, áhí-de. Te vina a káindatu tu'a-de onde ná kuátu'un-ní. Achí-i. ²²Te nī tá'ú tíñu general nuu-í, ja tú ni iin nuu kachí-i ja súan nī kastu'ún-i nuu-dé. Te nī tájí-de-i kuano'on-í. ²³Yúan-na te nī kana-de xiní uu capitán. Te nī ka'an-de: Sátu'a-ró uu ciento soldado, jíin uní xiko uxí soldado koso caballo, jíin uu ciento soldado kátjin lanza, náva'a kinglyo-ró jíin-de onde ñuu Cesarea ka'iin akuáa vína. ²⁴Te suni ná sátu'a-de caballo koso Pablo. Te koto va'a-de Pablo kinglyo-de onde nuu Félix chaa kúu gobernador, áhí-de. ²⁵Te nī chaa-de iin carta ja ní ka'an tu'un yá'a: ²⁶Máá-ná kúu Claudio Lisias. Te cháa-ná carta yá'a nuu ní Félix, gobernador ñá'nu. Ta ni táa. ²⁷Ñayivi judío, nī katiiin-i iin chaa yá'a. Te a yani ka'ni-í-de núú, ko nī nama-ná-de jíin soldado chi nī jini-ná ja cháa ñuu Roma kúu-de. ²⁸Te kuní-ná kundaq iní-ná naja kájikan-i kuachi sikí-dé. Te nī jani-ná-de nuu junta máá-i jíná'an-i. ²⁹Te nī jini-ná ja sikí ley máá-i kájikan-i kuachi sikí-dé. Ko tú ní'in-ná ni iin kuachi sikí-dé ja kúu-de xí ja kúndee-de vekaa. ³⁰Ko nī ni'in-ná tu'un ja ní

kanatiin tu'un tá'an ñayivi judío sikí-dé. Te ja yúan tájí-ná-de kujaa yachi-de nuu-ní. Te tá'ú-ná tiñu nuu ñayivi kájikan-i kuachi sikí-dé ja súni ná jákoyo-i nuu-ní. Te yúan ka'an-i jíin-ní nú naja kájikan-i kuachi sikí-dé. A ni kuu ni ka'an-yo táa. Achí. ³¹Te soldado, ni kajaka ñúú-ni Pablo kua'an jíin-de onde ñuu Antípatris nátu'un ni ta'u tiñu nuu. ³²Te inga kivi ní kanaxió káva-ni soldado káno'on onde cuartel, te ni kaxndoo Pablo nuu soldado káyoso caballo ná kí'in-ún jíin-de. ³³Te ni jakoyo-ún ñuu Cesarea. Te ni kaja'a carta nuu gobernador yúan. Te suni ni jani ndii Pablo nuu-dé. ³⁴Te ni ka'u gobernador carta-ún. Te ni jika tu'ún-de ndé estado kúu Pablo. Te ni jini-de ja cháa ñuu Cilicia kúu Pablo. ³⁵Te ni ka'an-de: Ná cháa cháa kájikan kuachi sikí-ro. Yúan-na te kuni ná'in-rí tu'un ka'an-ro, achí-de. Te ni tá'ú-de tiñu ni jakuva'a Pablo ini palacio Herodes.

Ja ní ka'an Pablo ja'a máa-de nuu Félix

24 Te nuu ú'un kivi te máa sutú ñá'nu Ananías jíin sáva cháa kákuu nuu, jíin íin cháa ká'an yu'u núu-dé nání Tértulo, ni chakoyo ñuu-ún. Te ni kivi koyo nuu gobernador ni kasátú'ún sikí Pablo. ²Te ni kana gobernador xini Pablo. Te ni sátú'ún Tértulo sikí-dé ni ka'an: Táta, ja ní kúu ja vindaá vinené káxiukú-yó. Te ja vá'a cháa kúu-ní te ni kej'á ndúva'a taká tiñu ini ñuu yá'a sá'a-ní. ³Chi nene kánakuatá'ú-yó taká tiñu sá'a-ní taká lugar. Te kúsi iní-yo jíin, chi xaan vá'a sá'a-ní, táta Félix. ⁴Ko

ka'an nda'ú-ná jíin-ní, ma kití iní-ní, te kuni so'o-ní iin tu'un lúli ká'an-ná jíin-ní nú va'a-ní. ⁵Chi ni kajini-ná cháa yá'a ja kúu-de iin kue'e kúu-de iin kuachi. Te kánakuatá'an máa ñayivi judío ní iní ñuyivi sá'a-de. Te skandá-de taká cháa nazareno. ⁶Te suni a ndúkú ndé-de sá'há'an-de ve'e ij, ko ni kakatiin-ná-de. Te kákuu-ná sánda-a-ná jíin-de núu, nátu'un ká'an ley máa-ná. ⁷Ko ni ja-a-ni general Lisias, te ni janchaa-de cháa yá'a nda'a-ná. ⁸Te ni tá'ú-de tiñu ja cháa kájikan kuachi sikí-dé, ná kíkoyo-de nuu-ní. Te vina kuu xndichí máa-ní-de, te ná kuni-ní jíin yú'u máa-de ná kaa taká kuachi ja jikán-ná sikí-dé nuu-ní. Achí-de. ⁹Te suni ni kasátú'ún ñayivi judío sikí-dé káka'an ja súan kúu ndija taká kuachi-de. ¹⁰Yúan-na te ni sá'a gobernador señal nuu Pablo ná ká'an-de. Te ni ka'an Pablo: A jini-ná ja kuá'a kúu-ní gobernador ini ñuu yá'a, te yúan kúsi iní-ná sánda-a-ná iin tu'un sikí máa-ná nuu-ní. ¹¹Chi máa-ní, kuu juku'un iní-ní ja té kuu-ga uxi uu kivi ní kaa-ná ni ja'an-ná ñuu Jerusalén ni jachiñú'ún-ná Dios yúan. ¹²Te cháa yá'a, tú ní kajini kuti-dé nú státá'an-ná jíin íin cháa ini ve'e ij, xí nú xndóna-ná ñayivi iní ve'e ij, xí iní máa ñuu. ¹³Ni tú prueba taká kuachi kasátú'ún-de sikí-ná. ¹⁴Ko kachi ndaa-ná nuu-ní ja chíñú'ún-ná Dios ndiyi táa-ná. Ko modo chíñú'ún-ná-ún, káka'an-de ja sá'an ñáá kúu. Te kándija-ná taká tu'un yóso núu tutú ley jíin núu tutú cháa ni kajani tu'un-ya onde sáa. ¹⁵Te iin núu-ni

kándija-ná jíin-de tu'un ká'an Dios ja náchaku taká ndiyi, kúu ñayivi vá'a te kúu ñayivi ú'u. ¹⁶Ja yúan jítú iní-ná sá'a-ná taká tiñu va'a náva'a tú kuka nuu-ná nuu Dios jíin núu ñáyivi. ¹⁷Ko kua'a kuiá ni kuu, te vásá ní nchaá-ná ni sá'a-ná caridad nuu ñáyivi ñuu ná. Te suni ni ja'ni-ná kití núu-yá. ¹⁸Te ni kani'in-dé náa ini ve'e ii kándeé-ná násándoo-ná máá-ná. Ko tú ní káxiukú ñáyivi kuá'a ja kákuvaa-i jíin-ná, ko ni ka'iin yakú chaá ñuu Asia jíin-ná. ¹⁹Te ná kuíni chaá-ún nuu-ní yá'a. Te ná ká'an máá-de sikí-ná nú naún kuachi ni sá'a-ná kájani ini-de. ²⁰Xí ná ká'an chaá ká'iin yá'a te nú ni kani'in-dé iin kuachi xaán sikí-ná kivi ní kandii-ná nuu junta-de yúan. ²¹Xí sánaa te kájani ini-de ja kuáchi-ná kúu máá yá'a-ni, chi kivi ní kandii-ná nuu junta ni ka'an jaa-ná: Kándija-ná ja náchaku taká ndiyi, te ja yúan káxndichí-ní náa, áchí-ná. Achí Pablo. ²²Te ni jini so'o Félix tu'un yá'a. Te a kúndaá va'a ini-de jíin ichi yá'a. Te ni sténdatu-de-ún jíná'an. Te ni ka'an-de: Ondé ná cháa general Lisias te kuní ndí'i-ri tiñu kákuni-ro. Achí-de. ²³Te ni tá'ú-de tiñu nuu capitán ná kóto va'a Pablo. Te ni ja'a-de tu'un ná káka kuu-de iin tí'li. Te ma kasú nú vai tá'an-de kinchaka-i ja kée-dé, xí kika'an-i jíin-de. ²⁴Te ni kuu yakú kivi. Te ni chaá Félix jíin ñásf'i-de Drusila, ña'an judía kúu-ña. Te ni kana-de xini Pablo. Te ni jini ná'ín-de tu'un ja kánúú kándija-yó núu Jesucristo. ²⁵Te ni ka'an Pablo jíin-de ndasa jka tiñu ndaa, te ná kúxndíi va'a-de máá-de. Te suni ni

jani Pablo tu'un ja cháa juicio. Te ni yu'ú Félix. Te ni ka'an-de: Vina te kuá'an. Ko nú inga kivi núña-ri te kana-ri xini-ro kí-ró, áchí-de. ²⁶Te suni ñúkuu ini-de ja kuá'a Pablo xu'ún núu-dé núu. Ja yúan tiní jínu ni kana-de xini Pablo ni ja'an-de nuu-dé ni ndatu'ún-de jíin-de. ²⁷Ko nuu ní ndí'i uu kuia te ni nukuiñi Porcio Festo nuu Félix. Te kuní Félix ja ná kúsií ini ñayivi judío jíin-de. Te yúan ní skéndo-de Pablo ini vekaa.

Naja kuní Pablo ki'in-de nuu César

25 Te uni-ni kivi já ní kivi Festo kúu-de gobernador ini ñuu-ún, te ni kenda-de ini ñuu Cesarea kua'an-de onde ñuu Jerusalén. ²Te taká sutu ñá'nu jíin taká chaá kákuñá'nu nuu ñáyivi judío, ni jakoyo nuu Festo. Te ni kajani tu'un nuu-dé sikí Pablo. Te ni kaka'an nda'ú jíin Festo, ³ja nú va'a-de te ná táji-de Pablo no'on ñuu Jerusalén. Chi ni kanatiin tu'un tá'an ja ká'ni Pablo ini ichi. ⁴Ko ni kachi Festo ja á yíndi'u va'a Pablo onde ñuu Cesarea, te suni naki'in yachi máá-de ichi nó'on-de. ⁵Te ni ka'an-ga Festo: Ndé róo kánuña-ró kí'in-ro, ná kúun-ró kíngoyo tútú-ró jíin-rí. Te yúan ka'an-ro te nú ío kuachi-de. Achí-de. ⁶Te ni kendo-de jíin cháa-ún natu'un una xí uxí kivi. Te ni nchaá-de ñuu Cesarea. Te inga kivi ní nungoo-de ini municipio. Te ni tá'ú-de tiñu ni chaá Pablo nuu-dé. ⁷Te a ká'iin chaá judío ja ní kikoyo ichi ñuu Jerusalén. Te ni chaá Pablo te ni kajkó ndú-ún-de. Te ni kánda ni kasátú'ún téyíi sikí-dé. Ko tú

ní kákundéé jíin tú'un tú'ún. ⁸Te nì ka'ān Pablo ja'a máá-de: Tú ní sá'a-ná ni iin kuachi sikì ley judío, ni sikì vé'e ij, ni sikì César, áchí-de. ⁹Ko Festo, chí ná kúsi iní cháa judío kuní-de, te nì ka'ān-de jíin Pablo: Á tú kuní-ro kí'in-ro onde ñuu Jerusalén te yúan sánda-ri taká tu'un yá'a, áchí-de. ¹⁰Te nì ka'ān Pablo: A kándii-ná iní municipio César vina, te yá'a níni kúnda tiñu-ná. Máá-ní, a jiní va'a-ní ja tú ní sá'a-ná ni iin kuachi sikì cháa judío. ¹¹Chí nú ío kuachi-ná, nú nì sá'a-ná iin kuachi xaan já ká'ni-ní náá te vatu-ni kuu-ná núsáá. Ko nú tú ío ndaa tu'un kásátú'ún cháa yá'a sikì-ná, te ni iin cháa ma kúu ku'a-de náá nuu cháa yá'a jíin'an-de. Núsáá te ki'in-ná nuu César kuní-ná. Achí-de. ¹²Te Festo, nì kandatu'ún-de jíin junta, te nì kachi-de jíin Pablo: A nì ka'ān-ro já kí'in-ro núu César kuní-ro. Vina te ki'in-ro núu-dé núsáá. Achí-de.

**Ja ní ka'ān Pablo ja'a
máá-de nuu Agripa**

¹³Te nì kuu yakú kivì. Te nì jaa rey Agripa jíin Berenice onde ñuu Cesarea káka'an-de jíin Festo. ¹⁴Te kua'a kivì ní kaxiukú-de yúan. Te nì jani Festo tu'un Pablo nuu rey-ún: Ío iin cháa yá'a nì skéndo Félix kándeé vekaa. ¹⁵Te ná nì ja'an-ná ñuu Jerusalén, te sutu ná'nu jíin ñáyivi kákuu nuu judío, nì jakoyo-i nuu-ná kájikan-i kuachi sikì cháa yá'a. ¹⁶Te nì kachi-ná jíin-i ja tú ío costumbre cháa ñuu Roma ja ká'ni-dé iin cháa nú tú xna'an-ga kuiñi ñáyivi kájikan kuachi sikì-dé nuu-dé. Yúan-na te kuu ka'ān-de ja'a

máá-de nuu kuachi-ún. ¹⁷Yúan-na te nì chakoyo tútu-i yá'a. Te inga kivì tú ní kúkuéé-ná nì nungoo-ná mesa sánda-ná kuachi. Te nì tá'ú-ná tiñu nì kii cháa yá'a. ¹⁸Te ká'lin ñáyivi kájikan kuachi sikì-dé. Ko tú ni iin kuachi xaan ní káni'in-í sikì-dé nátu'un jáni iní-ná núu. ¹⁹Chí máni sikì já kákandíja máá-i nì kuu tu'un-ún, jíin sikì iin cháa nání Jesús ja á nì jí'i-de. Ko Pablo, áchí-de ja chakú ndija cháa-ún. ²⁰Te máá-ná, tú ní kútuní kuti iní-ná ndasa kúnda tu'un-ún. Te nì jika tu'ún-ná-de, sánaa kuní-de ki'in-de ñuu Jerusalén te yúan kúnda kuachi-de. ²¹Ko máá Pablo, nì kachi-de ja kí'in-de nuu Augusto te kúnda kuachi-de yúan kuní-de. Te nì tá'ú-ná tiñu ná kúnde-de vekaa onde tájí-ná-de ki'in-de nuu César. Achí-de. ²²Yúan-na te nì kachi Agripa jíin Festo: Máá-ná, suni kuni so'o-ná tu'un ká'an cháa jjan kuní-ná, áchí-de. Te nì kachi Festo: Yuchaan te kuni so'o-ní tu'un ká'an-de, áchí-de. ²³Te kivì xian-ún, nì chakoyo Agripa jíin Berenice ká'io tu'a-de. Te nì kivì koyo-de iní municipio jíin sáva general jíin cháa kákuñá'nu iní ñuu-ún. Te nì tá'ú tiñu Festo nì cháa Pablo. ²⁴Te nì ka'ān Festo: Táta rey Agripa jíin táká ní cháa kaxiukú jíin-ná yá'a. Vina te nde'é-ní nuu cháa yá'a, chí sikì-dé nì kánda taká ñáyivi judío ñuu Jerusalén jíin ñáyivi judío ñuu yá'a kájikan-i cháa yá'a nuu-ná te káka'an-i ja tú ío va'a kuchaku-ga cháa yá'a. ²⁵Ko tú ní'in-ná ni iin kuachi sikì-dé ja kúu-de. Ko nì ka'ān-de ja kí'in-de nuu Augusto kuní-de. Te ja yúan ní

ka'an-ná ja tájǎ-ná-de ki'in-de. ²⁶Te sikǎ cháa yá'a tú kútuní iní-ná naún tu'un chaa-ná nuu jíto'o-ná. Ja yúan ní kiñi'in-ná-de nuu-ní jíná'an-ní, te kánúú-gá nuu máá-ní, táta rey Agripa. Te xndichí-ní-de náva'a ná ní'in-ná tu'un chaa-ná carta ki'in.

²⁷Chǎ kúka nuu-ná tájǎ-ná iin preso ki'in, te nú tú kastu'un-ná naún kuachi kájikan-i sikǎ-dé. Achí-de.

26 Te ni kachi Agripa jíin Pablo: Já'a-ri tu'un ka'an-ro ja'a máá-ró, áchí-de. Te ni skáa Pablo nda'a-dé. Te ni ka'an-de ja'a máá-de: ²Kúsi iní-ná vina, chǎ kuu ka'an-ná ja'a máá-ná nuu-ní, táta rey Agripa. Chǎ ñayivi judío, kásátú'un-i sikǎ-ná. ³Chǎ a jini va'a máá-ní taká taninu jíin taká tu'un ñayivi judío jíná'an-i. Ja yúan ká'an nda'ú-ná jíin-ní ja jíin paciencia kuni so'o-ní tu'un kani-ná nuu-ní.

⁴A kájinǎ taká ñayivi judío ndasa ni sá'a-ná onde lúli-ná, chǎ onde ná lúli-ná ni nchaa-ná jíin ñayivi ñúu-ná jíin iní nuu Jerusalén.

⁵Te máá-de, nú kákuñ-de kachi ndaa-de, te a kájinǎ-de náa ja onde xnáñúú ní kuu-ná iin fariseo. Te sa'an fariseo, yí-ga káa vásá taká-ga sa'an-yo. ⁶Te vina, chǎ sikǎ ja ñúkuu iní-ná tu'un ni keyu'u Dios nuu ndíyi táa-yo, yuán ní kákana-de náa vina kúndaq kuachi-ná yá'a. ⁷Chǎ ndí'uxi u tu táta Israel, ndúú ñúú kájatíñu va'a-i nuu-yá sanaa te kuni máá-i tu'un ni keyu'u-yá. Sikǎ tú'un yá'a ni kasátú'un cháa judío sikǎ-ná, táta rey Agripa. ⁸Te naja kájani iní-ní ja má kúu naschakú Dios taká ndíyi. ⁹Te máá-ná, ni jani iní-ná ndíso-ná tiñu ndonda téyí-ná sikǎ sí'ví Jesús nuu Nazaret núú. ¹⁰Te

tiñu-ún, suni súan ni sá'a-ná iní nuu Jerusalén. Chǎ ni ní'in-ná orden nuu taká sutu ñá'nu. Te xaan ní taan-ná ñayivi ndoo iní vekaa. Te suni ni chu'un-ná voto ja ná kúu-i, te ni kají'i-i. ¹¹Te tiní jínu ni xndó'o-ná-i iní taká ve'e sinagoga. Te fuerza stétuu-ná ka'an ndíva'a-i núú, chǎ téyí xaan ní kití iní-ná nuu-í. Te ni chindikǎ-ná-i jínu-ná jíin-i onde nuu jíká. ¹²Te jíku-ná jíin tiñu-ún. Te ni ja'an-ná nuu Damasco ndíso-ná tiñu sutu ñá'nu. ¹³Te máá ká'uxi u kúu, táta rey, kua'an-ná ichi-ún. Te ni jini-ná iin ndua ndíi ní kii ichi ándí'ví, ví'í-gá vásá ndíkandii káa. Te ni ndii ncháa-ni ní núu-ná jíin núu cháa kuangoyo jíin-ná. ¹⁴Te ni kandua ndí'i-ná nuu ñú'un. Te ni jini so'o-ná tu'un ni ka'an jíin-ná jíin yú'u hebreo: Saulo, Saulo, naja chindikǎ-ro rúu. Xaan yí kúu ja kuañú yatá-ró punta garrocha. Achí. ¹⁵Yúan-na te ni ka'an-ná: Ndé cháa kúu-ní vii, Táta, áchí-ná. Te máá Jító'o-ná ni kachi-ya jíin-ná: Máá-rí kúu Jesús ja chindikǎ-ro rúu. ¹⁶Ndukoo te kundǎ-ro, chǎ ni kenda-ri nuu-ro náva'a kani-ri róo kuatíñu-ró núu-rí, te kani ndaa-ro tú'un naún ní jini-ro jíin sáva-ga tu'un ka'an-ri jíin-ró, chǎ ndenda-ga-ri nuu-ro. ¹⁷Te nama-ri róo nuu taká ñayivi ñúu-ro jíin núu ñayivi síin nación. Chǎ nuu ñayivi-ún tájǎ-rí róo ki'in-ro vina. ¹⁸Náva'a kuña-ró ndúchi-í. Te ná kenda-i chǎ ñuñaa nuu tá'tú Satanás tiñu nuu-í, te no'on-i nuu Dios nuu ío ndijǎn, náva'a kandíja-i nuu-rí te sá'a-ri tuká'nu iní-ri nuu-í. Yúan-na te ní'in-í ta'u jíin ñayivi ní sásǎn-ri. Achí-ya jíin-ná. ¹⁹Tata

rey Agripa, ja yúan tú ní sání'in iní-ná nuu tú'un nì jini so'o-ná onde andívi. ²⁰Chì xna'an-ga nì jani-ná tu'un nuu ñáyivi káxiukú ñúu Damasco, jíin iní ñuu Jerusalén, jíin ní ñuu Judea, jíin núu ñáyivi sñin nación. Nì jani-ná tu'un nuu-í ja ná nákanì iní-i, te ná náxíó káva iní-i ichi núu Dios, te ná sá'a-i tiñu va'a ja kánúú sá'a-i te nú a nì nakani iní-i. ²¹Ja síkí yá'á te nì kaxatiin ñáyivi judío náá iní ve'e ij. Te ka'ni-í náá kákuni-i núú. ²²Ko nì chindéé ní chituu Dios náá, te kándij nì'in-ná onde vina, jáni ndaa-ná tu'un nuu ñáyivi lúli jíin núu ñáyivi ñá'nu. Chì Moisés jíin cháa nì kajani tu'un Dios onde sáá, súan nì kajani-de tu'un ná taká tiñu cháa. Te suni máá yúan-ni ká'an tuku máá-ná. ²³Chì nì kajani-de tu'un ja kánúú ndó'o Cristo, te xna'an-ga máá-yá nachaku vasa taká-ga ndíyi, náva'a kani-ya tú'un ja ní ndundijin nuu ñáyivi ñúu-yo jíin núu ñáyivi sñin nación. Achí-de. ²⁴Te súan nì ka'an Pablo ja'á máá-de, te nì ka'an jaa Festo: Kátachì-ro, Pablo. Ja ní skuá'a xaan-ro te ndúkú kútachì-ro. Achí. ²⁵Ko nì ka'an Pablo: Tú kátachì-ná, táta Festo, chí íó kájí iní-ná ká'an ndaa-ná tu'un yá'a. ²⁶Chì máá rey, a jiní va'a-de taká tu'un yá'a. Te tú yú'ú-ná ka'an-ná tu'un yá'a jíin-de. Chì a jiní-ná ja tú kúñáá iní-de jíin ní ñin tu'un ká'an-ná, chí tú sa'í jíkà taká tiñu yá'a. ²⁷Táta rey Agripa, á kándija-ní ja káka'an cháa kájani tu'un-ya onde sáá. A jiní máá-ná ja kándija-ní, achí Pablo. ²⁸Yúan-na te nì ka'an Agripa jíin Pablo: A yani kandija-ri nuu Cristo sá'a-ró kuní-ro,

achí-de. ²⁹Te nì ka'an Pablo: Vasa a yani xí túu, ko jikán ta'u-ná nuu Dios ja máá-ní jíin taká-ga cháa kájini so'o tu'un ká'an-ná vina, ná ndúu-ní nátu'un máá-ná, ko cadena yá'a chí túu, achí-de. ³⁰Te nì ndí'i nì ka'an Pablo taká tu'un yá'a. Te nì ndukuñi rey jíin gobernador jíin Berenice, jíin taká cháa nì kaxiukú jíin-de. ³¹Te nì kaxuxio sñin máá-de. Te nì kandatú'un-de: Tú ni ñin kuachi ní sá'a cháa yá'a ja kúu-de xí já kúndee-ga-de vekaa, achí-de. ³²Te nì kachì Agripa jíin Festo: Kuu síá-ní cháa yá'a núu, nú tú ní ká'an-de ja kí'in-de onde nuu César kuní máá-de. Achí-de.

Jíin barco kua'an Pablo ichi núu Roma

27 Te nì kundaaj ja kíngoyo-ri jíin barco onde ñuu Italia. Te nì kaja'a-de Pablo jíin sáva-ga cháa ká'jin vekaa-ún nuu ñin capitán nání Julio ja tñin-de soldado nání Augusto. ²Te nì kivi koyo-ri iní ñin barco ñuu Adramitio kája'an-ri ichi yú'u mar ñuu Asia. Te suni ñin cháa onde ñuu Macedonia ñuu Tesalónica ja nání-de Aristarco, kua'an-de jíin-rí. ³Te inga kivi ní jakoyo-ri ñuu Sidón. Te Julio, nì kundá'ú iní-de Pablo. Te nì ja'a-de tu'un nì jandé'é Pablo amigo-de, náva'a chindéé chítuu-i-de. ⁴Te ñuu yúan nì kenda-ri kája'an-ri jíin barco, nì kaja'a-ri ichi chí ñuu Chipre nuu ndó'yo tachì, chí sua nì nana nuu tachì. ⁵Te nì kundéé-rí nì kaja'a-ri nuu mar Cilicia jíin núu mar ñuu Panfilia. Te nì jakoyo-ri ñuu Mira ja kándeé iní ñuu Licia. ⁶Te ñuu yúan nì ni'in capitán ñin

barco ñuu Alejandría ja kí'in ichi ñuu Italia. Te ñi skívi-de ruu iní barco-ún jíná'an-ri. ⁷Te kua'a kivi ní kajika kuéé-ri nuu ndúcha-ún. Te fuerza-ni ñi jakoyo-ri yuñú Gnido. Te tuká ní já'a tachi-ún tu'un kaka-ri. Te ñi kaja'a-ri ichi chíi ñuu Creta nuu ndó'yo tachi, xiin ñuu Salmón. ⁸Te xaán ní ndúkú ndéé barco-ún. Ñi jika nduu te ñi jakoyo-ri jíin ñin lugar nuu káskúnán-i Buenos Puertos. Te yani puerto-ún ío ñuu Lasea. ⁹Te vina chi a ñi kuu kua'a kivi. Te sanaa te kiñá'án ñin tundó'o nuu mar, chi a ñi ja'a viko kóndicha iní, te ñi ka'an ñi'in Pablo jíin-de: ¹⁰Táta jíná'an-ní, jini-ná ja xaán yíi koo viaje yá'a, te kii ñin tundó'o sikí barco. Ko nasu máa ñin barco jíin ndátíñu naa, chi suni kii tundó'o-ún sikí máa-yó. Achí-de. ¹¹Ko tú ní kándija capitán ja ká'an Pablo, chi sua ñi kándija-ga-de tu'un ká'an chaá skáka barco-ún jíin já ní ka'an chaá xíin barco. ¹²Ko sikí já puerto-ún tú ío va'a ja kéndoo-de ní víko víjin, te ñi kanakani iní kua'a-gá-i ja kenda koyo-i yúan, sanaa te kuu jakoyo-i ñuu Fenice, te yúan kendo-i viko víjin kájani iní-i. Chi ñuu Fenice kuu ñin puerto ñuu Creta ja jíto xíin ichi nínu jíin ichi véé. ¹³Te ñi kee ñin tachi ichi sur. Te ñi kájani iní-i ja jáa-i nuu kákuni-i. Te ñi skáka-ga-i barco, kajika nduu-i ñuu Creta.

**Ja ní ndonda ñin tachi
xaán sikí barco**

¹⁴Ko ñi kunúu. Te ñi ndonda-ni ñin tachi xaán já nání Euroclidón. ¹⁵Te ñi stáa-ni barco kua'an-ni jíin. Te tú

ní kúu kundéé barco jíin tachi. Te ñi kasía-ni-ri kua'an te kuangoyo-ni-ri jíin. ¹⁶Te ñi jakoyo-ri nuu ndó'yo tachi chíi ñin isla lúlí nání Clauda. Te u'u xaán ní kanatiin-ri barco lúlí ja ndikín yata. ¹⁷Te ñi kaskívi-i iní barco ká'nu. Te ñi kaju'ni va'a-i máa barco ká'nu jíin yó'o jíin vitú. Te ñi síjinú-i sa'ma xndéché íchi xiní, chi káyu'ú-i ja tñin barco nú kaku'un yu'u mar. Te súan-na kaja'an-ri jíin. ¹⁸Ko xaán ní kaja barco ñi sá'a tachi xaán. Te kivi xían-ún, ñi kakejál'a-i káskána-i taká ndatíñu ndiso barco. ¹⁹Te kivi uní, taká ndatíñu jatíñu barco ñi kajacha nda'a-rí. ²⁰Te kua'a kivi tuká ndijin túun ndikandii jíin tíñuú xíní, ni tú ní júkuiñi kuti tachi xaán-ún. Te tuká káñukuu iní-ri kaku-ri núu. ²¹Te ñi kuu kivi já tuká káyee kúti-rí staq. Te ñi jukuiñi Pablo sava ma'ñú chaa-ún. Te ñi ka'an-de: Táta, ni kájandatu-ní tu'un ñi ka'an-ná, te ma kenda-yó iní ñuu Creta, te ma koto-yó tundó'o yá'a ni ma náa ndátíñu núu. ²²Ko vina ká'an ñi'in-ná jíin-ní, ma kúku'á iní-ní jíná'an-ní. Chi ñi ñin-ní ma náa-ní. Chi máni máa-ni ndatíñu jíin barco kuu ja náa. ²³Chi kuni-ni ñi kanchaa ñin ndajál'a máa Dios jíin-ná. Chi I'a-ún xíin náa, te jatíñu-ná nuu-yá. ²⁴Te ñi kachi-ya jíin-ná: Pablo, ma yú'ú-ro, chi kánúu jáa-ro núu César. Te a ñi ja'a Dios taká chaá kua'an jíin-ró jíin núu-ro. Achí-ya. ²⁵Táta jíná'an-ní, ma yú'ú-ní núsáa. Chi máa-ná, a kándija-ná nuu Dios ja súan kuu nátu'un ñi ka'an-ya jíin-ná. ²⁶Ko níni kíkani-yó núu ñin isla, achí-de. ²⁷Te ñi kuu uxí kuun ákuáa. Te kajika-ri nuu mar

Adriático. Te nuu ní kuu sava ñúú, te kájani iní ñayivi káskáka barco ja á nī kākuyani-ri nuu ñin ñu'un íchí. ²⁸Te nī kaskuíta ka'nu-i ñin plomada chíi nducha. Te nī kajini-i ja ío oko nda'a. Te nī kajika-ga-i ñin tí'li. Te nī kanaskuíta ka'nu tuku-i plomada. Te nī kajini-i ja ío-ga xia'un nda'a. ²⁹Te káyu'ú-i jaá-i ñin nuu ío toto chíi nducha. Te nī kaskána-i kuun káa tákánchu tñin yata barco-ún kua'an. Te kákuni-i ja ná kúndijin yachi yachi. ³⁰Te cháa káskáka barco, kákuni-de kunu-de ki'in-de jíin barco lúlí, te xndóo-de barco ká'nu núú. Ja yúan ní kaskúun-de barco lúlí-ún nuu ndúcha, te kásá'a-de ja ki'in-de ichi núú barco ká'nu ja skáa-ga-de kaa tákánchu yúan núú. ³¹Te nī kachi Pablo jíin capitán jíin soldado: Nú tú kendoo cháa yúan iní barco ká'nu yá'a, te ma kúu kaku kuti máa-ní jíná'an-ní, áchí-de. ³²Yúan-na te soldado, nī kaxiti-dé yo'o tñin barco lúlí. Te nī kaxía-ni-de nī tene kua'an. ³³Te nuu kuákundijin te nī ka'an ndéé Pablo jíin táka cháa ja ná kée-dé staa: Vina ío uxí kuun kivi já káindito-ní te ká'io ndicha iní-ní chíi tú ní káyee kúti-ní staa. ³⁴Te ká'an nda'ú-ná jíin-ní ja ná kée-ní staa, te ná nani'in iní-ní núsáa. Chíi ni ñin-ní, ma náa ní ñin ixi xiní-ní. Achí-de. ³⁵Te nī ndí'i nī ka'an-de tu'un yá'a. Te nī ki'in-de ñin staa. Te ma'ñú táka ñayivi-ún nī jikan ta'u-dé nuu Díos. Te nī sakuáchí-de. Te nī kejá'a-de yée-dé staa-ún. ³⁶Yúan-na te nī kandundéé iní taká-i. Te suni nī kayee-í staa. ³⁷Te ja úndi'i-ri ká'io uú ciento uní xiko xia'un ñin-ri ja kaxiukú-ri iní barco. ³⁸Te

nī kanda'a chíi-i ja ní kayee-í staa. Yúan-na te nī kajacha-i trigo kua'an nuu ndúcha-ún, nī kanasánama-i barco.

Ja ní naa barco nuu ñú'un íchí

³⁹Te nuu ní kundijin, te tú ní kánakuni-i ñu'un íchí. Ko nī kajini-i ñin nuu kátísú'ú ja ío ñítí. Te kákuni-i jaá-i yúan jíin barco nú ná kúu sá'a-i. ⁴⁰Te nī kaxiti-í yo'o yí'i kaa tákánchu yúan. Te nī kaxndóo-i kaa-ún nuu mar. Te nī kastá'ya-i nuu tñin su'ma skuíko barco. Te nī kajata kaa-i sa'ma xiní náva'a xndéché tachí barco. Te nī kajika-i kua'an-i ichi yú'u mar. ⁴¹Ko nī jakoyo-de ñin nuu náketá'an uú yucha iní mar. Te nī kaku'un tá'an barco jíin tóto jíin ñítí. Te ichi núú barco-ún nī tñin-ni, te tuká ní kandá kuti. Te yata barco-ún nī ka'ya-ni ja ní'in nī kaku'un su'ma mar. ⁴²Yúan-na te nī kandatu'ún soldado ja ká'ni táka preso náva'a ma súchá ni ñin-i ja kúnu-i. ⁴³Ko capitán-ún, nama-de Pablo kuní-de. Te nī jasú-de tu'un-ún. Te nī tá'ú-de tiñu nú ndé ñayivi kúu suchá-i te ná kée-ni-i ki'in-i nuu mar xna'an-ga te jakoyo-i onde nuu ñú'un íchí. ⁴⁴Te sava-ga-i ná kenda-i ki'in-i, sava-i koso téne-i jíin tabla te sava-ga-i jíin pedazo yunu barco. Te súan nī kakaku ndí-i-i nī jakoyo-i ñu'un íchí.

Ja ní ta'an Pablo nuu isla Malta

28 Te nuu ní kakaku-ri, yúan-na te nī kani'in-ri tu'un ja isla-ún nání Malta. ²Te ñayivi sñin yu'u yúan, nī kakumani-í jíin-ri jíná'an-ri. Te

n̄i kastá'an-i iin ñu'un, ch̄i kúun saú te vijin sá'a. Yúan-na te n̄i kākana-i xini-rí n̄i jakoyo-ri nuu-í. ³Te n̄i stútú Pablo yakú titakā. Te n̄i taan-dé nuu ñú'un. Te iin koó, j̄inu-t̄i ní kenda-t̄i já ní kuní'ní. Te n̄i chiyú'ú-ni-t̄i ndá'a-dé. ⁴Te ñayivi s̄iin yu'u ñúu-ún, n̄i kajini-i ja ndíta kaa koó-ún yíyú'ú-t̄i nda'a-dé. Te káka'an-i: Ndaa ja cháa já'ni nd̄fyi kúu cháa yá'a núsáa. Te vasa a n̄i kaku-de nuu mar, ko máa I'a tu'un ndaa tú já'a tu'un kuchaku-ga-de, áchí-i. ⁵Ko Pablo, n̄i kisi-de koó-ún nuu ñú'un. Te tú naún ní tá'an-de. ⁶Te máa-i, káindatu-i ja chú'un kuiñi-dé xí nduá-de te kuu-de. Ko n̄i kuná'an xaaan káindatu-i n̄i kajini-i ja tú naún ní tá'an-de. Yúan-na te n̄i nakani ini-i te n̄i kaka'an-i ja ñin i'a kúu Pablo. ⁷Te yani yúan n̄i io ñu'un cháa kúu gobernador in̄i isla-ún, nán-de Publio. Te cháa-ún, n̄i kana-de ruu jíná'an-ri. Te n̄i ja'a núu-de ve'e-de n̄i kakendoó man̄i-rí j̄ín-de un̄i kivi. ⁸Te táa Publio kátuu-dé nuu j̄ito, kú'u-de j̄ín kué'e kiji j̄ín ñin kué'e kúun ch̄i-de. Te n̄i kivi Pablo ve'e cháa-ún. Te n̄i jikan ta'u-dé. Te n̄i cháa-de nda'a-dé sik̄i cháa-ún. Te n̄i nduva'a-ni cháa-ún. ⁹Yuán-na, te suni sava-ga ñayivi kaku'u n̄í isla-ún, n̄i jakoyo-i. Te n̄i kanduva'a-ni-i. ¹⁰Te ñayivi-ún, n̄i kajatú'ún-i ruu jíná'an-ri, te n̄i kaja'a-i kua'a ndát̄iñu n̄i kakuta'u-rí. Te nuu ní kenda koyo-ri kua'an-ri, te n̄i kaja'a-i taká ndat̄iñu kánand̄i'i-ri.

Ja ní jani Pablo tu'un in̄i ñuu Roma

¹¹Súan-ni onde nuu un̄i yoó, te n̄i kajika-ri kua'an-ri j̄ín ñin barco

ñuu Alejandría ja ní kanchaa nuu isla tiempo viko v̄j̄in. Te barco-ún, máa cháan ndíso iin figura ñayivi Cástor j̄ín Pólux. ¹²Te n̄i jakoyo-ri ñuu Siracusa. Te yúan n̄i kakendoó-ri un̄i kivi. ¹³Te yúan n̄i kenda koyo-ri kua'an-ri nduu nduu yundúcha. Te n̄i jakoyo-ri ñuu Regio. Te inga kivi ní kee tach̄i íchi sur, te inga kivi x̄ian-ún, n̄i jakoyo-ri ñuu Puteoli. ¹⁴Te yúan n̄i kani'in tá'an-ri j̄ín sáva ñani. Te n̄i kaka'an nda'ú-de j̄ín-rí n̄i kakendoó-ri j̄ín-de iin semana. Yúan-na te vasa ní jakoyo-ri ñuu Roma. ¹⁵Te ñani yúan a n̄i kani'in-dé tu'un ruu jíná'an-ri. Te n̄i kenda koyo-de, n̄i kakita'an-de ruu onde nuyá'u nán Apio j̄ín ndénúní mesón. Te n̄i jini Pablo nuu-dé. Te n̄i nakuatá'ú-de nuu Dios. Te n̄i ndundéé in̄i-de. ¹⁶Te nuu ní jakoyo-ri ñuu Roma, te n̄i ja'a capitán taká preso nuu cháa kakuñá'nu nuu ejército ñuu Roma. Ko n̄i ja'a-de tu'un kunchaa s̄iin Pablo j̄ín ñin soldado kukoto-ún-de. ¹⁷Te nuu un̄i kivi te n̄i kana Pablo xini taká cháa kakuñá'nu nuu ñayivi judío n̄i kakutútú-de. Te n̄i ka'an Pablo j̄ín-de: Ñani jíná'an-ró, ruu tú kuti naún ní sá'a-ri sik̄i ñúu-yo ni sik̄i táninu táa-yo. Ko onde ñuu Jerusalén n̄i kaja'a-i ruu nuu cháa ñuu Roma jíná'an-de. Te n̄i kachindee-de ruu vekaa. ¹⁸Te cháa ñuu Roma, n̄i kaxndichí-de ruu. Te kákuni-de sía-de ruu núu, ch̄i tú ní iin kuachi ío sik̄i-rí ja kúu-ri. ¹⁹Ko tú ní játú'ún ñayivi judío. Yuán ní jikan-ri ja kí-ri nuu César. Ko na tú vai-ri ja ká'an-ri sik̄i ñayivi

ñúu-ri. ²⁰Ja yúán ní kana-ri xini-ro jíná'an-ró, nává'a ná kuní-ri nuu-ro te ka'an-ri jín-ró. Chi sikí tú'un káñukuu ini ñayivi Israel kúu ja nú'ni-ri jín cadena yá'a. Achí-de. ²¹Te ni kaka'an chaa-ún jín Pablo: Tú ni iin carta ní cháa nuu-ri onde ñuu Judea ja kúni tu'un-ri róo. Te taká ñani ja ní chakoyo yá'a, tú kákastu'ún-de ni tú kaka'an-de ni iin tu'un ñáa sikí-ro. ²²Ko kuni so'o-ri tu'un ka'an-ro nú ndasa jáni ini-ro kákuñi-ri. Chi sikí tú'un yá'a a kájini-yo já taká ñayivi kaka'an ndiva'a-i. Achí-de. ²³Te ni teta'an Pablo iin kiví. Te ni chakoyo kua'a-dé ve'e nuu ncháa Pablo. Te nuu cháa-ún ni jani ndaa-de tu'un ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Te ndúkú-de skándíja-de chaa-ún sikí tú'un Jesús onde jín tú'un ká'an ley Moisés jín tutú chaa ni kajani tu'un Dios onde sáa. Te súan ni stá'an-de onde jañá'an te onde aini. ²⁴Te sava chaa-ún, ni kajatá'ú-de tu'un ni ka'an Pablo. Ko sava-ga-de, tú ní káandíja kuti-dé. ²⁵Te ni kastátá'an-de jín tá'an-de. Te nini kája'an-de

ni ka'an Pablo tu'un yá'a: Bueno ni ka'an Espíritu Santo jín tú'un Isaías, chaa ni jani tu'un Dios onde sáa, chi ni ka'an-de jín taa-ro ní sá'a-ya. ²⁶Kuá'an nuu ñayivi yá'a te kachi-ro kúni-i: Vasa kájini ná'ín vá'a-ró, ko ma júku'un ini-ro. Te vasa kánde'é ndí-ro, ko ma kuní-ro. ²⁷Chi xaan ní kakuni'in ini ñayivi yá'a, te xaan ú'u kájini so'o-i. Te kájasu-i nduchi-í nává'a ma kuni-i jín nduchi-í, te ma kúni ná'ín-i jín só'o-i, te ma júku'un ini-i, te ma náxío káva ini-i, ja násáva'a-ri-i. Achí-ya. ²⁸Ná kástu'ún-ri nuu-ro núsáa, chi tu'un ni tájí Dios I'a náma yóo, vina te ná tájí-yá tu'un yá'a ki'in nuu ñayivi sáin nación, Te máa-i kuni ná'ín-i. Achí-de. ²⁹Te ni jinu ni ka'an-de tu'un yá'a. Te kája'an chaa judío kástátá'an xaan máa-de. ³⁰Te ni kendo Pablo ni nchaa-de uu kuaa iin ve'e ni ki'in núu-de. Te ni jatá'ú-de taká ñayivi ní jakoyo-i nuu-dé. ³¹Te jáni-de tu'un ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Te bueno stá'an-de tu'un máa Jíto'o-yo Jesucristo. Te tú ni iin chaa ní jasú nuu-dé.